

Kaiwo Mahikai Na Lukasi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Lukasi

Kaiwo Mahikai finina mani Seng Allai dohonai we inontarai manei, wonong fino Lukasi, ambori soi kaririai. Lukasi mani manggarawang dine tuti yoaso Yesusi.

Lukasi soi fininai we inontarai fuba manei, wonong fino Teopilusi, ambori deitawanai na mai fio Seng Yesusi medurai tuti niari na nuneia fo, kontai we dohong rang we inontarai siai, Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, ambori eroaso Yesusi mani eroasoaia mutu. Kontai de deretawansa ambori era etairiri Seng Allai ne Kaiwo Mahikai kariri Yesusi ne, we inontarai na nunei sentenang.

Kaiwo na bukunei deto kutuai toninai:

1:1-4 Kaiwo kariri bukunei.

1:5-2:52 Kariri Yohanesi tutu Yesusi utaubau unumikamiei fo pariao ufabaifo.

3:1-20 Kariri Yohanesi mano webaptisi kai-wasafo.

3:21-4:13 Yesusi webaptisifo tutu sobu anggari.

4:14-9:50 Yesusi deunau kaiwasa na nu Galilea.

9:51-19:27 Yesusi na rang rabuang na nu Galilea to bendari Yerusalemi.

19:28-22:46 Yesusi na Yerusalemi tuti na katai kefang na nana fo.

22:47-23:56 Etafu Yesusi etohoni sau na aitabafoi.

24:1-53 Yesusi suwi aha, medu we ne inon-taraifosa, tuti dau to rorafaisi.

¹ Wau, Teopilusi inongwa di wau, yau Lukasi yenatu kaiwoariri we Dai wau. Inontarai efau enemitituaitai erurai we etoi etang kaiwo kariri Seng Yesus Kristusi tuti fi niari rahang tata kawurua fo, ² masi karirio fio mano wemangfata we Kaiwo Mahikai fo, amani mano na reantenang ewati teri fosa, fi etaiririai we tata fo. ³ Mantaung yau kontaio irurai we iwaitawang kariri finanai kai na masi, na reantenang pari fo, ampafe enehutituaitai mai we yau kontai we isefa kaiwone na mai we Dai bohi Teopilusi wau mau. ⁴ Ambori wau boitawanai weo kaiwoariri etaunauwai we wau wa mani tarai antu.

Kaiwoariri kariri Yohanesi ne dariafo

⁵ Rabuang bo Herodesi wemananu na Yudea fo, imami manei wonong fino Zakariai, nano Abiai ne imami rabuangfoi. Binengfoi kontai weriria na imami Haruni, wonong fino Elisabeti. ⁶ Uru mani umai nano Seng Allai urengreafo, urohong kariri ne Hukumifo tuti ne kaiwo pondoaia fo na mai. ⁷ Wape une pari arikang, weo Elisabeti kirawahi, tuti uweinonggutung ampa.

⁸ Na rahida bei Abiai ne imami rabuangfoi enari fi imami fo, amani Zakariai niari kontai weo Seng Allai. ⁹ Mayeai ehabi onde, kariri imamifosa ene koang, weo mandoni dino da to Rorong Mirarebana foi na Munu Seng foi weo niunung finunsai mampori we Seng Allai. Aweu mani tatera fino Zakariai. ¹⁰ Zakariai da afui niunung finunsai mampori fo mae kaiwasa bitoya efanduhisa na boriaifo tuti ewenadi.

¹¹ Mayeaiia mani Zakariai detio Sempaisi ne wewai manei doa na mesbao niunung finunsai mampori naya fo eneung domoya fo. ¹² Zakariai detioi fo soiri tuti mitai. ¹³ Manamo wewaifo medu wei deyo, “Zakariae, mutai fanai. Weo nemu nadiwai Sempaisi taraoi tuti dohong kariri ampa. Binemu Elisabeti ambori minohi tuti kaisung manei ki. Bohong te wonong fino Yohanesi. ¹⁴ Wau murarising tutu puraise rai, kontai kaiwasa bitoya wai emararising weo arikangwai, ¹⁵ weo weinontarai fuba na Sempaisi urengreafo. I mani wiro dunung angguri ete ye kaha. Arikang nini inang minohi tutiri kaharai mae Sempaisi Nuaninu Mirarebana foi sensoni kawuru na inang enemanabuoia. ¹⁶ Arikang manani mani wedaya inontarai Israeli bitoya etarababerasa we Seng Allai, ene Mananufoi. ¹⁷ I mani da foni Sempaisi, wemambiriu kariri nabi Eliai. Ampafe dohong wawa enemirorong sawai we ene arikangfosa, tuti dohong inontarai era saiworuai etarababerasa we rang mesio inontarai emararebana fosa era nai foi. Nanaia mani deunau kaiwasafu ampafe emainenang etamang we ene Sengfoi.”

¹⁸ Ainanaya Zakariai medu we wewaifo deyo, “Todonu iroaso finanai? Weo iweinonggutung ampa, tutio nehu wiwingfoi wewiwinggutung ampa.”

¹⁹ Wewaifo yoa wei aha deyo, “Modu tonana fanai. Wewai Gabrieli di yau. Yauno diru rahida yoa na Seng Allai arongfo ne, amani demi yau ma yeikariri kaiwo mahikai ninai we wau. ²⁰ Fi yeoai nina mani wetarai rai, manamo roaso kaha, ampafe boromutamu rai. Modu fiea kaha pariao

kaiwo ninai wetarai na ne rahida derera fo.”

²¹ Kaiwasa demang we Zakariai na borai foi enemitituaitai paria, weo niayai waroi karerai na Rorong Mirarebana foi. ²² Mayeaia mani da to borai, manamo borongfoi tibau wesa kaha, niari kaririai na warangfo terai. Arahio ewaitawanai weo deti fiainawiai bei na Rorong Mirarebana foi. Mae borotamu pampang wo.

²³ Mayeaia mani fi niari na Munu Seng foi kai finanaya, ainanaya tiwera tonone munu rorongfo aha. ²⁴ Waroi aha kaha mae binengno Elisabeti doama, ampafe dediwari na munu rorongfo we embai ring. ²⁵ Deyo, “Ikarawahi pariao iwewi-winggutung, ampafe kia mamaya we yau. Wape nina mani ikarawahi ahang kaha. Seng Allai niari finini we yau. Dohong ne bengfo arora we yau ampafe imamaya na kaiwasa earomireafo ahang kaha.”

Wewai Gabrieli deisaharai we Mariai kariri Yesusi dedariafo

²⁶ Elisabeti doama ne embai wonang mani, Seng Allai demio ne wewai manei, wonong fino Gabrieli, da to munuefeai na nu Galileai, wonong fino Nazareti. ²⁷ Da we kadawing sowaworua manei, wonong fino Mariai. Mariai nini da we mang manei wonong fino Yusupi, weriria na ne wawafoi, ene mananu Dauti. ²⁸ Mayeai we-waifo da ma sobu Mariai tuti medu wei deyo, “Mahikaifeai we wau, wobu ne bengfo ampa. Sempaisi niai na wau.”

²⁹ Mariai tarao kaiwofo nanai, soiri weai, eneti-tuai na enerorongfoi we mahikai fianai aino we-waifi deyoa fo. ³⁰ Mayeai wewaifoi medu wei deyo, “Mariae, wau mutai fanai! Weo wobu bengfo ria Seng Allai ampa. ³¹ Wau boama rai, ambori munohi tuti kaisung manei. Bohong te wonong fino Yesusi. ³² Arikang manani mani fiebai wefuba, ahui we Sengno Dedai Mantaung ne Kaisung, tuti Seng Allai ambori yuaisi we Man-anu fuba na ne wereng Dauti ne mananu rorong fo. ³³ I ambori yu wemananu fuba we Yakupi ne ririafoi sentenang. Ne mananufu wiwo werea na ea kaha.”

³⁴ Ainanaya Mariai yoa we wewaifoi deyo, “Wape irirau kaharai mae, todoni e, boyo ambori iwearikang nina?”

³⁵ Wewaifoi medua deyo, “Sempaisi Nuanin-ufui bia woru wau, ne tapapa nai woru wau, ampafe arikang munohi tutiri wai mani mirarebanaifa, tuti ahui weo Seng Allai ne Kaisung dine. ³⁶ Aromuo nemu tafuai Elisabeti, wewi-winggutung ampa. Eteyo kirawahia finana, wape ambori dawingno arikang manei ki, we ninaia mani doama to ne embai wonang ampa. ³⁷ Weo fifianai aino Seng Allai de niari fo mani, miawa arora wei.”

³⁸ Mariai deya deyo, “Yau mani, Sempaisi ne woming di yau. Deyo fiani mani, yohong kaririai, ampafe fianai aino niari we yau ne mani tarai kariri boyoawara.” Ainanaya wewaifoi da werui anina.

Mariai suambawa Elisabeti

³⁹ Waroi aha kahai mae Mariai sikera beyari da to munuefea na katai weuai, wa na nu Yudea foi. ⁴⁰ Da to Zakariai ne munufoi, da wa suai afui, dohong mahikai we Elisabeti. ⁴¹ Elisabeti tarao Mariai dohong mahikaifo, arikang niai nano enemanabufoi dota dohonai we piraise fefe, tuti Sempaisi Nuaninu dong Elisabeti. ⁴² Ainanaya sahu tutirai deyo, “Mariai! Wauno wobu mai fuba sewa wiwingne ameanne, tuti arikang bawini wai mani sobu mai fuba rai. ⁴³ Tuti inontarai fuba di yau kaha mae, nehu Mananunei inangno da ma suambawa yau nina e? ⁴⁴ Aweo bohong mahikai ma tarahuoai nanane arikang niai nano enehumanabufuini piraisefe dota dohonai. ⁴⁵ Wau wobu ne bengfo paria weo roaso fiani aino Sempaisi deyoai ria wewaifo fo wetarai rai.”

Mariai ne rarung fiai Seng Allai

⁴⁶ Ainanaya Maria deyo,
 “Yeparanding Sempaisi na enehurorongnei,
⁴⁷ tuti imararising na nuhaninunei we Seng Allai,
 nehu Mamparirifo.
⁴⁸ Weo andino aro yau,
 tuti urengfo nai na ne womingno enehurorong tewawa ne yaune.
 Tarai weo na ninai to fongna mani,
 kaiwasanei kiai sentenang ambori esahu yau
 we mano isobu mai ne,
⁴⁹ weo Seng Allai,
 mano weMambiriu sewa,
 niari fibeng fuba we yau ne.
 Wonongfo mani mararebanai.
⁵⁰ Riria bia we riria,

- Sempaisi aro inontarai mano emataiti fefe eroasoi fosa.
- 51 Niari fi fuba paria na warang wemambiriru fo, Waraepa mano etawa fosa, ampafe fi enemituitaita fo etohong kariria kaha.
- 52 Su mananufosa weru ene kadera mananu fo to kofara, mae yuaio inontarai enemirorong tewawa fosa.
- 53 Dohong fiang beng weo inontarai ewawisi fosa ambori emamosi, mae datao inontarai ene ra fosa era arora, era ewarami era eawemi.
- 54-55 Fiata ne womingno Israeli foi kawuru ampa, tuti aroporo Abrahami tuti ne ririane tata kaha, mae aro ne kaiwasa Israeline tata paria, aro tata wefitawafa, kariri dererai we tane werengfosara fo.”
- 56 Mariai minohi ria Elisabeti na nanai we embai botoru teai, arahio daraberahi to ne munufoi aha.

Yohanesi ne dariafo

57 Elisabeti ne rahidafo maia, minohi tutio kaisung manei. 58 Mano munu warareng ruhia fosa tuti ne terafosa etaramioai weo Sempaisi deinawiai we aro Elisabeti paria, ampafe ea kontai eparaise riati.

59 Arikangfoi neo rahida indeatorua mani, efan-duhisa weo ewesunati kariri Yahudifosa ene koang, tuti ete etohoni wononso tamangno, Zakariai. 60 Manamo inang medua deyo, “Bireri! Tatohoni wonong fino Yohanesi.”

⁶¹ Emadu wei eteyo, “Manamo na nemu ririane ma mani, wiro manei wonong tonana kaha.”

⁶² Ampafe ehamang kaririai na ewaramifo we Zakariai, weo borotamu ampafe etutang berahi we wang fiani aino de dohonai we ne arikangfoi fo. ⁶³ Zakariai dutang we kamiai toi nai bei, ainanaya soi aweu mani, “Wonong fino Yohanesi.” Kaiwasafai pepuhung sentenang beyari. ⁶⁴ Na kutu iyari nanai, borongfoi tibau, medu aha, tutu fiai Seng Allai. ⁶⁵ Mano munu warareng ruhia fosa ematai tantenang beyari, ainanaya kaiwoaririfo etaiririai wario munuefo tantenang na katai weuai na Yudea. ⁶⁶ Kaiwasa etaramioa fosa enemitituai weai na enemirorong, tutu eteyo, “Arikang wani fiabai mani, wefiani rai?” Weo Sempaisi ne tapapa weririati.

Zakariai ne rarung fiai Seng Allai

⁶⁷ Zakariai, arikangfoi tamana, andino Allai Nuaninu Mirarebanai donti, ampafe medu kariri Allai deyoafo, deyo,

⁶⁸ “Fiaifeai we Seng Allai,

Seng we inontarai Israeli ne tata,

Weo da ma we feriri ne kaiwasanei ampa.

⁶⁹ Demi Mananu Mampariri wemambiriu manei da we tata,

na ne womingno Dauti ne ririafoi.

⁷⁰ Na fafongfa Sempaisi dohong Kaiwo Arerai kawurua,

watai ria ne nabi mano dirisa fosa,

⁷¹ weo sawing tata ambori takaharai weru tane aitetafosa,

tuti weru mano enemirireu tata fosa ewaramirorongfo.

⁷² Weo deinawi ne aroafo we tane werengfosa,
tuti dohong kariri ne Kaiwo Arerai
mararebanai nanai ki.

⁷³ Fefora we Abrahami, tatamamifoi,
⁷⁴ tuti dererai weo wara-ai tata weru tane
aitetafosa,
ambori tatohong kariri tuti tasomi wei na
tamatai kaha,

⁷⁵ na taenemirorong mararebanai tuti taenemiro-
rong mesi,
na arongreafo na rahidao taminohi na nunei
kiai ne.”

⁷⁶ Ainanaya Zakariai medu we ne arikangfoi,
deyo, “Nehu arikangwa wau, ambori esahu wau
wenabi na Seng Allai mano Dedai Mantaung.
Weo ro foni Sempaisi, weo bora rang wei, am-
bori bounau kaiwasanei ampafe emainenang eta-
mang wei. ⁷⁷ Ambori boisaharai we Seng Allai ne
inontarai Israeli nesa, we ambori feririsa ki, weo
deiai ene sasarifo ki. ⁷⁸ Weo Allai tane Sengnei
mani aro tata na enerorong denteng foi, ampafe
demi Mananufaini da ma we feriri tata nina. To-
yari wo dautai na katai dedai, ⁷⁹ Sambewarai weo
sambewa inontarai enayai na mamantiti rorong
fo tuti na marareha rorong fo, tuti weo wiwiang
tata ambori tara na ne rangno kia mai we tata fo.”

⁸⁰ Zakariai antungfoi fiabai to yai tuti enero-
rongfoi wemambiriu. Niayai na katai weka-
mamiei minano foi, pariao rahida deinawi ne
tarai we inontarai Israeli fosa weo deiriri Sengnei
ne Kaiwofo wesa.

2

Yesusi ne dariafo (Matiusi 1:18-25)

¹ Na rahida bonani Kaisari Agustusi, mananu fuba we katai bitoya foi, mano niai na Roma foi, i dohong kaiwoariri weo kaiwasa na ne nufoi sen-tenang. Demisa weo era to ene katai siai weo etoi karirio ewonomifo we deto kariri. ² Arahi we beiri reantenangno deto ne kaiwasafai finana, (nana mani Kireniusi wegubernuri na Siria). ³ Ambori Kaisari Agustusi ne kaiwasa etaraberasa weman-sisiayawai to ene kataifoi weo etoi ewonomifo.

⁴⁻⁵ Yusupi tuti Mariai kontai ura wiru bendari Nazareti na Galilea to Yudea. Ura to bendari Betlehemi, kataio fafongno Mananu Dauti inanai minohi tutiri naya fo. We Yusupi mani wewereng na Mananu Dauti. Ambori Yusupi soi uwonomifo. Mariai wiwing da wei foi rabuang bonani mani, doama finana. ⁶⁻⁷ Usobu Betlehemi mae katai bereri we itoru na munufo, ampafe uminohi na munu fiahungfosa. Mayeai, Mariai ne rahidafo mai we minohi. Ainanaya minohi tuti arikang mang manei, arikang reatenang dine. Sensani na ireu abirarung tuti dohoni wiatai na katai fiahung etampi nayai.

Mantahung fiahung esobu Yesusi

⁸ Na nanai, kefang we Betlehemi mani, katai webuayai bei. Na katai nani inontarai manea enai wedua ene fiahungfosa na diru. ⁹ Mayeai Sempaisi ne wewai manei da ma doa ruransa, tuti Sempaisi ne sambewaraio dadai foi doa worusa tantenang, ampafe ematai beyari. ¹⁰ Ainanaya

wewaifo medu wesa, deyo, “Mematai fanai, weo yeisaha kaiwo mirising weo mea kiai na nunei sentenang. ¹¹ Diru nini Mananu Mampariri manei dariai na Betlehemi. I mani, ahui we Kristusi, Seng dine. ¹² Yeikaririai we mea ambori mera wa mesera wei. Mera to Betlehemi mesera wei, mewatioi sensani na ireu abirarung tuti wiatai na katai fiahung etampi nayai. Nana mani, andine.”

¹³ Na kutu nanai Seng Allai ne wewai rabuangnei ebia meu ehontai mano reantenang foi efiai Seng Allai eteyo,

¹⁴ “Sambewarai Dadai feai we Dai Allai na katai dedai,
tuti na nunei mano eha enemurorongwai
esobu nemu maiwa.”

¹⁵ Sempaisi ne wewaifosa etaraberasa to ro-rafaisia, ainanaya mantahung fiahung fosa etutang wawerasa eteyo, “Mera ma, tara to Betlehemi we tawatio fianai aino Sempaisi deinawiai na wana fo, toyari deisaharai we tatara ne.”

¹⁶ Mayeai etahareniai awao esobu Mariai tutu Yusupi itoru aninai, ewati arikangfoi we wiatai na katai fiahung etampi naya fo. ¹⁷ Era wa ewatioia nanai, ainanaya era wariai eteisaha kariri fianai aino etaramioai karirio arikangfoi fo, ¹⁸ tuti kaiwasa etaramioa fosa epapuhung paria we fianai aino mantahung fiahung fosa etaisahara fo. ¹⁹ Mae Mariai enetituai na enerorongfoi kariri finani kiai tuti yutawania mutu na enerorongfoi. ²⁰ Mayeai mantahung fiahung fosa etaraberasa tuti efiai Seng Allai we fianai aino etaramioai tuti ewatioa fo, tarai karirio Seng Allai ne wewaifo deisaharai wesara fo.

Uka Yesusi to Sempaisi ne Munufoi

²¹ Arikangfoi ne rahida indeatorua mani, ewe-sunati tutu etohoni wonong fino Yesusi, wangno wewaifo deisaharai we inanai nano doa wei ma kaha fo.

²² Mariai ne rahida piaru we ruairuramifo mai, kariri fi Musai soi fo mani, Yusupi tutu Mariai uka une arikangfoi ura to Yerusalemi weo uroa tuturi we Sempaisi. ²³ Weo Kaiwo Sempaisi dohonai we Musai fo dotu tonina, “Arikang mang reantenang fosa mani, ohonsa we Sempaisi.”*

²⁴ Uru kontaio ureo urohong romu muntung mandu ete afurang antung mandu weo mung suru wekorbani kariri Kaiwo Allai dohonai we Musai fo.

²⁵ Na rabuang bonani na Yerusalemi mani, in-ontarai manei wonong fino Simioni. I mani in-ontarai mesi dine, tuti dohong kariri Sempaisi ne Kaiwofo. Kontai demang we rahida bo Seng Allai sawing kaiwasa Israeli fosa weru mano etaha tawansa fosa. ²⁶ Sempaisi Nuaninu Mirarebana foi niyai nai, tutu deikaririai wei weo i mani mireha ahera kaha pariao detio Mananu Mampariri foi, kariri Sempaisi dererafo. ²⁷ Sempaisi Nuaninu Mirarebana foi wiwiaing Simioni da to Allai ne Munufoi refongfo. Na iyari nana mani, Yusupi tutu Mariai uka Yesusi we uroa tuturi we Sempaisi, kariri fi Musai soi fo. ²⁸ Ainanaya Simioni kia arikangfoi ma yuti mae fia Seng Allai, deyo,

²⁹ “Sengwa wau,

* **2:23** Keluaran 13:2, 12

bohong kariri nemu kaiwo arera fe ampa,
ampafe ka yau na mai mau.

³⁰ Weo Mampariri da na wau ma nei
yeti teri na urehune ampa.

³¹ Mampariri nini mani
bohoni we kaiwasa nunei sentenang.

³² I mani soyari fidansairai we kaiwasa Yahudi
kaha fosa
ambori sambewa rangno esobu faririfo
nayai.

Tutuo andi wesambewaraio dedai
we kaiwasa Israeli ne ameané.”

³³ Tamang inang suru utaramio kaiwo
Simioni medurai kariri une arikangfoi fo
mani, upapuhung paria. ³⁴ Mayeai Simioni
medu kaiwo moang weo itoru tutu medu we
Mariai deyo, “Seng Allai yuai arikang nini weo
wedaya inontarai na Israeli manea etawai,
tuti manea siai yuaise esobu mai. I mani,
inontarai bitoya etapai, ³⁵ ambori kaiwasanei
sentenang ewaitawanai weo fi inontaraifosa
enemitituaita fo mani kerira paria. Tuti Maria
wau, enemurorongwai fituaiyao ne tarai toyari
sonduo disang enemuaibongfuisi.”

³⁶⁻³⁷ Na nanai kontai wiwing nabi manei,
wonong fino Anai. Tamana mani Fanueli nano
riria Aseri. Anai mani, wewiwinggutung paria, ne
defuina piarara boa (84). Riraua defuina itu mani,
ne mangfoi mireha werui, minohi wewiwina,
rirau ahang kaha. Diru rahida da weru Munu
Seng foi kaha, mae somi we Seng Allai pampang.
Wenadi tutu wepuasa ampafe ne nadifo mutu.

³⁸ Na kutu nanai da mao itoru, ainanaya fiai Seng

Allai, tutu medu kariri arikangfoi we kaiwasa bitoya, mano etamang weo rahida bo ewati Israelifosa ene Mananu Mampariri da na Seng Allai meu fo, deyo, “Mewati ma! Andinini, mano tatamang wei na Seng Allai meu nei.”

³⁹ Yusupi tutu Mariai urohong kariri Kaiwo Allai dohonai we Musai fo kaia, amani uka arikangfoi uroa tutiri we Sempaisi we mioani. Ainanaya itorarabera itoru to itone bendari Nazareti na nu Galilea foi. ⁴⁰ Arikangfoi fiabai to yai tutio tiapa, kontai i mani sewai sewa, tutu Seng Allai ne bengfo nayai nai.

Yesusi na Munu Seng foi

⁴¹ Defuina neungne mani Yesusi ne wawa fo suru ura to Yerusalemi weo etohonsua rahida Paska foi, rahida fubao earomio Seng Allai fafongfa kia Israelifosa to boriai weru nu Mesiri foi.

⁴² Yesusi ne defuina suraya borua mani, itora we itorohonsua rahida fuba foi, toyari ne etohonai fafongna fo.

⁴³ Etohonsua rahida fuba foi kaia mani, itorarabera itoru, wape Yesusi da riata kaha, niai na Yerusalemi. Inang tamang usera wawerahi,

⁴⁴ mae umananaiyoai ureitarahio da ria kaiwasa bitoya eraruhia fosa. Ura wa kio ramindena wori, ambori usera wei ki, ria itone terafosa tuti arurarafosa. ⁴⁵ Manamo usobui kaha, ampafe urarabera uru to Yerusalemi aha, usera wei nayai.

⁴⁶ We rahida botoru wori usobui na Munu Seng foi refongfo ki. Minohi rahang mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, taradidausa tuti dutang wawerasa.

⁴⁷ Inontaraifosa etaramio Yesusi medu tutu dafu babau kaiwofo aha ma, ampafe epapuhung we ne

awaifo. ⁴⁸ Ne wawafo suru uwatioifo upapuhung parai. Mayeai inang medu wei deyo, “Kaisungne wau, nari auru todoni finana? Tamamuai tutu yau auweansarai we wau fefe ausera paria.”

⁴⁹ Yesusi yoa we suru, deyo, “We fiani musera we yau nina? Muwaitawana kahae weo yau mani iminohi na Dai ne mununei rai?” ⁵⁰ Manamo utafu turu kaiwo Yesusi medura fo kaha.

⁵¹ Ainanaya Yesusi da ria suru itorarabera itoru to Nazareti, tuti taradidau suru. Fianai aino medurai tutu niari fo, inangno detioai ampafe soniai na enerorongfoi. ⁵² Yesusi fiabai to yai tuti sewai sewa aha, kontai Seng Allai enewawu Yesusi, tuti inontarai eparaiseri.

3

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa dohong kaiwoariri

(Matiusi 3:1-12; Markusi 1:1-8)

¹ Defuina bo suraya ring na rabuang bo Kaisari Tiberiusi wemananu fo, amani Pontiusi Pilatusi wegubernuri na Yudea, tutu Herodesi Antipasi wemambaiseng na Galilea, ne tahatui Pilipusi wemambaiseng na Iturea tutu Trakonitisi, mae Lisiansi wemambaiseng na Abilene. ² Mano uru wang imami fuba fo suru mani, Anasi tutu Kayafasi. Na defuina bonani andino Seng Allai medu we Zakariai antungno Yohanesi na katai minano wekamamiei. ³ Ainanaya Yohanesi da to kataifo sentenang rurang waya Yardeni, tutu wiuwu kaiwofo deyo, “Metarabera mea weru mene sasariwa, mewebaptisi, ambori Allai feriri

mene sasariwa.” ⁴ Nana mani wetarai kariri kaiwo nabi Yesayai soi fo, dotu tonina:

“Inontarai manei sahu pampang na katai wekamamiei minano foi deyo,

‘Memainenang rang beng feai we Sempaisi, tuti menaria mimoya wei.

⁵ Weenangwa tautawanaia mai, uai tuti wiwoi naria maikaburu.

Rang takahapa naria mimoya, rang sanggangging araraya kasisau.

⁶ Kaiwasa nunei sentenang ambori ewati Seng Allai feriri inontarainesa rai.’ ”*

⁷ Kaiwasa bitoya era we Yohanesi ma weo webaptisisa. Yohanesi medu wesa deyo, “E, inontarai mewarami aipaya di mea, mene tarai toyari tawai memuna, dohona menemitituai we mera ma iwebaptisi mea terai tonanai ambori mekaharai weru Seng Allai ne aibo i katu ma da ma fo fe?”

⁸ Mae toyari aio webong beng, mea kontai meteinawiai na metohong toa wa we metarabera mea weru mene sasariwa ampa. Dohonao meteyo mea mani mene wereng di Abrahami ampafe ambori mekaharai weru Allai ne aiboifo fe.* Mearomioai we Seng Allai mani mawa arora we I we niari riria Abrahami na kamamieinei kontai.

⁹ Tamangfoi meinenang na ai newafoi we robani. Ampafe ai bodoni dino webong kaha mani, robani tuti kabioi to adia rorong fo.”

¹⁰ Ampafe kaiwasafai etutang bera Yohanesi eteyo, “Tonana mani amenari todoni?”

* **3:6** Yesayai 40:3-5 * **3:8** Raminde nana mani, Yahudifosa enemitituai esobu mai ki weo eweriria na Abrahami, mano Allai dohong ne arerafo wei fo.

¹¹ Yohanesi yoa wesa deyo, “Inontarai manei ne ansung beru mani, dohong eai we mano ne pari foi, tuti mano ne fiang foi deto we mano ne pari fiang foi.”

¹² Mano efanduhi pajaki we Mananu Kaisari, ea kontai era we Yohanesi ma we webaptisisa. Etutani eteyo, “Mataunaune wau ne, amenari todoni?”

¹³ Yohanesi yoa wesa deyo, “Mefanduhio pajaki mani, wiro fuba sewa Mananu Kaisari demi wea fo fanai.”

¹⁴ Mano eru fimamuna fosa kontai etutani eteyo, “Amea mani, amenari todoni?” Yohanesi yoa wesa deyo, “Dohonao metohong tati inontaraifosa mewawu ene ra, tuti dohonao metohong babusa ambori meha ene doifo, mae mesobu doi ria mene babafosara mani, ainana to.”

¹⁵ Kaiwasa bitoya foi enemitawanai tutuo etamang weo ene Mananu Mampariri foi, ampafe ewatioai tuti etarami fi Yohanesi deyoa foa nanai, enemitituitai eteyo, “Dohonao Mananu Mampariri foi dine.” ¹⁶ Manamo Yohanesi medu wesa deyo, “Yau mani iwebaptisi mea na mereha terai, mae manei datuwa yau, i mani fiabai sewa yau tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha. I mani webaptisi mea na Nuaninu Mirarebana foi tuti na adia, amani niari mea memararebanai tarai.† ¹⁷ Ne sosirufi meinenang na warangfo ampa we kifa pafoi ambori mirarebanai. Pa taraifo fianduhi afui wiatai na munu rorongfo, mae nukahaifo

† **3:16** Tarahai, ‘na adia’ ne maksuti siai, amani dohong aibo we mano etaraberasa weru ene sasarifo kaha fosa.

ambori kebioia dansoi na adia wiwo fefe naea kaha.”¹⁸ Yohanesi dohong kaiwo aunau fiabai tuti deiriri kariri Kaiwo Mahikai fo we kaiwasa bitoya foi.

¹⁹ Manamo mayeaia mani deiua Herodes Antipasi, mano wemambaiseng na Galilea foi, weo dauo ne tafuai[†] binengno Herodiasi ampa, tuti weo ne wara aipaya siai fo kontai. ²⁰ Ampafe Herodesi kesou mambiriu aha, ainanaya demi ne raifosa etohong Yohanesi to aitamu rorong foa.

Yohanesi webaptisi Yesusi

(Matiusi 3:13-17, Markusi 1:9-11; Yohanesi 1:32-34)

²¹ Wiwo Herodesi samuo Yohanesi na aitamu rorong kaharai, mae Yohanesi webaptisi kaiwasafoi, tuti na iyari nanai Yesusi kontai da ma we Yohanesi webaptisi. Yesusi webaptisi mae wenadi, na kutu nanai mae rorafaisi tifai, ²² tuti Sempaisi Nuaninufaisi, ne tarai toyari muntung manei, sea meu minohi sau Yesusi. Mayeai tarao Allai raofuifo medu na rorafaisi meu deyo, “Wau mani nehu Kaisung enehuwawuti fi di Wau. Wau ka enehurorong fine.”

Yesusi ne ririafo

(Matiusi 1:1-17)

²³ Na reantenang Yesusi deunau tuti deiriri Sempaisi ne Kaiwofoa mani, ne defuina piareya sura teai. Inontaraifosa enemitituaaitai weo i mani tamang di Yusupi,

Yusupi tamangno Eli, ²⁴ Eli tamangno Matati, Matati tamangno Lewi, Lewi tamangno Marki,

[†] **3:19** Ete ne tahatui.

Marki tamangno Yanai, ²⁵ Yanai tamangno
Yusupi,
Yusupi tamangno Matatiasi, Matatiasi
tamangno Amosi,
Amosi tamangno Nahumi, Nahumi tamangno
Esiri,
Esiri tamangno Nagai, ²⁶ Nagai tamangno Mati,
Mati tamangno Matatiasi, Matatiasi tamangno
Semei,
Semei tamangno Yoseki, Yoseki tamangno Yo-
dai,
²⁷ Yodai tamangno Yoanani, Yoanani tamangno
Resai,
Resai tamangno Zerubabeli, Zerubabeli
tamangno Sealiери,
Sealiери tamangno Neri, ²⁸ Neri tamangno
Marki,
Marki tamangno Adi, Adi tamangno Kosami,
Kosami tamangno Ermadami, Ermadami
tamangno Eri,
²⁹ Eri tamangno Yesuai, Yesuai tamangno
Erieseri,
Erieseri tamangno Yorimi, Yorimi tamangno
Matati,
Matati tamangno Lewi, ³⁰ Lewi tamangno
Simioni,
Simioni tamangno Yehudai, Yehudai tamangno
Yusupi,
Yusupi tamangno Yonami, Yonami tamangno
Eriakimi,
³¹ Eriakimi tamangno Mereai, Mereai
tamangno Mina,

Mina tamangno Matatai, Matatai tamangno
Natani,
Natani tamangno Dauti, ³² Dauti tamangno Yesi,
Yesi tamangno Obeti, Obeti tamangno Boasi,
Boasi tamangno Salmoni, Salmoni tamangno
Nahasoni,
³³ Nahasoni tamangno Aminadapi, Aminadapi
tamangno Adimini,
Adimini tamangno Arni, Arni tamangno Es-
eroni,
Eseroni tamangno Peresi, Peresi tamangno
Yehudai,
³⁴ Yehudai tamangno Yakupi, Yakupi tamangno
Isaki,
Isaki tamangno Abrahami, Abrahami
tamangno Terai,
Terai tamangno Nahori, ³⁵ Nahori tamangno
Seruki,
Seruki tamangno Rehui, Rehui tamangno
Perehi,
Perehi tamangno Eberi, Eberi tamangno Serahi,
³⁶ Serahi tamangno Kenani, Kenani tamangno
Afahati,
Afahati tamangno Semi, Semi tamangno Noaki,
Noaki tamangno Lameki, ³⁷ Lameki tamangno
Metusaraki,
Metusaraki tamangno Henoki, Henoki
tamangno Yereti,
Yereti tamangno Mahalaleri, Mahalaleri
tamangno Kenani,
³⁸ Kenani tamangno Enosi, Enosi tamangno Seti,
Seti tamangno Adami, Adami tamangno Seng
Allai.

4

*Saminseni weanggari Yesusi we sawa
(Matiusi 4:1-22; Markusi 1:12-13)*

¹ Allai Nuaninu Mirarebana foi suai afui niai na Yesusi, ainanaya Yesusi daraberahi na waya Yardeni. Nuaninu Mirarebana foi wiwiaini to katai wekamamiei minano fea, ² niai na kataifo we rahida piaru mae Saminseni weanggariri pampang. Rahida piaru fo mani dang fiea kaha, ampafe rahidafo kaia mani wewisi.

³ Ainanaya Saminseni medu we Yesusi deyo, “Taraie Allai ne Kaisung di wau mani, bemi kamieiwai wefiang.”

⁴ Manamo Yesusi yoa wei aha deyo, “Na Sempaisi ne Kaiwofo dotu tonina: ‘Inontarai eminohi etarang fo, na fiangfo titou kaha.’*”

⁵ Mayeaia mani Saminseni kia Yesusi to uai dedai bei nuwowongfo, tutu tatofang kaha mae Saminseni deinawio katai mananufu ewemananu naya fo kiai na nunei sentenang wei. ⁶ Tuti medu wei deyo, “Yohong wemananu tutuo fianggeng mehikai botioi nani we wau ki, weo finana mani ohonai we yau ampa, ampafe yohonai we inontarai mandoni dino enehurorong niai nai fo. ⁷ Ampafe womi we yau mani yohonai tantenang mau nemu.”

⁸ Manamo Yesusi yoa weia deyo, “Sempaisi ne Kaiwo dotu toninai: ‘Mesomi terai we Allai mene Sengfoi, tuti metohong kariri ne Kaiwofo terai.’*”

* **4:4** Ulangan 8:3 * **4:8** Ulangan 6:13

9 Ainanaya Saminseni kia Yesusi to Yerusalemia, dohoni minohi na Sempaisi ne Munufoi kuruinafo. Mayeai medu wei deyo, “Taraie Seng Allai ne Kaisung di wau mani, tawing wau tawai na ninai aweu, ambori wewaifosa esoru wau wori, tau aweu, mureha kaha. ¹⁰ Weo Sempaisi ne Kaiwone rabuang bei dotu kariri wau tonina:

‘Allai ambori demi ne wewaifosa etamang we wau,
tuti ewaitawang wau ki.’

¹¹ ‘Etamang we wau na ewaramifo,
ampafe tau kofafea kaha.’*”

¹² Manamo Yesusi yoa weia deyo, “Na Sengnei ne Kaiwofo dotu tonina:

‘Wiro meweanggari mene Mananu Seng Allai fanai.’*”

¹³ Saminseni ne anggari bitoya niariri foi kai finanaya, ainanaya pisuhi ne tarai ahao, sera we rahida siai weo weanggariri aha.

Yesusi daraberahi to nu Galileai tuti kaiwasa na bendari Nazareti eteiaya

(Matiusi 4:12-17, 13:53-58; Markusi 1:14-15, 6:1-6)

¹⁴ Yesusi daraberahi to nu Galilea tutu we-mambiriu, weo Nuaninu Mirarebanai niai nai. Tutu wonongfoi defai wari kataifoi sentenang.

¹⁵ Yesusi deunau Kaiwo Seng na Yahudifosa ene munu agama fo, ampafe kaiwasa bitoya efiai i.

¹⁶ Yesusi daraberahi to Nazareti, ne munue fi-abai naya fo. Toyari ne finiari na rahida Sabati ne-ungfo da to munu agama Yahudi foi afui, ainanaya

* **4:11** Masmuri 91:11, 12 * **4:12** Ulangan 6:16

doa weo deto Kaiwo Seng fo. ¹⁷ Etohong buku reraung kafariao nabi Yesayai soi fo weia. Fiorerawi aweu mani deti rabuang bo Yesayai soi tonina:

¹⁸ “Sempaisi Nuaninu niai na yau,
 we andi deinawi yau we yeikariri Kaiwo
 Mahikai we kaiwasa ene pari fi,
 tutu demi yau weo yeisaharai we kaiwasa
 tamui foi itawinsa,
 tutu kaiwasa euremifafa fosa,
 warahururang euremifo ambori ewati,
 tutu iruai kaiwasa tahatawansa fosa weru
 mano etohonsafo ea.

¹⁹ Tutu yeisaharai weo Sempaisi ne rahida weo deinawi mano feriri kaiwasa foi da ma ne.”*

²⁰ Mayeai kiafa bukufai dohoni tiwera we mano da wa kiarioi ma foi, tutu suki aweu minohi. Kaiwasa bitoyao minohi na munu agama Yahudi fo rorongfoi ewati kai weia. ²¹ Ainanaya deunasa deyo, “Na rahida bonini mani, kaiwo rabuangno metaramioai ninai wetarai ampa.”

²² Kaiwo deyoa fo mahikai paria ampafe epapuhung wape emadu wawerasa eteyo, “Inontarai wani mani Yusupi antung dine mae? Todoni fino sahui weo i mani mano mampariri dine nina?”

²³ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Ambori memadu kaiwo netawea ne we yau, meteyo, ‘Ametaramio wau nari fitantuma bitoya na munue Kapernaumi. Tonana mani, nari na ninai kontai, na mantaung wau nemu munuene. Manggarawang di wau to. Wau nari inontarai

* 4:19 Yesayai 61:1-2

ebeng ampa. Tonana mani, nari bera wau ambori bonteng ki.’ ”

²⁴ Dei tuwarai aha deyo, “Mearomioai. Kai-wasa na katai siai eroao nabi manei na mai, wape na mantauni ne munuefo wiwo eroaoi kaha.

²⁵ Tarai tofino, na fafong nabi Eliaifa, amani wiwo wemetang kaha, waroio defuina botoru aburung fea, ampafe kahari dohong nunei sentenang. Na rabuang bonani mani wiwina bitoya kontai na nu Israeli. ²⁶ Tonanai mae Seng Allai wiwo demi Eliai da we yufata wiwina na nu Israeli kaha, mae da terai weo wiwina mansiari na munue Sarafati, na nu Sidoni. Wiwina nani mani wiwo riria na Israeli kaha. ²⁷ Na rabuang bo nabi Elisai fo kontai, na nu Israeli mani inontarai bitoya eman-inang kusta, manamo wiwo Elisai niari inontarai Israeli nansa ebeng kaha. Mae niari inontarai mansiari terai denteng, amani Namani, inontarai Siria dine, wiwo riria na Israeli kaha.”

²⁸ Inontarai Yahudi na munu agama foi etaramioafo ehasou beyari. ²⁹ Etoabarisa erutawang Yesusi efafari to boriai weru munuefo, ehari era wa weo ehabioi na katai kenatatera fo. ³⁰ Manamo Yesusi daraberahi da abu kaiwasafoi, da werusa anina.

*Yesusi data inggira weru inontarai
(Markusi 1:21-28)*

³¹ Ainanaya Yesusi bia to munue Kapernaumi na nu Galileai, na wana mani deunau inontarai na rahida Sabati na munu agama foi. ³² Epapuhung we ne aunaufo weo kaiwo medura fo mani kaiwo wemambiriu fine.

³³ Na munu agama Yahudi foi mani inontarai manei inggira etohoni, ampafe sahu dohonai, tutu inggirafosa emadu eteyo, ³⁴ “Ee! Yesuse, inontarai Nazareti wa waune, bo nari fiani we amea ne? Ro ma weo bohong amea ameworua ne? Ame-waitawanai we mandoni di wau, wau mani Mano Murarebanai, na Seng Allai ma fi di wau.”

³⁵ Manamo Yesusi somara inggirafosa deyo, “Menemboru, mera to woriai weru inontarai nini.” Ainanaya inggirafosa etotapa inontaraifo awewu, wiatai nano kaiwasa bitoya foi euremireafo, mae era weruia, wape enari kanggani kaha.

³⁶ Kaiwasa na nana foi kiai epapuhung paria we fi ewatioai nanai, tutu emadu wawerasa eteyo, “Kaiwone siai paria! Na ne mambiriufu tuti na tapapa demi nuaninu karira fosa era to boriei tuti nuaninu karira fosa etohong kaririai.”

³⁷ Ainanaya Yesusi wonongfoi defai wari kataifo sentenang.

*Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng
(Matiusi 8:14-17; Markusi 1:29-34)*

³⁸ Mayeaia Yesusi da na munu agama Yahudi foi to Simon Petrusi ne munufoi. Simoni niongno wiwini meninang rirora, ampafe ne terafosa eteikaririai we Yesusi. ³⁹ Yesusi da wa doa rurang wiwingfoi, mayeaia data fimaninangfoi weruia dentengna. Ainanaya doa meai wesarawiri ne terafosa tutu Yesusi.

⁴⁰ Wofoi sawaia de weayewia nanai, kaiwasafui eha ene inontarai emaninang fimaninang bodoni konta foi, ehasa erao Yesusi ma. Dohong warangfo waratawansa ampafe ebengna. ⁴¹ Tutu mano

emaninang fo manea inggira dohonsa, ampafe inggirafo era to boriai kontai, tutu esahu eteyo, “Seng Allai ne Kaisung di wau!” Manamo Yesusi datasa tutu dei weduasa, deyo, “Menemboru!” Weo ewaitawanai we i mani Mananu Mampariri dine.

*Yesusi kiorang na munue siai
(Markusi 1:35-39)*

⁴² Ahafo buara mani, Yesusi da weru munuefo to katai minano bei. Manamo kaiwasafosa esera awao esobuia. Ainanaya etei weduari eteyo, “Wiro ro weru amea fanai!” ⁴³ Manamo dei weša deyo, “Bereri. Yau ye ira to munue siai fo kontai weo yeiriri kariri Seng Allai ne Kaiwo Mahikai ne, weo aiwedaya mani Seng Allai demi yau ma nina.” ⁴⁴ Tutu deiriri kariri Kaiwo Mahikai nano munu agama Yahudi fo na nu Yudea foi.

5

*Yesusi sahu ne inontarai reantenang fosa
(Matiusi 4:18-22; Markusi 1:16-20)*

¹ Rahida bei mani Yesusi doa nano ruruo Gene-sareti nafarengfo. Kaiwasa bitoya foi ewati we Yesusi. Ewatioi ewarami siayasa weo ete etaramio Seng Allai ne Kaiwofo. ² Yesusi deti wa roworu urawohi na nafarengfo, manamo mamung diang fosa ebia weru wafosuru tonono nafarengfo ambori esonihing erangfo. ³ Yesusi dautai to wafo rowei, Simoni, mano ahui we Simon Petrusi, ne wa dine, tuti dutang we Simoni deyo, “Tuba wanei kuteai weru nafarengnei awarau.” Ainanaya Yesusi minohi na wafoi mae deunau kaiwasa bitoya foi awarei.

⁴ Deunaua kaya mani dei we Simoni deyo, “Wo to katai behuru foa muna erangwai nayai.”

⁵ Simoni yoa we Yesusi deyo, “Daie, diruafa awao kameai anina antomung ao antosobu fiea kaha. Manamo Dai bemi yau fefe imuna erangnei aha.”

⁶ Itorohong kaririaia nanane, itomung diang katui kaha, bitoya beyari, awao erangfoi adareti mesiabu. ⁷ Ampafe itosahu we mano emung diang ruhia fosa na wa koiwei foi, esahusa eteyo, “Ee! Mewo ma. Tarabi ruhi erangnei.” Ampafe esoni diangfoi na wa roworu fo paria adareti uraisui.

⁸⁻⁹ Simon Petrusi tuti mamung diang fosa epapuhung beyari weo emung diangfoia bitoya sonanai. Simoni detioai nanafo da wa disang kapa awebuka na Yesusi arongfo, mayeai medu wei deyo, “Seng di wau, ro weru yau, weo inontarai sasari di yau.” ¹⁰ Yakobusi tutu Yohanesi, Zebedeusi ne arikangfosuru, uruino ukontai Simonine, upapuhung kontai. Manamo Yesusi medu we Simoni deyo, “Mutai fanai! Na ninai to fona mani yohong wau mung wedua inontarai.”

¹¹ Simoni tutu mano emung diang ruhia fosa etuai wafo to reia, itorohong itone fianggengfoi sentenang suanaiya, mae itora ria Yesusi.

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng

(Matiusi 8:1-4; Markusi 1:40-45)

¹² Na rahida bei Yesusi niai na munuefea. Na nana mani inontarai manei maninang kusta foi sinsung ne rerawafoi sentenang. Deti Yesusifo disang kapa awebuka na arongfo mae dutani

deyo, “Daie, wau wemambiriu ne, maya mani, nari yau yenteng weru nehu maninangnei.”

¹³ Yesusi suba warangfoa wa sauwi tuti medu wei deyo, “Yo, imaya. Bonteng to!” Tatofang kutu nanai kontaio maninang kusta foi niai werui tuti dentengna.

¹⁴ Yesusi deretawani deyo, “Aromuoaiifa! Wiro boiriri fi inari ninai weo inontarai siai manei fanai, mae ro to imamifoia tuti butani we deti kariri nemu taraiwai we bontengna wa. Mayeai bohong korbanifeai we Allai we nemu bontengna wa kariri fianai aino Musai soia fo. Nana mani deinawiai we kaiwasa bitoya foi we bonteng ampa.”

¹⁵ Wape kaiwoariri etairiri kariri Yesusi fo defai pari aha wari kataifoi, ampafe kaiwasa bitoya era ma weo etaramio medufo tuti weo niarisa ebeng weru ene fimaninangfo. ¹⁶ Ampafe eaia mani da to katai minano we wenadi nayai.

*Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng
(Matiusi 9:1-8; Markusi 2:1-12)*

¹⁷ Na rahida bei Yesusi deunau, amani inontarai eweFarisi tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa eminohi kontai na nanai. Era na fino Yerusalemi tuti munue watai nano nu Galilea tuti na nu Yudea fo. Sempaisi ne mambiriufu nayai na Yesusi weo niari inontarai emaninang ebeng. ¹⁸ Na rahida bonani mani inontarai manea eha inontarai fiaya wia na andaung wowong manei, erao Yesusi ma. Ete ehari era to munu rorongfo afui etohoni wiatai na Yesusi urengreafo, ¹⁹ manamo kaiwasa bitoya kareraia dadira. Ampafe ehari etautai na tehi boriai to munu nuwowongfo ayai. Ainanaya

ebai munu nuwowongfoi etuki tuti ne andaung wiatai nai foi aweu rahang kaiwasa bitoya foi, na Yesusi urengreafo. ²⁰ Yesusi detio enari tonanafo deitawanai we eroasoafu fuba paria, ampafe medu we inontarai fiaya foi deyo, “Waune, yeiai nemu sasarifi ampa.”

²¹ Manamo mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa enemitituaitai na enemirorongfo, “Mandoni dino deibera Seng Allai nina? Mandoni dino biriu we deiai sasari fine? Seng Allai mantauni terai!”

²² Manamo Yesusi deitawang enemirorongfoi kawurua ampafe medu wesa deyo, “Todonie menemitituaitai tonanai na menemirorongwai nina? ²³ Doni aino mawa ne: imadu yeyo, ‘Yeiai nemu sasarifi ampa,’ ete yeyo, ‘Boabari wau, ka nemu andaungwai, tuti roa?’ ²⁴ Wape yeinawiai we mea, na inari inontarainei denteng tonina ne, ambori mewartawanai weo na nunei ninai, Kaisung Inontarai nei andino ne mambiriu we deiai sasari fine.” Ainanaya Yesusi medu we inontarai fiaya foi deyo, “We wau mani, imadu mau yeyo, boabari wau, ruai nemu andaungwai, ro to nemu munufoia.” ²⁵ Na kutu nanai kontai inontaraifo doabariria doa na kaiwasafu eumireafu, mayei yuai ne andaungfoi, da to ne munu rong fua mae deparanding Seng Allai. ²⁶ Kaiwasafu epapuhung tantenang beyari, ampafe etaparanding Seng Allai. Tuti enemirorong mitai, ampafe emadu wawerawa eteyo, “Fitantuma fino tawatioai na rahida bonini nina!”

*Yesusi sahu Lewi we dariati
(Matiusi 9:9-13; Markusi 2:13-17)*

²⁷ Mayeaia Yesusi da weru munuefoa, deti inontarai manei wonong fino Lewi. Lewi mani inontarai fianduhi doi pajaki we parenta Kaisari dine, minohi na munu pajaki foi. Yesusi medu weia deyo, “Ro ria yau.” ²⁸ Anseung ahang kahai mae Lewi doabariri tuti sawing fi yu fo tantenang, da ria Yesusi.

²⁹ Ainanaya Lewi dohong muniara fiabai paria bei weo Yesusi na ne munufoi. Inontarai efan-duhi doi pajaki we parenta Kaisari fo efau paria, tuti inontarai siai kontai ewatai etampi ruhiai.

³⁰ Manamo Farisifosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa enemioa kaha, ampafe emadu we Yesusi ne inontarai erariati fosa eteyo, “We fianie metampi tuti metunung ruhiai ria inontarai efan-duhi pajaki we parenta Kaisari foi tuti inontarai ewesasari fosa ninai?”

³¹ Mae Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai etanteng nesa mani etohong we manggarawangnei kaha, mae mano emaninang fosa. ³² Wiro ira ma weo isahu inontarai emararebana fosa kaha, mae we isahu inontarai ewesasari, ambori etaraberasa weru ene sasarifoi.”

Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno Yahudi ene agamafo wiro adoang ruhia fanai (Matusi 9:14-17; Markusi 2:18-22)

³³ Na nanai kontaio inontarai eparaise Yesusi kaha manea, etutang berahi, eteyo, “Mano eraria Yohanesi tuti mano eraria inontarai eweFarisi nesa, wea mani ewepuasa ampafe ene nadifo mutu. Manamo mano eraria wau wasa etampi etunung, mae esera wawera ewepuasa.”

³⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Tofino! Ne tarai kariri mandirau mang foi tuti ne inontarai wenotisa to ne muniara mandirau foi. Na rahida mandirau mang foi minohi riasa nanai ewepuasa rai e?

³⁵ Wape rahida we mandiraufoi niayai na nanai riasa ahang kaha foi ambori da ma ki, rabuang bonani dino ambori ewepuasa ki. [Tonanai kontai, nina mani inayai riasa ampafe ewepuasa kaha, wape rahidao ambori ira werusa foi da ma ki, rahida nanai aino ewepuasa ki.]”

³⁶ Ainanaya Yesusi deiriri fiyiwansoai wesa deyo, “Wiro manei eneaya ansung waworu feai weo kiutu aha dawa kobu ansung mammo fo ne masabufo naya kaha. Weo kiutu ansung waworu fo, kontaio ansung waworu fo ne tarai kariri ansung mammo fo kaha. ³⁷ Tonanai kontai we angguri waworu nei mani, wiro ariri to aderi sapi rerawa memo bei kaha, weo angguri weworu foi ambori wiwua wedaya aderi sapi rerawa memo foi tei. Nana mani anggurifo tibatara, aderi sapi rerawa foi kerirawa. ³⁸ Wape angguri weworu foi todoni kontaio ariri tono aderi sapi rerawa weworu bei kontai. ³⁹ Kontaio mano dunung angguri mammo foi miaya weo dunung angguri weworu kaha, weo deyo, ‘Angguri memo nei andi denteng sewa.’ ”

6

Farisifosa etinggai Yesusi niari fi na rahida Sabati

(Matusi 12:1-8; Markusi 2:23-28)

¹ Na rahida Sabati bei, rahida Yahudifosa erufi nai kaha, teterai we Yesusi da riria romi potang bei, ampafe ne inontarai erariati fosa eteting

potangfoi, awa esikoyari na ewaramifo, ambori etani. ² Ampafe Farisi manea emadu eteyo, “We fiani menari fi tonana fo na rahida Sabatinei nina? Weo nana mani metohong roaing kaiwo dotu weduara fo.”

³ Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, “Finana mani ne tarai toyari fi Mananu Dauti niari na fafongfa na rahida bo i tuti ne mano erariati fosa ewawisi fo. Metato kariri kaiwo nana kaha e? ⁴ Amani suai to Sempaisi ne Munufoi afui dangno roti etutang tutirai we Allaia fo tuti dohonai we ne mano erariati fosa etang kontai. Wape finanai, kariri hukum agama foi mani, imami erufi na Sempaisi ne Munufoi saino etang tera ne.” ⁵ Yesusi dei aha deyo, “Kaisung Inontarai nei wemananu weo deiriri kariri fifianai aino inontaraifo enari tutu enari kaha fo na rahida Sabati.”

Na rahida Sabati bei Yesusi niari inontarai warang bei mireha foi denteng

(Matiusi 12:9-14; Markusi 3:1-6)

⁶ Na rahida Sabati siai bei mani, Yesusi da wa deunau na munu agama Yahudi bei. Na nana mani inontarai manei, warang bo domoya foi mireha. ⁷ Farisifosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa euremi dingga Yesusi, weo niari inontaraifoia denteng na rahida Sabati mani, ambori etinggai, eteyo niari sarawai. ⁸ Manamo Yesusi deitawang fi enemituaita fo. Ampafe medu we inontarai warang mireha foia deyo, “Ro ma, boa na fongne.” Ampafe doabariria, doa na fongfo.

⁹ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Yutang bera mea. Kariri fi Musai soi fo mani, ne doni aino tanari na rahida Sabati fine? Tanari ne bengfo ete

ne karirafo ne? Tafata inontarai ambori etarang, ete tatuasa ao eworua ne?”

¹⁰ Yesusi deti maino kaiwasafoido sentenang, ainanaya medu we inontarai meninang foi, deyo, “Wi waramuwai ma.” Inontaraifoido si warangfoido kaririaia, na tatofang kutu nanai kontai warangfoido dentengna. ¹¹ Wape Farisifosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fo ehasou fuba paria, ainanaya emadu ruhi kaiwo weo fiani aino enari kanggani Yesusi naya fo.

Yesusi diri inontarai ewesuraya mandu erariati (Matiusi 10:1-4; Markusi 3:13-19)

¹² Na rahida bei Yesusi da tono wiwoi bei we wenadi nai. Wenadi we Seng Allai na diru nani sentenang. ¹³ Kameai nani sahu ne inontarai erariati fosa eraoi ma, ainanaya diri ewesuraya mandu na sa. Inontarai ewesuraya mandu fosa sahusa weo rasuli, amani Inong Anatu na Sempaisi. ¹⁴ Ewonomi finina; Simoni mano sahui we Petrusi, tuti ne tahatui Andareasi, Yakobusi tuti Yohanesi, Pilipusi tutio Bartolomasi, ¹⁵ Matiusi tuti Tomasi, Alfiusi antung Yakobusi, tuti Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa etoa siai weru Romafosa), ¹⁶ Yakobusi antung Yudasi, tuti Yudas Iskarioti, mano ambori dewayang Yesusi foi.

Yesusi deunau tuti niari kaiwasa emaninang bitoya ebeng

(Matiusi 4:23-25)

¹⁷ Mayeai mania Yesusi tuti ne inontaraifosa ebia na wiwoifo to katai webuaya bei. Na katai nani mania kaiwasa siaio era riati fe manea etamang wei, kontai kaiwasa bitoya paria na nu

Yudea foi tantenang, bendari Yerusalemi, tuti munue beru na nafareng rau, Tirusi tuti Sidoni. ¹⁸ Era ma weo etaramio Yesusi deunafo tuti waraira ene fimaninang, kontai mano inggira dohonsa fosa ambori ebeng. ¹⁹ Ampafe kaiwasafai kiai, esera we eru na ne tarafai, weo mambiriufei dari nai mandiai, ambori ebeng.

Mano esobu mai ampa tuti mano esobu karira ki (Matiusi 5:1-12)

²⁰ Mayeai Yesusi seite ne inontarai erariati fosa aha kawuru, ambori dei wesa deyo, “Mano mene pari fiwa mea, mesobu ne maifo ampa weo meaino meminohi we Seng Allai ne inontaraifosa na ne Mananu rorong fo ne.

²¹ Mano na ninai mewawisi ne mea, mesobu ne maifo, weo ambori memamosi ki.

Mano na ninai mesai ne mea, mesobu ne maifo, weo ambori memiri ki.

²² Mano meraria Kaisung Inontarai ne yau, wedaya inontarai enemirireu mea, etata mea, etei babera mea, tuti eteiaya mewonomiwa weo esahuai we fikirira fine, mea mani mesobu ne maifo. ²³ Enari tonana mani, mefaraise tuti memararising to, weo tarai tofino, mesobu fiembaitafo fuba paria na Waidani. Mefaraise tonanai weo wiro memeiri mea mesodai dadirafo tonana kaha, weo mene tarai kariri nabi fafongfa fosa, weo mano enari kanggani mea ninisa ene werengfosa fafongfa enari kanggani nabifosa kontai tonanai kawuru ampa, ampafe finanai deinawiai we menari ne maifo, mai kariri nabi fafong fosa enari ne maifo.

²⁴ Mano mene fiwa mea mani, mesobu ne karira rai, weo mesobu mararising na nunei ampa.

²⁵ Mano nina mani memamosi ne mea, mesobu ne karira rai, weo ambori mewawisi ki.

Mano nina mani memiri ne mea, mesobu ne karira rai, weo ambori mearomikuayai tuti mesai ki.

²⁶ Mano mesobu fayai ria kaiwasa bitoya foi, mesobu ne karira rai, weo na fafongfa ene werengfosa efiai nabi tarai kaha fosa tonanai kontai.”

*Menemiwawu mene aitetafosa
(Matusi 5:38-48)*

²⁷ “Manamo yeisaharai we mea mauo, yeyo; Menemiwawu mene aitetafosa. Metohong beng we mano enemirireu mea fosa. ²⁸ Metohong mahikaifo we mano etei kanggani mea fosa; mewenadi we mano etarikang mea fosa. ²⁹ Manei bioipa metaramirei domoya wa mani, metohong metaramirei dowe wa kontaia bioiparai. Tuti manea etawa mene ansung boriai wa mani metohong mene ansung siai wa kontai. ³⁰ Manei dedo mea we mene fiea mani, metohong kaririaia. Tuti manea etawa mene fieai mani, metutang weai aha fanai. ³¹ Na fifiani kontaio, menari sua inontarai siai fosa, mai kariri metawi weai we ea kontai enari we mea fo.

³² Masino menemiwawu te mano enemiwawu mea fosa kontai tera mani, fiembaitai fianai aino mesobua ne? Weo inontarai sasari fosa kontaio enemiwawu inontarai mano enemiwawusa fosa. Ampafe todoni kontaio menemiwawufo fuba sewasa. ³³ Tuti metohong beng weo mano etohong

beng we mea fosa terai, nana mani mesobu im-baitai fiani rai? Weo inontarai sasari fosa enari tonanai kontai. ³⁴ Metohong fieai, ra ete doi, we inontarai mano menemitawansa we eriwang aha. Nana mani mesobu fiembaitai fiani rai? Weo inontarai sasari fosa kontai, etohong fianggeng we inontarai mano enemitawansa fosa, ambori eriwang mani fuba kaririai aha. ³⁵ Wiro tonana kaha. Mae mea menemiwawu mene aitetafosa tuti metohong beng wesa. Metohong fieai wesa mani, wiro menemitawanai weo eriwang we mea aha ma fanai. Nanaya mani mene fiembaitafo fuba, tuti ambori ahu mea we Seng Mano Dedai Mantaung ne arikang dino mea. Weo Seng Allai mani, enewawu inontarai mano etohong mahikai kaha fosa, tuti mano ewarami aipaya fosa kontai. ³⁶ Ampafe menemiwawu wawera mea, karirio metamamifaini enewawu kontai.”

*Metinggai inontarai funoma fanai
(Matiusi 7:1-5)*

³⁷ “Wiro metinggai finong inontarai fanai, ampafe Seng Allai kontai kiutu kaiwo kariri mea kaha. Tuti wiro metohong maraba we inontarai siai fanai, ampafe Seng Allai dohong aiboi we mea kaha. Mae meteiai inontarai, ambori Seng Allai deiai mea kontai. ³⁸ Metohong finong fi we inontarai siai, ambori Seng Allai dohong finong fi we mea ki, ambori mesobu fiohonia fiabai fei ki, andino tituatia mikeu we mea. Weo mene metitua we inontarai siai fo mani, Allai yu we titua mea nayai kontai ki.”

³⁹ Mayea mani Yesusi deiriri kaiwo yiwansoa fo tonina, “Inontarai urengfafa manei, bing mano

urengfafa manei kontai, nana mani ambori utau rarang kamirei bei ki. ⁴⁰ Inontarai sobu aunau ne wirowi fiabai sewa ne mantaunaune kaha. Wape arikangfosa esobu aunau na mai pampang mani, ene tarai toyari ene mantaunaufoi.

⁴¹ We fianie ai nukahai niayai na mene doroifoi urengfo mewati pari, mae airape niayai na meuremiwai mewatiai kaha? ⁴² Todoni fino metei we mene doroifosa meteyo, ‘Doroie, ro ma ikabi ai nukahai niayai na uremuwai wo,’ wape airape niayai pampang na meuremuwa wirowi mewatiai we mehabioi kaha? Inontarai menari fayafayarai ne meai ne, mehabio airape niayai na meuremiwa akawuru wo, ambori mewatipa ai nukahai niayai na mene doroifoi urengfo we mehabioai werui fe.”

*Ai tuti bongfoi
(Matiusi 12:33-35)*

⁴³ Ai koi denteng foi mani, ne bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani ne bongfoi kerira. ⁴⁴ Aifoi mani aroansoi na bongfoi. Wai sirarami nei wirowi webong angguri kaha tuti boburainei wirowi webong urung kaha. ⁴⁵ Inontaraine tata tonanai kontai. Inontarai mano denteng foi niarifo beng, we enerorongfoi denteng fefe. Wape inontarai mano kerira foi niarifo karira, weo enerorongfoi kerira. Weo fifiani aino dotu na borongfoi mani, finanai dari na enerorongfuisi mandiai.

*Fiyiwansoai kariri inontarai mandu unari munu
(Matiusi 7:24-27)*

⁴⁶ “We fianie mesahu yau we mene Seng, wape wirowi metohong karirio fiani aino yeisaharai we

mea ne nina kaha? ⁴⁷ Mano da ma tarao nehu kaiwo aunau ne, dohong kaririai na mai foi, amani yeisaharai we mea mau, mano nani mani ne tarai kariri mano niari munu. ⁴⁸ Niari ne munufoi mani, sirai aweu berorong ambori sau titawangno diri neungfo na kamamiai. Ampafe rahida bo wayafoi wefoa, foafoi dautaia sobu munufoi mani, deda bariri kaha, weo inontaraifoi niari amangfoi pepayai fefe. ⁴⁹ Wape inontarai mano tarao nehu kaiwone, mae dohong kariria kaha, i mani ne tarai kariri inontarai mano niari ne munufoi, niariri sau kahofa wowongfo terai. Fofoi sobuifo, deda bariria sawaia, ampafe aikahiafoi kerirawa kiaya.”

7

Inontarai fuba yu rai mamuna fosa manei ne yoasofo fuba

(Matiusi 8:5-13; Yohanesi 4:46-53)

¹ Yesusi medu we kaiwasa bitoya foia kaia fo, da werusa suai to munue Kapernaumi afui.
² Na wana mani inontarai fuba yu rai mamuna manei, amani Mananu Kaisari ne inontarai Roma manei dine. Ne woming manei mani niari sauari paria. Womingfoi meninang ao adareti mireha.
³ Inontarai fuba yu rai mamuna foi tarao Yesusi nanafo, demio inontarai ewewafong weo Yahudi fo manei itoru, itora we Yesusia, itorutani weo da wa ambori niari womingfoia denteng. ⁴ Era wa esobu Yesusia, ainanaya etutani weo da ri-asa weo waraira maninangfoi weru womongfoi, eteyo, “Todonu mani waramuai inontarai fuba

yu rai mamuna foi, ⁵ weo i mani enewawu Yahu-dine tata, tuti andino niari munu agama foi we ameane.”

⁶ Ainanaya Yesusi da ria eara. Rerai we munufoia mani, inontarai fuba yu rai mamuna foi demi ne maniwowirifosa era ma eteisaharai we Yesusi eteyo, “Deyo, ‘Daie, wiro ro anseunai to nehu mununei ma fanai. Yau mani imai kaha weo yemang we Dai wau na nehu mununei. ⁷ Ai wedaya mani mantaung yau irao Dai wau ma kaha. Ampafe modu te kaiwofeia, ambori nehu womingfoi denteng ki. ⁸ Weo yau kontai nehu fuba isomi wei manei, tuti iru afai mamuna fea kontai. Ampafe imadu we manei yeyo, “Ro,” nana mani da kaririai, tuti imadu we manei aha yeyo, “Ro ma,” nana mani da kaririai ma. Ete we nehu mangfatafoi yeyo, “Nari fininai,” nana mani niari kaririai. Yeitawanai we Dai Wau tonanai kontai. Fiani aino boyoa mani, kariria rai.’ ”

⁹ Yesusi tarao rai mamuna fuba foi medu tonanafo pepuhung paria. Deti berahai tuti medu we kaiwasa bitoya era riati fosa deyo, “Kei! Inontarai nini andiaranane. Na inontarai Israeli nesa kiai wiro iwati manei yoaso yau ne fuba kariri tonina kaharai.” ¹⁰ Ainanaya inontarai mano demi ea fosa, etaraberasa to munufo aha mani, womingfoi dentengna.

Yesusi medu beiri bariboai mireha foiarang aha

¹¹ Waroi ahang kaha mae, Yesusi da to munue wonong fino Naini. Ne inontarai suraya mandu fosa tuti kaiwasa siai kontai era riati. ¹² Da wa rerai we rahutu borong munue nanai, tete kaiwasa na munuefo eha bariboai mireha manei

ariai we esarai. I mani, wiwina manei ne arikang dine, tuti meiri kawuru andinania. Kaiwasa nani era ria wiwinafoi. ¹³ Mayeai Seng Yesusi detiao wiwinafoi, enerorongfoi sawai wei, aroi. Ainanaya medu wei deyo, “Wai fanai.” ¹⁴ Mayeai da wa waratawang fatafoi. Ainanaya inontarai ehari fo efotousa etoa, Yesusi medua deyo, “Bariboaiwa waune, yemi wau, boabari wau.” ¹⁵ Na tatofang kutu nanai bariboai nani doa bariria minohi, tuti medu wesa. Ainanaya Yesusi dohoni we inanaia.

¹⁶ Kaiwasa fuba nani ematai tuti esomi we Seng Allai, etaparandini eteyo, “Nabi fuba manei da woru tata. Allai da kawuru ma weo dohong mai we ne kaiwasanei.” ¹⁷ Ainanaya Yesusi wonongfo etaiririai wari nu Yudea foi kontai munue watai waria fo tantenang.

*Yesusi tuti Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
(Matiusi 11:2-19)*

¹⁸ Mano eraria Yohanesi fosa etei kaririai we Yohanesi na aitamu rorong, kariri fiani aino Yesusi niari fo. Amani Yohanesi sahu ne inontaraifo mandu, ¹⁹ ambori demi uru urao Yesusia urutani tonina, “Wau mani Mananu Mamparirio ambori ro ma foi* di wau e, ete ametamang we inontarai siai manei e?”

²⁰ Ampafe Yohanesi ne inontarai mandu fo ura we Yesusi tuti umadu wei ureyo, “Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi demi auru ma aurutang bera Dai wau, wauno mano ambori ro ma rai, kariri Seng Allai ne kaiwo arerafo, ete ametamang weo inontarai siai manei e?”

* **7:19** Yesayai 9:5-6

²¹ Na rahida nani mani, Yesusi niari inontarai emaninang finomai bitoya ebeng, data inggira, tuti niari mano euremifafa ewati aha. ²² Ampafe Yesusi yoa deyo, “Murarabera muru we Yohanesi, murai kaririai wei, kariri fiani aino mutaramioai tuti muwatia ne, mano euremifafa ewati, mano efaya etoa era, mano emaninang kusta ebeng, mano etarami pararo fosa etaramiofi, mano emarareha esuwi aha, tuti mano ene pari fi fosa iwuwu Kaiwo Mahikai fo wesa. ²³ Tuti mano wiro enemirorong soriru we yau kaha fosa, esobu ne maifo.”

²⁴ Yohanesi ne inontaraifo ura wa, ainanaya Yesusi medu kariri Yohanesi we kaiwasa bitoya foi, deyo, “Raminde nanai mera to katai wekamamiei minano foi we mewati fiani nai, mewati ninoi wanamba sowawerahi foi e? Bireri, we i mani, inontaraio yu kaiwo mutu dine! ²⁵ Ampafe mera wa we mewati fiani, mano sensuni na ansung kaiwewa denteng foi e? Bireri, weo inontarai esansunsa na ansung tonana fo tuti ene fi bitoya fosa mani enayai na munu mananu fo terai.

²⁶ Ampafe mandoni dino mera we mewatioi ne? Nabi manei e? Tarai, wape yeikaririaifa we mea yeyo mano mera we mewatioi nani mani fiabai sewa nabinesa kiai. ²⁷ Weo i mani andino Allai medu kaririai na ne Kaiwofo dotu tono:

‘Mewati ma! Yemi nehu inontaraio kia nehu kaiwone manei,
da foni Wau.

I ambori meinenang nemu rangfoi we Wau.’*”

²⁸ Yesusi medu aha deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na inontarai fuba saubaunung na

* **7:27** Maliaki 3:1

nunei nini, manei wiro fiabai sewa weru Yohanesi nini kaha. Wape na ninai to fong mani, inontarai mano ehatui sewa na Allai ne Mananu rorong fo ansaino efabai sewa Yohanesi fo.”

²⁹ Kaiwasa sentenang, kontai mano efanduhi pajaki we parenta Roma foi fosa etarababerasa weru ene sasarifo ampafe Yohanesi webaptisisa ampa. Ampafe donio rabuang bo Yesusi medu fimai kariri Yohanesi mani, eroaoai paria. ³⁰ Wape inontarai eweFarisi tuti mantau-nau Kaiwo Musai soi fosa, ea etarababerasa weru ene sasarifo kaha, etaramididau kaiwo Yohanesi medura fo kaha, tuti wiro emaya we Yohanesi webaptisisa kaha. Ampafe donio fi Yesusi medu kariri Yohanesi fo mani, eroaoa kaha.

³¹ Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Fiani andino iriwanso kariri inontarai rabuang bonini sa ne? Etoyari fiani ne? ³² Ea ene tarai toyari arikang eminohi na pasari mae esahu wawerasa eteyo,

‘Amerohi rarung mirising fo we mea,
manamo memahai kaha,
ameba kayowa,
wape wiro mesai kaha.’

³³ Weo Yohanesi mano webaptisi nei nini da ma mani, wepuasa tuti dunung angguri kaha, manamo meteyo, ‘I mani Saminsenai niai nai.’

³⁴ Ainanaya Kaisung Inontarai nei da ma mani dampi, dunung, tuti memadu meteyo, ‘Mewati inontarifo denanggoing, meyeru biriu, tuti firao mano efanduhi pajaki we parenta Roma foi tuti inontarai sasari.’ ³⁵ Wape Seng Allai sewai sewa.

Mano esomi wei fosa etainawi ne awaifo nanai na fimai etohong toa fo.”

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori

³⁶ Farisi manei, wonong fino Simoni, wenoti Yesusi weo da wa dampi na ne munufoi. Yesusi da wao Farisifo ne munufoia, ampafe minohi dampi. ³⁷ Na munue nana mani wiwing manei, dohong sasari fiabai. Taraoui weo Yesusi dampi na Farisifo ne munufoi, ampafe da oi ma, amani kiao maning ninsai mampori botori bei. ³⁸ Doa na Yesusi kurufuifo, rurang awerengfo mae sai, ampafe kifa urehurufu to Yesusi awerengfoa wawasa tantenang. Awa kawuru wori dufi Yesusi awerengfoa sarahiai nano nurandaungfoi, mayeai ninahai tuti sara na maning ninsai mampori foi. Niari tonana weo enewawu Yesusi, weo deitawanai ne sasari niaririfi Sempaisi deiairi ampa.

³⁹ Inontarai weFarisi wenoti Yesusi foi deti finanafo, dei na enerorong, deyo, “Inontarai nini nabi dine mani, deitawangno wiwingfoi mandoni dine, andino niariri tonanane. Weo i mani wiwing sasari dine.” ⁴⁰ Manamo Yesusi medu weia deyo, “Simone, ye imadu kaiwofea we wau.” Simoni yoa deyo, “Daie, moduraia.”

⁴¹ Yesusi yiwanso kaiwofea deyo, “Inontarai mandu, amani uka doi ria mano ne doi manei. Manei kiao doi dinari* piaring bering (500), tuti manei aha mani kia doi dinari piarua sura. ⁴² Uru

* **7:41** Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

ruhiai, wiro ubiriu weo ubai doi uka fo kaha, ampafe mano nengfoi yabang sayarai. Mandoni, na inontarai mandu fosuru, andino enewawu mano ne doi foi sewa ne?”

⁴³ Simoni yoa weia deyo, “Yau mani, yeo mano kia doi fuba sewa foi andino enewawu mano ne doi foi sewa ne.” Yesusi yoa aha deyo, “Antu! Enemutituitawa tarai.”

⁴⁴ Ainanaya Yesusi deti we wiwingfoia tuti medu we Simoni deyo, “Boti wiwing nini to ne? Ira to nemu mununei ma, amani bohong merehafa damang we iruai awehune kaha, wape wiwing nini yuai awehune na urehurune, tuti dufi aha sarahiai na nurandaungnei. ⁴⁵ Wau mani wiro bomang we yau weo nuna yau kariri tane koangnei kaha, wape wiwing nini wiro fiotou niuna awehurengne kaha, na iari antanafa ira to ninai ma ne. ⁴⁶ Wau mani wiro wara nuhunei na maningfea kaha, wape wiwing nini sara awehurengne na maning ninsai mampori. ⁴⁷ Tarai! Ne enewawufo fuba, weo ne sasari fuba niariri fi Sempaisi deiairi ampa. Wape mano oiari fuba kaha mani, enewawufo fuba kahai kontai.”

⁴⁸ Ainanaya Yesusi medu we wiwingfoia deyo, “Nemu sasarifi yeiairi ampa.”

⁴⁹ Inontarai siai mano eminohi etampi ruhiai ria Yesusi fosa emadu wawerasa eteyo, “Mandoni dinini, doni deiai sasarifi nina?”

⁵⁰ Manamo Yesusi dei we wiwingfoia deyo, “Weo wau roaso yau, ampafe wobu fariri ampa. Ro na maia.”

8

Wiwing manea efata Yesusi

¹ Waroi kaharai mae, Yesusi da wariai na bendarifo tuti munuefo, deiriri Kaiwo Mahikai ne kariri Seng Allai da weMananu ma fo. Ne inontarai suraya mandu fosa erariati. ² Kontaio wiwing manea erariati, mano niari eara ebeng weru fimaninang finomai tuti inggirai. Ea mani, Mariai mano ahui we Makdalenaifo (data inggira itu werui ampa); ³ kontai Yohanai, mano ne mang Kusai mano yufi weo Herodesi na munu mam-baiseng foi; Sosanai, tuti wiwing siai bitoya kontai. Wiwingnesa efata Yesusi tuti mano erariati nesa, na mantaunsa ene fifo.

*Fiyiwansoai kariri mangkafa aibong
(Matiusi 13:1-23; Markusi 4:1-20)*

⁴ Kaiwasafoida mutu we Yesusi ma, na munue finomai. Ampafe kaiwasafoida bitoya fianduhi na nanaiya, mayeai Yesusi deiriri fiyiwansoi bei we ea mani sonina, ⁵ “Weniari romi manei kia ne aibongfei da wa we sanami. Da wa kifa aibongfoi nanai mani eai sawai na rangfoi. Ampafe inontarai etaha riroyari tuti romu etani. ⁶ Eai kontai sawai na katai wekamamiei. Sa rerorifo, wape siamorang aha, weo kahofafo sarahiai karerai. ⁷ Eai aha mani sawai na katai weninoi ababo foi, ampafe ninoi ababo foi sifu tamui tuti kehepania memasara. ⁸ Wape aibong fei aha mani sawai na kahofa beng fea, ainanaya sifu ampafe niayaia bongnei bitoya, pariao piaring (100).” Yesusi deiriri fiyiwansoafoida kiaia mani, deya deyo, “Mewemetarami mani metaramioai!”

9 Mano eraria Yesusi fosa etutang berahi we fyiwansoai nani kariri fifiani. 10 Yesusi yoa deyo, “Mea mani Allai dohong awai we mea, we mewartawang kariri ne weMananu rorong fo tuti fi dediwara fo ampa. Wape inontarai siai fosa yeunausa na fyiwansoai, ambori, ‘Ewatiaoai tonanai ki, wape ene tarai toyari euremifafa. Etaramioai, wape etafura kaha.’*

11 Fiyiwansoafo ne kaiwo tarai finana: Aibongfoi mani yiwanso Seng Allai ne Kaiwone aine. 12 Aibong sawai na rangfoi mani, riwanso inontarai mano etaramio Kaiwofoa. Wape Saminseni da ma, dewa Kaiwofo weru enemirorongfo ambori eroaso fanai, ampafe esobu faririfo kaha. 13 Tuti aibong sawai na kahofa wekamamiei wowong fo mani, riwanso mano etaramio Kaiwofo, esobuai na enemirorong mirising. Wape Kaiwofo wiwo wenewa na enemirorongfoi kaha. Eroasoai tourai, mae fieai da ma sofara mani, esu to fuia. 14 Tuti aibong sawai na katai weninoi ababo foi mani, riwanso mano etaramio Kaiwofo, wape earomikuayai karerai we fi nunei tuti ne rafo tuti ambori eminohi na mai na nunei fo. Ampafe finani kepang kaiwofo paria ne bongfoi wiwo wetarai nariai na sa ahang kaha. 15 Aibong sawai na kahofa beng fo mani, riwanso mano etaramio Kaiwofo, ainanaya etonai afui nayai na enemirorongno beng tuti mai fo. Ea erutawanai tuti kaiwofo wedayasa etohong beng na etawansa

* **8:10** Yesayai 6:9

na mai, ne tarai kariri kahofa beng fea wedaya aibong sifu wetarai bitoya.”

Padamarangno tabuni na babeu
(Markusi 4:21-25)

¹⁶ “Wiro inontarai manei kiai padamarang bei, ainanaya tebuni na babeu, ete dohoni wiatai na fata arowawahifo kaha. Mae yuai padamarangfoi ayai sawai parai, ambori inontaraio era to munu rorongfo afui mani ewati sambewarafoi. ¹⁷ Weo fio adiwarana ne kiai ambori atioai ki, tuti fio ohonai we kaiwo werorong fo kiai kontai ambori tarami parai na kasau ki. ¹⁸ Ampafe menemitituai sau weai paria kariri fianai aino metaramioai ninai. Weo mandoni dino sobu awaifo ria Allai kawurua fo, ambori sobuafo fuba aha. Wape mano sobua kaha foi, ne kutuo enetituitai we nengfo kontai kia weruri ki.”

Yesusi inana tuti ne tahatuifosa
(Matiusi 12:46-50; Markusi 3:31-35)

¹⁹ Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa eraoi ma, wape era kefani ma kaha, weo kaiwasa bitoya karerai. ²⁰ Ampafe inontarai manei medu we Yesusi deyo, “Daie, inamuai tuti nemu tahatuifosa etamang na borieife fo erurai we ehanggung wau.”

²¹ Wape Yesusi yoa wei deyo, “Inontarai mano etaramio Seng Allai ne Kaiwofo tuti etohong kaririai, eaino isahusa we nehu ai tuti nehu tahatui.”

Yesusi deikutu dedukafoi mering
(Matiusi 8:23-27; Markusi 4:35-41)

²² Rahida bei mani Yesusi tuti mano erariati fosa etau wa rowei. Yesusi medu wesa deyo,

“Tawo to ruru eneung dowaruai.” Ainanaya ewo anina. ²³ Etafai mae Yesusi wiata dena. Mayeai dedukafoi bia tantuma na rurufai. Merehafoi dau wafai, awao adareti etaisui. ²⁴ Mano eraria Yesusi fosa era wa ebauni. Emadu wei eteyo, “Daie, Daie, tanai rai!” Yesusi doari meai, ainanaya medua sua wanangfoi tuti andeisa peperami foi. Wanangfoi tuti andeisafoi meringna, ainanaya rurufai mering na tantumara. ²⁵ Ainanaya Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, “Todonie wiro meroaso yau kahai nina?” Ea epapuhung tuti ematai. Ampafe emadu wawerasa eteyo, “Inontarai nini mani mandoni dine, doni sua wanangfoi tuti andeisafoi mani, mering kaririai.”

Yesusi niari inontarai inggira dohoni manei deng

(Matiusi 8:28-34; Markusi 5:1-20)

²⁶ Yesusi tuti ne inontarainesa etafai finanaya paria sobu katai Gerasa na ruru Galilea eneung dowaruai.

²⁷⁻²⁹ Na katai nani inontarai inggira dohoni manei. Inontaraifoi mani na munue nana. We beiru teai ampa mani inggira dohoni, ampafe warangfo tuti awengfo wora na wai besi tuti na fora tuti waitawang weduaria papayai, wape kuhutui kontai, ambori inggirafoi kiari to katai manano fea. Tuti waroi ampa wiro sensuni kaha, tuti miaya we minohi na munufo kaha. Mae deo niayai terai na we winsaburungno etohonai we kubirifo.

Yesusi bia da warei mani, inontarai inggira dohoni foi daoi ma. Detia Yesusifo bibe, mayeai sawaia disang kapari wiatai na Yesusi awerengfo.

Mayeai Yesusi demi inggirafoi da to woriai werui, ampafe sahu, deyo, “Yesuse, Allai mano dedai sewa nei ne Kaisungne Waune, boyo bohong yau tofino? Todoni kontaio wiro mung kanggani yau fanai.”

³⁰ Yesusi dutang bera inontaraifoi deyo, “Wonomu fidoni?” Ampafe inggirafosa eroa, eteyo, “Amewonomi fino *Raifi*,” weo inggira bitoya paria enayai nai fefe. ³¹ Inggirafosa etutang Yesusi paria, eteyo wiro datasa to Soroaha rorong foi fanai.

³² Kefang na kataifoi, na wiwoi tarareifo mani, fiafai rabuang nei enaya esung. Inggirafosa etutang Yesusi paria eteyo miaya mani, demisa esuai na fiaifosa. Ampafe Yesusi yoa we fi etutana fo. ³³ Ainanaya inggirafosa era to boriai tuti esuai na fiaifosa. Ampafe fiaifosa emito beyari esea na katai kenatatera fo to rurufoi aweu, emarareha naya.

³⁴ Mano ewaitawang wedua fiafai fosa ewati fitantumafe nana fo emitoa etaiririai na bendarifo tuti na munue watai ruramai na nanafo we kaiwasafai. ³⁵ Ainanaya kaiwasa na munue fosa era wa ewati kariri finanai. Era mao Yesusi amani ewati inontaraifoi rai inggira foi da weruia, mae minohi rurang Yesusi awerengfo sensunia tuti medu finomai aha kaha. Ampafe ematai.

³⁶ Mano ewati te fitantuma Yesusi niari we inontarai inggira dohoni foi, eteikaririai kariri fianai aino ewati terai nanai we kaiwasa era ma fosa.

³⁷ Ainanaya inontarai Gerasa fosa kiai, ematai tantenang paria, ampafe etutang Yesusi weo da weru ene kataifoi. Ainanaya Yesusi dautai to wafai aha, we ete etafai.

³⁸ Mayeai inontarai rai inggira foi tifa weruia nani dutang Yesusi paria weo dontai riati. Manamo Yesusi demi da wa medu wei deyo, ³⁹ “Barabera wau to nemu munufoia tuti boiriri kariri fiani aino Seng Allai niari we wau ne.” Ampafe inontaraifo da wa, wiuwuo fianai aino sodaira fo tuti kariri fianai aino Yesusi niari wei fo wari bendarifo sentenang.

Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng tuti wiwingno denteng aha na warang disangso Yesusi (Matiusi 9:18-26; Markusi 5:21-43)

⁴⁰ Yesusi daraberahi to ruru eneung dowarui aha mani kaiwasafai piraise, weo enaya etamang wei fefe. ⁴¹ Mayeai mani inontarai wenunggamiai na munu agama Yahudi bei na kataifo, da we Yesusi ma. Wonong fino Yairusi. Disang kapa awebuka na Yesusi arongfo tuti dutani nano enetawanai beyari, ambori Yesusi da to ne munufoia. ⁴² Weo ne kamitung tarai mansiari kawuru, fiabai ne defuina suraya boru ampa, meninangna adareti mireha. Ainanaya da to Yairusi ne munufoi mae kaiwasa na kataifo sentenang da sawari ene tarai sopapari, weo efau fefe.

⁴³ Na kaiwasa bitoya nani, wiwing manei meninangno rika defairi. Sodai maninang nani defuina suraya boru ampa. Manggarawangfosa kontaio, wiro manei biriu we niariri denteng kaha. ⁴⁴ Wiwingfoi da kefang we Yesusi na kurufuifo, tuti warangfoi disangso ne ansung awerengfo. Na kutu nanai kontaio rika defairi foi fiotourai.

⁴⁵ Yesusi dutang deyo, “Mandoni dino warang disangso yau ne?” Kaiwasafoi sentenang mani emadu eteyo, “Amea ma bereri.” Ainanaya Petrusi medua deyo, “Daie, kaiwasanei bitoya soru wari wau ampafe manta esawa wau.”

⁴⁶ Wape Yesusi deyo, “Wape manei warang disangso yau. Yeitawanai, weo nuhuruainsoai we mambiriufesai dariai na yau mau wa.”

⁴⁷ Wiwingfoi deitawanai weo Yesusi deitawang fi antanafa niari fo, ampafe mitaia rirora be-yari, da ma disang kapa awebuka na Yesusi arongfo. Arahio deiririai na kaiwasa bitoya foi urengreafo, weo todonie dohong warangfoia disangso Yesusifo tuti ne maninangfoi wedenteng na kutu iari nana fo. ⁴⁸ Yesusi medu weia deyo, “Kamitungne waune, nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa. Ampafe ro na maia.”

⁴⁹ Yesusi doa medu tonana rai mae, inontarai etemi manei da na Yairusi, mano wenunggamiei we munu agama Yahudi foi, ne munu foi ma fo, medu deyo, “Daie, nemu kamitungfi mireha ampa. Ampafe wiro ka anseung Dai Mantau-naunei ahang fanai.” ⁵⁰ Yesusi taraoai nanafo medu we Yairusia deyo, “Mutai fanai, mae roasoai terai, tuti nemu kamitungfoi denteng ki.”

⁵¹ Awao Yairusi ne munufoia mani, Yesusi dat-apio kaiwasafoi manei da riati afui fanai, mae manta Petrusi, Yohanesi, Yakobusi tuti arikangfoi inang tamang suru, itoru terai. ⁵² Kaiwasafoi kiai saia deidu we arikang mireha foi. Manamo Yesusi medu deyo, “Mesai fanai, weo arikangwai mireha kaha, mae dena.” ⁵³ Ampafe emarari

Yesusi paria, weo ewaitawanai we kamitungfoi mireha kawuru ampa.

⁵⁴ Mayeai Yesusi yu na arikangfoi warangfo tuti medu wei deyo, “Arikangne wau, boa to!”

⁵⁵ Arikangfoi ne ansengfoi daraberahi wei aha ma, ainanaya doabariria nina. Awa kawuru wori Yesusi demisa weo etohong fidangfea we dang.

⁵⁶ Ne wawafu suru upapuhung beyari. Manamo Yesusi deipi suru weo wiro uraisaha finiarifo we manei fanai.

9

*Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa
(Matiusi 10:5-15; Markusi 6:7-13)*

¹ Yesusi sahu ne inontarai suraya mandu fo efanduhisa, ainanaya dohong tapapa tuti we-mambiriu we ea, ambori etata inggira tuti enari fimaninang. ² Mayeaiia mani demi ea era we enari inontarai maninang tuti etairiri kariri Seng Allai ne Mananu rorong fo. ³ Yesusi medu we ea deyo, “Wiro meha fieai ria mea na rang rorong wa fanai. Wiro meha aitatohi, ete rotang, ete fiang, ete doi, ete ansung beru kaha. ⁴ Na munu bodoni, etutang tawang mea mani, menayai nai paria mera weru munue nana. ⁵ Wape na munuefea, eteiaya mea mani, awao mera weru munue nana mani, mehafa titai kangganang niayai na meawemiwa, we fiainawiai wesa kariri Allai ambori deiayasa fo.” ⁶ Yesusi ne inontaraifosa era finanaya, era na munuefeai to munuefeai weo etairiri kariri Kaiwo Mahikai fo tuti enari we emaninang ebeng na kataifoi sentenang.

*Mambaiseng Herodesi dohona serawawerahai
(Matiusi 14:1-12; Markusi 6:14-29)*

⁷ Herodesi Antipasi mano wemambaiseng na nu Galilea foi, tarao fi Yesusi niariri na katafoi sentenang, ampafe dohona serawawerahai. Weo manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi suwi na marareha rorong fe aha nina. ⁸ Manea kontai eteyo nabi Eliai suwi aha ma nina. Manea siai kontai eteyo, nabi manei nafino nabi fuba fafong faini kiai andino suwi aha nina. ⁹ Herodesi deyo, “Yohanesi mani yemi nehu inontarai eferang kutu rahanangfi ampa. Wape inontarai nini mandoni dine? Tarahuo kaiwo bitoya beyari kariri i ampa.” Ampafe Herodesi sera we deti Yesusi.

*Yesusi dohong inontarai ewepiaura wering wer-
ing (5.000) etampi
(Matiusi 14:13-21; Markusi 6:30-44; Yohanesi
6:1-14)*

¹⁰ Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa, amani ne rasulifosa, etaraberasa tuti etaiririai we Yesusi kariri fiani aino enari ampa. Yesusi dutansa we era riati, ainanaya era ruhiai to munue Betsaida weo enayai futuai na wana. ¹¹ Manamo, mayeai kaiwasafai ewaitawang katai bo Yesusi daoi foi, ampafe enumi riati. Demang wesa era ma, ainanaya medu kariri Seng Allai ne Mananu rorong fo wesa tuti niari inontarai emaninang fo ebeng. ¹² Wofoi de sawaia mani, ne inontarai suraya mandu fo era Yesusi ma emadu wei, eteyo, “Daie, katainei minanai. Ampafe mahikai sewa mani, Dai bemisa era, ambori esera we fietang tuti katai etena naya fea, na bendari tuti munue watai

riruramai na ninane.” ¹³ Wape Yesusi yoa wesa, deyo, “Todoni kontai meaino metohong fiang we etang.” Yesusi ne inontaraifosa eteyo, “Tane roti ring kawuru tuti diang mandu, mae amera wa amewori fiang we kaiwasanei reto.”

¹⁴ Manamo Yesusi medu we ne inontaraifosa aha deyo, “Metemi inontarainesa eminohi wer-abuang, ewepiarua sura teai rabuang bei.” Mang titou mani piaura wering wering (5.000) teai. ¹⁵ Yesusi ne inontaraifosa etohong kariri fiani aino deyoai we ea fo, etemi kaiwasa eminohi tonanai. ¹⁶ Ainanaya Yesusi kia roti ring fo tuti diang mandu fo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti dutang tuti fiangfo we Allai. Mayeaia mani fiobabau roti tuti diangfo na warangfoa kawuru wori, dohoni ne inontarai erariati fosa weo etatorai we kaiwasa bitoya foi. ¹⁷ Tuti kaiwasafai dampi ao memosi beyari. Mayeai Yesusi ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi mani, bayai suraya boru.

Petrusi meduairai kariri Yesusi mani, Mananu Mampariri dine

(Matiusi 16:13-28; Markusi 8:27-9:1)

¹⁸ Rahida bei mani, Yesusi mesiri wenadi we Sempaisi, mayeai ne inontaraifosa era wei ma. Yesusi dutang wesa deyo, “Kaiwasa bitoya foi emadu eteyo mantei di yau?”

¹⁹ Ne inontaraifosa eroa wei eteyo, “Manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi di wau. Manea kontai eteyo nabi Eliai di wau, tuti manea kontai eteyo wau mani nabi manei nano fafongfa suwi aha ma nina.”

²⁰ Yesusi dutansa aha deyo, “Wape na mantaung mea mani meteyo mandoni di yau?” Petrusi yoa

deyo, “Daie! Wau mani Mananu Mampariri fi di wau.”

²¹ Ainanaya Yesusi deretawansa, demisa we dohonao ewuwuai we kaiwasa siai fo kariri i we-Mananu Mampariri fo fe. ²² Mayeai medu aha deyo, “Kaisung Inontarai nei ambori sodai dadira bitoya ki. Imami baba fosa, tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, ambori eteiayari ki. Tuti ambori emunia mireha, wape werahida botoru aha mani, suwi na marareha rorong foi aha ki.”

²³ Ainanaya dei we kaiwasa fuba wani, deyo, “Mandoni dino deyo daria yau mani, deiaya mantauni fi dohong weai na nunei fo, tuti rahida neungne sodua ne aitabafoi, amani meinenang we sodai dadira kariri yau, tuti daria yau pampang. ²⁴ Weo mandoni dino de derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki. ²⁵ Ampefe manei yurai we sobu nunei sentenang, wape ambori nuaninufoi wioru tuti sobu numainufo kaha mani, we fianie yurai karerai nina? ²⁶ Mandoni mimaya we yoa tuti yau, tuti nehu Kaiwone, nana mani Kaisung Inontarai nei kontai mimaya we yoa tutiri ki, na rahida bo da na ne sambewarai dadai fo, kontai Dai ne sambewarai dadai fo tuti wewaifosa. ²⁷ Ampafe yeoai na kaiwo tarai we mano metoari na nina ne mea, manea wiro emarareha kahai paria ewati Seng Allai weMananu ki.”

*Sempaisi deparanding Yesusi na uai wowongfo
(Matusi 27:1-8; Markusi 9:2-8)*

²⁸ Yesusi deunau kaiwasafolia kawuru, wer-ahida indeatoru aha mani, dau to uai bei aweai weo wenadi we Sempaisi, kia Petrusi, Yohanesi, Yakobusi. ²⁹ Dutanaia mayea urengfo siaiya tuti ne ansungfo bua karofari awa kaiwewa tantenang. ³⁰⁻³¹ Mayeai inontarai mandu uroa na sambewarai riati, umadu wei. Inontarai mandu nansuru mani, Musai kontai Eliai, nabi na fongfa mandu aine. Itomadu karirio Yesusi weo da wa, mireha na Yerusalemifo, toyari nabifosa esoi kariria fo. ³² Ainanaya Petrusi konta mandu itora fo itoru itouremi mamong paria. Itoroabari itoru na mamong rorong foi, itowati Yesusi ne sambewarao dedai foi awao keiwewa, tuti inontarai mandu uroa rurami. ³³ Inontarai mandu fo ure ura wiru Yesusi, mayeai Petrusi deyo, “Daie, mahikai paria we tanayai na katai nini. Mahikai mani antonari warumai botoru, ambori bei we Dai wau, bei we Musai, tuti bei we Eliai.” (Wape Petrusi enetituai kaiwo medura fo kaha.)

³⁴ Medu tonanaifara, mayeai kafafe biua karofari bei sea ma sorsa kiai awafui enai na kafafe rorong fo awa Petrusi, Yohanesi tuti Yakobusi itomatai beyari. ³⁵ Mayeai na kafafe rorong fo rawafui bei medu deyo, “Nehu Kaisung yiriri dinini. Metaramididauwi.”

³⁶ Raofuifo dotu tuti kaiwofo kaiya, itowatia mani Yesusi meiri doa siai. Na rahida nani itonemboru mamunggasai, wiro itoreisaha obu fi kuteai we manea ahang kaha pariao waroi.

*Yesusi niari arikang nuaninu karira dohoni
manei denteng
(Matusi 17:14-21; Markusi 9:14-29)*

³⁷ Kameaia mani Yesusi tuti ne inontarai man-toru fo itobia na uaifo mei. Mayeai kaiwasa bitoya foi dao Yesusi ma. ³⁸ Mang manei sahu abu kaiwasa bitoya foi deyo, “Daie, boti nehu kaisungnei wo. Nehu arikang tarai kutu mansiari andiaranane. ³⁹ Awao inggirafai dohoni ma mani, bibe tantuma, tuti ne tarai fiotatouri pariao urengfo baibuara, tuti borong kawawuai tipu. Inggirafai wiro sawini na ea kaha, mae adareti dohoni pampang. ⁴⁰ Kawurua yutang Dai nemu inontaraiwasa we etata inggirafai, manamo ebiriu kaha.”

⁴¹ Yesusi yoa deyo, “Meai aranane? Kaiwasa fuinini mea, tarai weinontarai meroaso di mea kaha tuti mera sarawai. Inai rahang mea tuti itawang yau we mea pari kidoni wori meroasoai ki? Ka nemu kaisungwai to ninai ma!” ⁴² Arikangfoi da we Yesusi ma rai mae, inggirafai biariri aweu tutu dohoni fiotatou ne taraifo. Manamo Yesusi data inggirafai to boriai, ampafe arikangfoi dentengna. Ainanaya dohoni tiwera we tamanai aha. ⁴³ Kaiwasafai sentenang epapuhung we ewati Seng Allai ne mambiriufo fuba fefe.

*Yesusi deikariri kariri mirehafo aha
(Matusi 17:22-23; Markusi 9:30-32)*

Kaiwasafai pepuhung we fi Yesusi niari fo rai mae, Yesusi medu we ne inontaraifosa deyo, ⁴⁴ “Mewati kaririai na mahikai tuti mearomiporo kaiwo yeoa ne fanai. Kaisung Inontarai nei ambori etohoni to mano ewarami aipaya fosa ewarami rorong fo ki.” ⁴⁵ Manamo mano eraria Yesusi fosa wiro enemituai sobu kaiwo deyoa fo

kaha. Fi nanai dohonai we kaiwo werorong we ea ambori enemitituai sobua fanai. Tuti ea kontai ewearira we etutang kariri kaiwofo we Yesusi.

Mantei dino fiabai sewa ne

(Matusi 18:1-5; Markusi 9:33-37)

⁴⁶ Yesusi ne inontaraifosa esawasa weo mantei dino fiabai na sa fo. ⁴⁷ Yesusi deitawang fi enemitituaita fo, ampafe kia arikang manei ma dohoni doa rurami. ⁴⁸ Ainanaya medu we ne inontaraifosa deyo, “Mandoni dino demang we arikangnei na mai na wonohune mani, wenani mani demang we yau kontai. Tuti mandoni dino demang we yau mani, demang we mano demi yau foi kontai. Weo mano ketui sewa nano mea kiai foi andino fiabai sewa ne.”

Mandoni dino dapa tata kaha mani sau we tata

(Markusi 9:38-40)

⁴⁹ Yohanesi deyo, “Daie, amewati inontarai manei data nuaninu kerira na Dai wonomune, ampafe ametei weduari, weo i mani wiro na tata kaha.” ⁵⁰ Wape Yesusi deyo, “Wiro meteiweduari fanai. Weo mandoni dino dapa mea kaha mani, wenani sau we mea.”

Munuefeai na Samaria deiya Yesusi

⁵¹ Yesusi ne rahida neungfo rerai we dau-tai to Waidani, amani deiya futuai weo da to Yerusalemi. ⁵² Ampafe demi ne inontarai era foni i. Mano demisa fosa era wa esuai na munuefeai na nu Samaria, weo emainenang fieai we Yesusi. ⁵³ Manamo inontarai na munue nanai emaya weo etamang we Yesusi kaha, weo ewait-awanai weo medua futuayai weo da to Yerusalemi fefe. ⁵⁴ Yesusi ne inontaraifo mandu, Yakobusi

tuti Yohanesi uwaitawanafo, umadu weia ureyo, “Daie, maya mani, tatutang we adia na rorafaisi meuo, kaso inontaraifosara eworua ne?” ⁵⁵ Yesusi deti berahai, mae sua suru. ⁵⁶ Mayeaia mani, era to munue siai feaia.

*Todo ni ra ria Yesusi fo
(Matiusi 8:19-22)*

⁵⁷ Yesusi tuti ne inontaraifosa era finanaya, mayeaia inontarai manei medu we Yesusi deyo, “Daie, yeo ira ria wau to katai bodoni kontaio dino ro oa fo.” ⁵⁸ Yesusi medu wei deyo, “Wintumangne mani ne kamirei we wiatai nai, tuti romunei kiai kontaio ne aisangging. Wape Kaisung Inontarai nei ne pari katai we wiatai nayai.” ⁵⁹ Mayeai Yesusi medu we inontarai manei siai aha deyo, “Ro ria yau.” Manamo inontaraifo deyo, “Daie, boiai yau ira wa kio dai mireha isarai akawuru wo.” ⁶⁰ Wape Yesusi yoa deyo, “Ro ria yau, mae tua mano eroaso yau kaha fosa we esarai mano emarareha fosa ki. Wape wau, roa mani boisaha kariri Seng Allai ne Mananu rorong fo, weo Seng Allai wemananu ampa.”

⁶¹ Manei siai kontai deyo, “Daie, ye ira ria wau, manamo boiai yau ira wa yutang we nehu terafosa akawuru wo.” ⁶² Yesusi medu we inontaraifoia deyo, “Manei de daria yau mani, aroporo fi nunei, mae de daraberahi aro fi nunei mani, wenani mai we niarifi we Seng Allai ne Mananu rorong fo kaha.”

10

Yesusi demi ne inontarai piatorua sura

¹ Mayeaia mani Yesusi diri inontarai piatorua sura aha (70), ainanaya demisa era we mandirutiiai, erafoni i to munue de daoa fo tantenang. ² Yesusi deya deyo, “Aibong etini foi bitoya, wape mano etetini fosa efau kaha,* ampefe metutanai we mano wenunggamiai we fietini foi ambori denatu mangfata efau we eteting aibongfo. ³ Yo, mera to! Metarami finina; yemi mea mera we mewuwu wonohunei fo, mene tarai toyari domba enayai rahang serigala rabuang. ⁴ Wiro meha aderi ete rotang ete sapatu fanai. Meha kaiwone mera wa amani mera to fong terai, wiro mewati beraha fanai.

⁵ Mera wa mesuai munu bei mani memadu fafong tonina, kadono mahikaifeai we mea na munu bonini. ⁶ Na munu bonani manei enerorong denteng mani, mene mahikai beng metohona fo ambori nayai nai, mae inontarai denteng manei niyai na nana kaha mani, mahikai metohona fo nayai na inontaraifosa na munu bonani kaha. ⁷ Menayai na munu boyari foi terai. Wiro metato na munu bei to munu bei aha fanai. Metang fiang fiani aino etohonai na nanai we mea fo, weo inontarai mano yufi foi mani sobu fiembaitai.

⁸ Awao, mera wa munuefea, etutang tawang mea na mahikai mani, metang fiang fiani aino etohonai we mea na nana fo. ⁹ Menari inontarai mano emaninang na munue nanaya ebeng, tuti meteisaharai we inontaraifosa, weo Seng Allai

* **10:2** Ne maksuti mani, inontarai mano etamang we etarami Kaiwo Mahikai ne efau paria, manamo mano etairiri kaiwofo wesa etamoyara kaha.

waroi kaha mae ambori da ma we wemananu we ea ki. ¹⁰ Wape, mera wao munuefea, emaya weo etamang we mea kaha, eteiaya mea, nana mani, mera wa rangfoi ambori memadu tonina, ¹¹ ‘Abu saha na ameawemi rengne na mene munuefi, amehafa titai, we kaiwoariri we mea, ampafe metanansiau, weo mea meteiyaya Sempaisi ne Kaiwoaririfo. Wape mewartawanai weo rahida neungfe kefang ampa, weo Seng Allai ambori wemananu we mea ki!’ ¹² Imadurai we mea mau yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, Seng Allai kesoufo fuba we inontarai nanisa, fuba sewa ne kasou dohonai na fafongfa we inontarai Sodomu fosa.”

*Munue wiro eroasoa kaha
(Matusi 11:20-24)*

¹³ “Inontarai Korasimi mesobu ne karirafo rai! Tuti inontarai Betsaida ne mea kontai, mesobu ne karirafo konta rai. Weo fitantuma bitoyao inariri rahang mea tonina ne, masino inari na bendario boriai weru Israelinei, toyari Tirusi tuti Sidoni mani, inontarai na wana fosa etaraberasa kawuru weru ene sasarifo tuti esansung ansung koya fo, eruai kangganangfoa watai na enumikamieifo ampa. ¹⁴ Wape rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, mesobu aiboi maraba sewa inontarai Tirusi tuti Sidoni fosa. ¹⁵ Tuti mea na bendari Kapernaumi, menemitituai we metadai sewa paria sobu rorafaisi kontai ki, wape Allai ambori su mea beyari paria sobu katai Soroha rorong foi.”

¹⁶ Mayeaia Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, “Manei tarao mea mani, tarao yau. Mae

deiaya mea mani, deiaya yau. Tuti mano deiaya yau foi mani, deiaya mano demi yau foi kontai.”

*Inontarai piatorua sura fo etaraberasa
(Matiusi 11:25-27, 13:16-17)*

¹⁷ Inontarai piatorua sura fosa (70), etaraberasa, na mararising aha ma. Emadu we Yesusi eteyo, “Daie, inggirafo etaramio amea weo ametemisa era to boriai weru inontarai, na Dai wonomune fefe.”

¹⁸ Yesusi yoa deyo, “Yeti Saminseni sawai na rorafaisi toyari kaiwewa. ¹⁹ Mewaitawanai weo mea kiai, yohong mambiriu we mea ampa, ambori mea, metaha tawang tawai tuti amafiahi, kontaio meharai kahobu Saminseni, tane aitetafoi ne mambiriufu, nano fi kerira fei sobu mane wau kaha. ²⁰ Tonanai wape dohona meparaise weo metata inggirafosa mani, etaramio mea fo fe. Mae ne beng pari mani, meparaise weo mewonomine Seng Allai soi na ne buku na Waidani ampa.”

²¹ Na siari nanai kontai, Yesusi mirarising weo Nuaninu Mirarebana fo donti, ampafe deyo, “Dai, Seng mano ru rorawai tuti nunei Wau, yohong mahikai we Dai Wau, weo finani kiaio bodiwarai weru mano esawai tuti ewaitawang fi bitoya fosa, mae boinawiaia kasau we mano ene tarai kariri arikangnesa. Yo, tonanai, weo ne tonanane aino Dai enemuoa ne.”

²² Ainanaya Yesusi medu deyo, “Fi kiai na rorafaisi tuti na nunei, Dai dohonai we yau ampa. Kaisungnei mani, manei wiro deroani na mai kaha, manta Dai mantauni terai, tuti Dai kontai manei wiro deroani na mai kaha, manta ne

Kaisungnei mantauni terai tuti inontarai mano Kaisungnei dirisa we deinawi Dai nani wesa fosa.”

²³ Mayeai Yesusi deti berahai we ne inontarai erariati fosa ambori medu we ea siai deyo, “Mea mani mesobu ne maifo we meuremiwa tabau we mewati te fininaia. ²⁴ Weo, imadu we mea mau yeyo, na fafongfa nabi bitoya tuti mananufosa efau enemirong dohong paria we ewati fiani aino mewatioai na kutu nina ne, wape wiro ewatioa kaha. Tuti we etarami fianai aino metaramioa ne, wape wiro etaramioa kaha.”

Yesusi yiwanso inontarai Samaria enewawufo fuba

²⁵ Mayeai mani mantaunau Hukumi Musai soi fo manei doari ayai dutang fea Yesusi, weo deo weanggariri fefe. Dutani deyo, “Dai Mantau-naune waune, inari fiani, ambori isobu mai na rahida fui tuti iminohia numainufo?”

²⁶ Yesusi yoa deyo, “Fiani aino etoi na Seng ne Kaiwone? Botori mani sodoni?”

²⁷ Inontaraifo yoa deyo, “Yetori mani sonina:

‘Enemuwawu Sempaisi, nemu Allai, na enemurorongwai sentenang, na numuaninuwai sentenang, tuti na enemutituitawa sentenang.’*

Tuti yetori sonina kontai:

‘Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera mantaung wau wa.’**”

²⁸ Yesusi deyo, “Modurawa tarai. Bohong kaririai, angfino munohia numainu.”

* **10:27** Ulangan 6:5 * **10:27** Imamati 19:18

²⁹ Manamo mano deunau fi Musai soi fo niari tofino i mani niari kaririaia mai ampa. Ampafe dutang Yesusi aha deyo, “Mandoni dino enehuwawuti ne?”

³⁰ Yesusi medu dohong rang wei, deyo, “Inontarai Yahudi manei, bia na Yerusalemi to Yeriho. Na rang rabuang mani, inontarai mamuna manea eboia adareti mireha, tuti etawa ne fianggengfoa kaia niai arora, era weruia mae wiatai na rangfoi tuti fari beba foi. ³¹ Teterai weo, imami manei da na rang koinani kontai. Detiao inontaraifoi fo, tiberawa da na rangfoi eneung dowe. Ampafe da weruia. ³² Mangfata imami fosa manei, weriria na Lewi, i kontai da na katai nani. Detiao inontaraifoi fo, da afuio de detioi, manamo kia bariri to rang eneung dowe foa, da weruia. ³³ Mayeiaia mani inontarai Samaria manei, wiro Yahudi dine kaha, i da na nanai kontai. Detia inontaraifoi fo aroi fuba beyari. ³⁴ Da afui inontaraifoia, ainanaya yuai rurang fari beba foi na angguri ambori dohong maning soaifa, awa kawuru wori fiau weduarai ki. Mayeai yuai inontaraifoi to ne keledaifoi ayai wia sauwi, mae kiari da to munu ebaitai bei, weo niariri nayai. ³⁵ Kameaia mani kia doi dinari[†] boru, da wa dohonaio mano ne munu foi, mae deyo, ‘Nariria denteng, mae boyo bohong fiani wei kontai mani, yarabera yau aha ma wori, ibaitai ki.’ ”

³⁶ Ainanaya Yesusi deiriri fi airiri foia kiaya mani, dutania deyo, “Nano inontarai mantoru ne itoru mani, enemutituai we mandoni andino

[†] **10:35** Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

enewawu inontarai mano inontarai mamuna eboi foi ne?”

³⁷ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo deyo, “Inontarai mano aro tutu fiata inontarai etohong fari oi foi.” Yesusi deya deyo, “Yo, roa mani bohong kaririai tonanai kontai.”

Yesusi suambawa Martai tuti Mariai

³⁸ Mayeaia mani Yesusi tuti ne inontaraifosa era pari aha esobu munuefeai. Na nana mani, wiwing manei wonong fino Martai, wenoti Yesusi to ne munufoia. ³⁹ Martai ne tahatui manei wonong fino Mariai. Mariai nini minohi rurang Yesusi mae taradidau ne aunaufu. ⁴⁰ Wape Martai dohona urewa beyari na munu rorongfo. Ampafe dao Yesusia tuti medu deyo, “Daie, wiwo Dai boti Mariai kahai mae, sawing yau inari fi siai e? Bomi ma yufata yau wo!”

⁴¹ Yesusi yoa deyo, “Martae, Martai wo! Wau mani enemumameatai ampafe bohona uremuwa towana, tonina. ⁴² Manamo fi wenoti yau weai ma ne mani, boyo taramu yeiriri Kaiwo Sengne. Ampafe Mariai diri siri ne bengfe ampa, neo wiwo ka werui aha kaha.”

11

Yesusi deunau kariri tatutang Sempaisi ne (Matusi 6:9-13, 7:7-11)

¹ Na rahida bei Yesusi dutanai weo Sempaisi na katai bei. Dutanaia kai, ne inontarai erariati fosa manei dutania deyo, “Dai Waune, bounau amea we ametutanai we Sempaisine toyario Yohanesi deunau ne inontarai erariati fosa nana.”

² Ainanaya Yesusi dei wesa deyo, “Awao metutangna mani, metutang tonina:

‘Daie,

Kadono wonomuwai atori we mirarebanai,
Kadono nemu weMananuwa da ma.

³ Bohong fiang demoyarai we amea na rahida neungne,

⁴ tuti boiai amene sasari ametohoni nei,
kariri amea kontaio ameteiai mandoni kontai
ene sarawaio etohonai we amea fo,
tuti dohona tua amea ametohong kariri fi sofao
weanggari amea amenari sasarifo fanai.’ ”

⁵ Yesusi medu we inontarai erariati fosa ampafe ewaitawanai ewenadi pampang, deyo, “Manei na mea, ro to nemu maniwowirifo ne munufoi, diru rabuang mae butani boyo, ‘Maniwowirife, bohongno taung botoru teai yau ma wo. ⁶ Weo nehu maniwowiri manei arahi da na waroi ma, da sobu yau na nehu munufoi, manamo yohong fiangfea watai we dang kaha.’

⁷ Wape maniwowiri mano ro oi foi, tarahio medu na munu rorongfo mandiai deyo, ‘Ro ma totawa yau fanai! Ikafe rahutua tuti nehu arikangfe ametena ampa. Wiro imaya weo yoa aha kaha we yohong fieai we wau.’ ” ⁸ Yesusi medu pari aha deyo, “Tofino ne maniwowiri di wau ki, wape miaya we doari miai dohong fieai we wau kaha. Manamo wau butani mutu, ampafe doari miaio dohong fi butang wea fo ki.

⁹ Ampafe yei mau yeyo; Metutang weai ambori ohonai ki, mesera weai ambori mesobuai ki; meboi rahutuo ambori fai we mea ki. ¹⁰ Weo mano etutana fosa ambori ohonai wesa ki; mano

esera wea fosa ambori esobuai ki; tuti mano eboi rahutu fosa ambori fai wesa ki.

¹¹ Na mea kiai mani, wawa mandoni dino ne arikangfoi dutang we diang mani, dohong tawai ne? ¹² Ete dutang we manggohei aibong, wape tamang dohong amafiyahi manei ki? Bereri! ¹³ Ampafe mea mewarami aipaya tonanai ki, wape mewaitawang metohong ne bengfo we mene arikangfosa. Nana mani Dai na Waidani ne dohonafo sewa weru mea aha. Ambori dohongno Nuaninu Mirarebana foi weo mano etutani fosa ki.”

Yesusi tuti Barsebuli
(*Matusi 12:22-30; Markusi 3:22-27*)

¹⁴ Na rahida bei Yesusi data inggira manei weru weborotamu manei. Inggirafoi da to wori-aia, ainanaya inontaraifoi medua nina. Kaiwasa bitoya foi pepuhung, ¹⁵ wape manea eteyo, “I mani data inggira weo sobu mambiriu na Barsebuli* fefe; inggira ene mananufoi.” ¹⁶ Inontarai siai fe manea kontai eweangari Yesusi, ampafe etutani weo niari fiainawiaifea, ambori ewaitawang kanggunai weo Yesusi mani da na Seng Allai ma.

¹⁷ Manamo Yesusi deitawang fi enemituaita fo. Ampafe medu wesa deyo, “Negara bei wiro weboyari kaha mae ebabausa tuti eweiteta wawerasa, nana mani negara nani wiro da waroi ahang kaha, mae ambori wioru ki. Ampafe munu rorong bei sonanai kontai. Eweiteta wawerasa mani munu rorong bonani wioru ki. ¹⁸ Tonanai

* **11:15** Barsebuli mani, Saminseni wonongfeai ne.

kontai we Saminseni, masino Saminseni dapa bera mantauni mani tiabau finanai. Nana mani ambori ne mananufo nayai mutu kaha mae wioru ki. Mea kiai meteyo yata inggira weo nehu mambiriu na Barsebuli fefe. ¹⁹ Wape tonana kaha. Ampafe tonana mani na mandoni ne mambiriufo mene inontarai eraria mea fosa etata nuaninu karira fosa nai ne? Na fianai aino enari nanai deinawiai we fio metinggai yau wea ne tarai kaha. ²⁰ Wape yau mani yata nuaninu karira na Allai ne mambiriune, nana mani yeinawiai weo na Yau mani, Seng Allai da ma we weMananu rahang mea ampa.

²¹ Inontarai tiapa manei, tuti ne fimamunafo masi, ambori demang wedua ne munufoi, nana mani mananapi wiro eha manana ne fianggeng minohi tutira fo kutea kaha. ²² Wape mano tiapa sewari manei miuni awao saha tawani, nana mani ambori mano tiapa sewari foi wewu ne fimamuna deparandina fo, tuti deto tate ne fianggeng minohi tutira fo.

²³ Manei sau we yau kaha mani, weaiteta we yau, tuti manei doa tuwa yau na ifanduhi inontarai fo kaha mani, wenani niari kanggani nehu fi inari ne weo kiataterai.”

Inggirafai daraberahi
(*Matiusi 12:43-45*)

²⁴ “Awao nuaninu kerira manei da to boriai weru inontarai manei mani, da wariai funomai to katai karira sarahiai weo sera we katai niai nayai, tuti sobua kaha. Tonanaya mani deyo, ‘Yarabera yau to nehu munu arahi ira werui foi aha.’ ²⁵ Tuti bo daraberahia foi mani, sobuai

we inontaraifoi ne tarai toyari munuo fantamia mesi mirarebanai. ²⁶ Ainanaya daraberahi aha kia eweituo eharira sewa mantauni. Mayeai esuai to inontaraifoi awafui enayai nai. Ampafe wedaya inontaraifoi ne minohi toa fo kerira sewa reantenangfo aha.”

Mano esobu mai

²⁷ Yesusi medua kai tonanaya, mayeai wiwing manei na kaiwasa bitoya foi medu wei deyo, “Taraie, wiwing mano dawing wau tuti dohong uio wau wai, andi sobu mai ne.” ²⁸ Manamo Yesusi yoa wei deyo, “Yo! Wape mano sobu mai sewa mani, mano tarao Seng Allai ne Kaiwone tuti dohong kaririai.”

*Etutang Yesusi niari fitantuma
(Matiusi 12:38-42)*

²⁹ Inontaraifosa etoa wari Yesusi, mae medu mutu deyo, “Kaiwasa fuinini warang aipaya paria. Metutang we inari fitantuma ambori mewaitawanai kanggunai weo yau mani ira na Seng Allai ma. Wape wiro inari fitantuma siai fea we mea kaha, mae fiainawiaio mewaitawana na nabi Yunusia fo. ³⁰ Toyario nabi Yunusi wefiainawiai we inontarai na munue Niniwe, tonanai kontai Kaisung Inontarai nei ambori wefiainawiai we kaiwasa fuinini ki. ³¹ Na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, wiwing mananuo na do wanangsai foi,† i ambori suwi kontai ria inontarai mano na rabuang bonini ne mea we dinggai mea kontai ki. Weo wiwing mananu nini da pari na

† **11:31** I mani Mananu Seba. Ato kaririai na 1 Mananufosa 10:1-13 tuti na 1 Tawarikihi 9:1-12.

nunei rea naya fo ma we sobu aunau mai na Mananu Salomoi mano sewai foi. Tuti na ninai, na katai nini manei fiabai sewa Mananu Salomoi ne, manamo wiro metaramioi kaha. ³² Tonanai kontai, na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, inontarai Niniwe fosa ambori esuwi ria mea, mano na rabuang bonini ne mea, tuti etinggai mea kontai ki. Weo fafongfa nabi Yunusi medu wesa fo etaramioi, ampafe efotou enari sasarifo tuti etaraberasa weru ene sasarifo ampapa. Wape na ninai, na katai nini manei fiabai sewa nabi Yunusi ne, manamo wiro metaramioi kaha.”

Dansairai tuti mamantiti

³³ “Wiro inontarai manei kiai padamarang bei, ainanaya tebuni na babeu, ete dohoni wiatai na fata arowawahi fo kaha. Mae yuai padamarangfoi ayai sawai parai, ambori inontaraio era to munu rorongfo afui mani ewati sambewaraoi. ³⁴ Meuremiwa mani wepadamarang we mene taraiwai.† Ampafe masino meuremiwa mamarampoti mani, mene taraiwai sentenang dansairai. Mae meuremiwa fayou mani, mene taraiwai memantiti kontai. ³⁵ Tonana mani metanansiau, we dohona dansairai nai na mea wa fafe fe, ampafe mamantiti. ³⁶ Tofino nemu taraiwai sentenang sambewarai, mae wiro kuteai mamantiti kaha, nana mani nemu taraiwai sambewarai toyari padamara dansai wau.”

*Yesusi deiua inontarai eweFarisi tuti mantau-
nau fi Musai soi fosa
(Matusi 23:1-36; Markusi 12:38-40)*

† **11:34** Tauremine mani kaiwo netaweai weo tanumianinune, tuti Kristusi andi dohoni sambewarai.

³⁷ Yesusi medua kaiya, mayeaia mani Farisi manei, wenoti weo dampi na ne munufoi. Ampafe Yesusi da wa dampi na nana. ³⁸ Farisifoi pepuhung weo deti Yesusi dampi, manamo wiro yuai warangfo kariri Yahudi ene koang kaha.

³⁹ Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Farisine mea mani, menari koang bitoya. Ne tarai kariri mene nofi metunung naya wa tuti rewanguai metampi naya wa, meruai borieiwara mararebanai, wape na do rorong niaya werarika nendai. Ne tonanane kontai we mea, mea mesera we memai na kaiwasa euremireafo, wape menemirorongfuisi mani sifayara denteng kawai tuti meuremi fiabai we doi. ⁴⁰ Mewebonggoi! Meteitarahio Seng Allai niari do woriai wa mani niari do rorong wa konta kaha e? ⁴¹ Manamo fifuba meneng mani, metohonai we inontarai ene pari fi fosa. Nana mani mea memararebanai kiai. ⁴² Farisine mea, karirafo we mea! Weo menari fikatui na mai, wape fifuba menariri kaha. Weo mene fitantanang wetarai mehari, toyari kaung, marisani, tuti fisisasa, metohong we Sempaisi ne perpuluhanfo, mai kariri mene koangfoi. Kaung buai sura mani ohong buai bei, tonanai kontai marisani tuti fisisasa. Finana mani fuba kaha wape menari kaririai. Mae fifuba sewa, toyari menemiwawu Seng Allai, tuti mehutu kaiwo na mesi, ne nanai menari kariria kaha. Ne beng pari fo mani, metohong kariri fi fuba ninai kiai mae merurai we menari ne katuifo kontai.

⁴³ Farisine mesobu ne karira rai! Weo mea mani mesera we mewe mewonomi, toyari na munu agama Yahudi fo mani mesera we meminohi pari

na kadera watai na fong pari fe fo. Kontai meteyo kaiwasa esomi we mea na kaiwasa bitoya eurenireafa, toyari na kondirora.

⁴⁴ Mesobu ne karira rai! Weo mene tarai toyari kubirio ne pari munu, ampafe inontarai etataharai, tuti esera wawerahi weo rorongfuisi mani piro.”

⁴⁵ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei medu Yesusi deyo, “Dai Mantaunanune waune, modu tonana mani, boi kanggani amea finanai kontai!”

⁴⁶ Yesusi yoa deyo, “Yo! Mea kontai mesobu ne karira rai! Metohong kaiwo dadira tuti maraba we inontarai siai, meteyo nari wani, nari nini fanai, metemisa we esoduatai ete we etohong kaririai, wape mantaung mea wiro mewarami-airai weo inontarai mano ete etohong kaririai fosa kaha.

⁴⁷ Mantaunau Kaiwo Musai soi wa mea, mesobu ne karira rai! Weo menari riwang munu we nabifosa ene fafofo, mano mene werengfosa emunsa fo. ⁴⁸ Ampafe na menari tonana fo, mantaung mea metainawiai we meroasoai tuti meroao fi mene werengfosa enaria fo; weo eaino emungno nabifosa tuti meaino menari riwang ene munu fafo fo. ⁴⁹ Nanai aino Seng Allai medu na ne awaifo, deyo, ‘Ambori yohong nabife manea tuti rasulio yemisa fe manea era wa; wape ambori kaiwasa emung manea, tuti enari kanggani manea ki.’ ⁵⁰⁻⁵¹ Seng Allai niari tonanai, ambori mesuang nabifosa ene rika fuba tibata nano nunei tiburairai ma fo, wereantenang na Habeli, paria sobu Zakariai, mano memuni na Sempaisi ne Munufoi, amani na Rorong Mirarebana foi tuti mesbafoi

ne katai ruhi fo. § Ampafe yei we mea mau yeo, inontarai fuinini meaino mesuang mirabafoi ne.

⁵² Mantaunau Kaiwo Musai soi ne mesobu ne karira rai! Weo meaino meru Sempaisi ne kaiwo aunau fo. Manamo mantaung mea wirotuhong metohong kariria kaha. Mae metohong wedua mano ete esera we ewaitawana fosa kontai.”

⁵³ Mayeai Yesusi da weru kataifoia mae, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa enumi riati, mae emadu tatofari ambori Yesusi niaya medu pampang. ⁵⁴ Ete etofa wei medu, ambori etafu kaiwo medu sarawa feai riati.

12

Kaiwoariri we inontarai enari fayafayarai (Matiusi 10:26-27)

¹ Kaiwasafai piaura wesura, ewarami siayasa, awao manea etaha siau manea eawemine. Kaiwasafai da ruhiai mae, Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Metanansiau weo raggio na Farisifosa, amani enari toa fo, weo enari fayafayarafo. ² Wape fiani aino etadiwara fo ambori atioai ki, tuti fiani aino etohonai we kaiwo werorong ambori taramioai ki. ³ Neo madurai na diru fo, ambori taramioai na rahida fo ki, tuti neo aimumunai na rorong kafe weduara fo ambori ahu tuturai ki.”

Matai te Seng Allai (Matiusi 10:28-31)

§ **11:50-51** Na Kaiwo Mamo foi, Habeli mani mano reantenang pari mireha weo niari kariri ne yoaso Allai fo, tuti Berekyai mani mano fui pari foi dine. Ato kaririai na bukuo 2 Tawarikhi 24:20-22 tuti Matiusi 23:35.

⁴ “Maniwowirife mearomioa! Dohona mematai mano emung te mene taraiwai, wape wirow ebiriu we enari fieai kontai ahang kaha. ⁵ Mahikai fefe yeinawiai we mea, weo mandoni dino memataiti ne. Mematai Seng Allai. Weo i mani miung, tuti biriu weo kebioai to Soroa rorong fo. Meroasoai, weo andino mematai teri ne.

⁶ Romu sinsumiri ewering, awayansa weo doi seni boru. Tonanai mae wirow Seng Allai aroporo dewawu manei kaha. ⁷ Menumirandaungwai kiai kontai detori sentenang. Ampefe mematai fanai, weo mea mani metadai sewa romu sinsumirinesa.”

Meroa tuti Kristusi na kaiwasa bitoya eumireafa

(Matiusi 10:32-33, 10:19-20)

⁸ “Mearomioai ninariai; Inontarai mandoni dino yoa na kaiwasa bitoya eumireafa we daria yau mani, Kaisung Inontarai nei kontaio yoa tutiri na Seng Allai ne wewaifosa eumireafa ki. ⁹ Wape mandoni dino fefora na kaiwasa bitoya eumireafa we daria yau kaha, yau kontaio ifaforai na Seng Allai ne wewaifosa eumireafa ki. ¹⁰ Tuti inontarai mano eteibera Kaisung Inontarai ne yau, ene sasari tonana foi Allai deiari ki, wape eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, na todoni feai kontaio Allai deiari ene sasari tonana foi kaha.

¹¹ Awao eha mea to munu agama Yahudi fo weo etinggai mea nayai, nano parentafoi ete mano eru mananu fosa, nana mani dohona mearomikuai we fiani aino menari fo ete memadura fo fe. ¹² Weo fiani aino memadura fo mani, ambori Seng

Allai Nuaninu Mirarebana foi deunau mea nayai na ne rahida neungfo ki.”

Yesusi yiwanso kaiwo inontarai wenefi

¹³ Inontarai manei na kaiwasa bitoya foi medu we Yesusi deyo, “Mantaunaune waune, boisa-harai weo nehu tafuai ambori biau aune fi-anggenne dohongno eai we yau.” ¹⁴ Manamo Yesusi medu wei deyo, “Mantei di yuai yau yoa rahang muru we yeto mune fianggenge wa?” ¹⁵ Mayeai Yesusi medu we kaiwasafai deyo, “Metanansiau weo menemititawang fiwa, weo manei ne fianggenge foi bitoya ki, wape fianggenge nani kia mahikai wei kaha.”

¹⁶ Ainanaya Yesusi deiriri fiyiwansoai bei deyo, “Inontarai wene kahofa manei tuti ne roweang-foi bitoya paria. ¹⁷ Ainanaya enetituitai na en-erorongfoi deyo, ‘Fianai aino inari aha ne, weo nehu pari katai fiabai weo ifantang roweangnei sisuanai nayai.’ ¹⁸ Mayea enetituitai aha deyo, ‘Ira ma inari finina. Itota nehu munu aikahia sisuanai naya ne weo ketui, inaria fiabai aha, am-bori ifantang nehu roweangnei tuti nehu aikahi-anei afui sisuanayai. ¹⁹ Nana mani enehutituitai na enehurorongnei aha yeyo, “Nehu aikahiane bitoya sisuanai we fuina wededuru, ampafe imi-nohi, yampi, yunung, imararising.” ’

²⁰ Wape Seng Allai medu deyo, ‘Wera wawera-hai, boitawang fiea kaha! Diru nini mureha rai, aikahia fuba funtamia sisuanai nani we mandoni rai?’

²¹ Tonanaifa weo inontarai mano fianduhi ne aikahiafoi bitoya wei na nunei, wape dohong kariri Sempaisi ne Kaiwone kaha foi.”

Meroaso Seng Allai
(Matiusi 6:25-34)

²² Ainanaya Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, “Ampafe yeikaririai we mea yeyo, dohonao mearomikuayai we meminohi toa wa fe, amani kariri fianai aino metang fo, tuti wirow mearomikuayai we mene taraiwai fanai kariri fianai aino mesansungna wa. ²³ Weo mene ansengwai mani dedai sewa fiang tuti mene taraiwai dedai sewa ansungno mesansungna fo. ²⁴ Menemitituai kariri romu raweifosa. Wirow etanang fi kahai, eteting fi kahai, tuti wirow ene munu etainunung fiang naya fea kaha. Tonanai ki wape Seng Allai meinenang ene fiangfo wesa. Mea mani metadai sewa romufosa. ²⁵ Na mea kiai mandoni dino na ne arohuayai we minohi toa fo, wemambiriu we yabi ne ansengfoia deuroi kuteai aha ne? ²⁶ Mebiriu weo menari fi katui tonana ne kaha mani, we fianai mearomikuayai weo fi siai fo nina?

²⁷ Mewati kariri kununumifo we ne weainarifo. Ainari nani wirow dohong fi kaha tuti sunungfi kaha, wape Seng Allai niariri mahikai. Wape yeisaharai we mea mau, Mananu Salomoi kontaio ne ra bitoya tonanai, wape ansung sensungna fo kontaio wirow wea mehikai kariri ainarifo nani kaha. ²⁸ Ninoio weainaria denteng nani, rahida nini sifu wape aha mani ferami aha we nunumi. Tonanai wape Allai miani mehikai paria. Nana mani ambori Allai sensung mea kontai ki, mano meroasoai turura kaha ne mea! ²⁹ Ampafe, wirow mearomikuayai weo fi metang, tuti fi metunung wa fanai. ³⁰ Weo, fi tonanane, inontarai mano etaroanso Sempaisi kaha fo ansaino erurai esera

wea ne. Wape mea mani, mene Dai na rorafaisi deitawanai ampa we fi tonana ne metohong weai paria. ³¹ Wape mesera fafong we Allai ne we-Mananufu, nana mani fi metohong weai nanai ambori Allai dohonai kontai ki.”

*Ra na Waidani
(Matiusi 6:19-21)*

³² “Mano mefau kahai ni mea, mematai fanai! Weo Seng Allai mirarising weo dohongno moang we mea na ne Mananu rorong fo, weo meroasoa fefe. ³³ Metawayang mene fi meminohi tutira wa ambori metohong ne doiwa we inontarai ene pari fi wasa. Nana mani mene ra suanai na Waidani, ra nani mani wiro mananapi eha mananai kaha, tuti wohere dani kaha. ³⁴ Weo na doni mene rafoi wiatai naya mani, na nanai kontai menemiro-rongwai niyai nai.”

*Mangfata mano denansiau pampang
(Matiusi 24:43-44)*

³⁵ “Metanansiau pampang. Ne tarai toyario mesansung tuti mene padamarawa danggararu pampang. ³⁶ Nana mani memainena toyari mangfata mano emainena etamang we ene mambaisengfoi, daraberahi na muniara mandirau foi. Mambaisengfoi daraberahi ma dutanai tuti bioi rahutufoi mani, mangfatafosa esahera efai rahutufoi wei. ³⁷ Mangfata mano etanansiau etamang wei fosa esobu mai ria mambaisengfoi. Tarai tofino, mambaisengfoi ambori demi mangfatafosa eminohi mae mantauni fiatasa aha. ³⁸ Mangfata mano etanansiau etamang fosa esobu mai weo mambaisengfoi sobusa etamang wei. Da

na diru rabuang ete, rerai aha ete, wape emainenang pampang.

³⁹ Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro da to boriai kaha mae deitawang weduara rai, wiro sua mananapifoi suai to ne munufoi rorongfo kaha. ⁴⁰ Tonana mani mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo waitawana kaha foi ma ki.”

Mangfata mano mesi tuti mangfata mano mesi kaha
(*Matiusi 24:45-51*)

⁴¹ Petrusi dutanai deyo, “Sengne wau, firiwansoawa dotu we amea ete we kaiwasa bitoya nei e?”

⁴² Sengfoi yoa deyo, “Mandoni dino wemangfata mesi tuti sewai ne? Mandoni dino wemangfatao dohong kariri ne mambaisengfoi ne kaiwofo na mai, na rahida yuasi wenunggamiai we mangfata mano wei fosa, ambori dohong fiang wesa na rahida neungfo ne? ⁴³ Denteng paria we mangfatao niari kariri ne mambaisengfoi ne kaiwofo na mai, ambori rahida mambaisengfoi daraberahi ma mani, sobu ne mangfatafoi we dohong kariri kaiwo demi wea fo. ⁴⁴ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, mambaisengfoi ambori yuasi wenungkamiai we ne fianggeng minohi tutira fo kai ki. ⁴⁵ Wape tarahai mangfatafoi kerira tuti enetituitai na enerorongfoi deyo, ‘Nehu mambaisengfoi niaya waroi paria wiro daraberahi ahera ma kaha rai,’ ainanaya bioi mangfata mano siai fosa,

mang tutu wiwing, tuti dampi tuti dunung ria inontarai emayeru fosa. ⁴⁶ Mayeai mambaisengfoi daraberahi na rahida tuti araha ureng bo mananaioi foi, amani mangfatafoi wiro deitawana kaha foi. Ampefe mambaisengfoi ambori miuni amani ferangkahutu mangfata kerira nani tuti soari tono katai inontarai enari kariri Allai ne Kaiwo kaha fosa ewatai nai fo.

⁴⁷ Mangfata mano deitawang mambaisengfoi ne dawiafo wape meinema kaha, tuti dohong kariri mambaisengfoi ne dohong wea fo kaha, ambori rubati fuba ki. ⁴⁸ Wape mangfata mano sera wawera mambaisengfoi ne dawiafo, mae fui aha mani dohong sarawai ampafe rubati, nana mani rubati fuba kaha. Weo inontarai mandoni dino ohonafo fuba wei mani, ka riati fo fuba kontai. Tutu mandoni dino ainawiafo fuba wei mani utang wea fo fuba kontai.”

*Wiro mai kaha mae aiteta
(Matusi 10:34-36)*

⁴⁹ Yesusi medu kaiwo netawea fo deyo, “Ira ma weo iso adiafo to nunei meu we kesoi. Denteng mani adiafoi denggararu ampa, wape bereri rai. ⁵⁰ Isodua maraba fuba bitoya ki, ne tarai toyari iwebaptisi na dadira rorong, ampafe enehurorongnei iweansarai fafong pariao finani kiai ki. ⁵¹ Ampafe meteitarahio ira ma nina ika mai to nunei e? Bireri, mai kaha, mae aiteta. ⁵² Na ninai to fong mani, munu rorong bei, ewering mani, ambori etapa wawerasa amani mantoru we mandu, ete mandu we mantoru. ⁵³ Eweboyari aha kaha. Tamang ambori dapa ne kaisungfoi, tutu kaisungfoi dapa tamanai ki. Inang ambori dapa

ne kamitungfoi, tuti kamitungfoi dapa inanai ki. Niongno ambori dapa urawingfoi, tutu urawingfoi dapa niong wiwini ki.”

Aroanso fiainawiai na maring bonini

⁵⁴ Yesusi dei kontai we kaiwasa bitoya foi deyo, “Mewatio kafafe doa na do fui fo, amani meteyo, ‘Ambori wemetang ki!’ I wemetang kaririai. ⁵⁵ Menumiruainso wanang siayai na do wanansai foi, amani meteyo, ‘Ambori maninggapoi ki.’ I maninggapoi kaririai. ⁵⁶ Inontarai menari fayafayara di mea! Metafu kariri wanang, metang, maring, mewatioa na rorafaisi tuti nunei. Tonana mae, todonie, fi kawariai na rabuang bonini fo wiro mewartawang metaroangna kaha?”

Metarabera mea weru karira metohoni fo ambori mesobu aiboi kaha

⁵⁷ “Todonie metohong kariri ne mai ne kaha? ⁵⁸ Inontarai manei dinggai wau mani, wiro musobu mangkutu kaiwo nanisa kaharai mae na rang rabuang kontaio rurai we weboyari riati aha. Bereri mani, tarahai yabi wau to mangkutu kaiwo fosa rai. Tuti tarahai esoa wau to afai mamuna fosa tuti ea mani esoa wau to aitamu rorong fo. ⁵⁹ Tuti aromuaifa: na aitamu rorong fo watai paria bai nemu fiwaifoi paria kiai fino ro to borieife.”*

13

Metarabera mea weru mene sasariwai kaha mani, mesobu karirafa

* **12:59** Ne maksuti toninai: Rahidao Sempaisi dohong aiboi we wau kaharai mae, barabera wau weru sasariwa ahera wo.

¹ Na nanaifa inontarai manea era we Yesusi meai. Etaiririai we Yesusi karirio inontarai Galilea maneiruo, eha fiahung ne rika* we etohonai we Allaifo kariri ene koang, na Sempaisi ne Munufoi. Manamo Pilatusi demi ne rai mamuna fosa, emunsa. ² Yesusi tefu aiririafoi, medu wesa aha deyo, “Menemitituai todoni weo fi inontarai Galilea fosa esobuai nanai? Mewaitarahio inontarai Galilea emarareha nansa, emarareha tonanane deinawiai we ene sasari fiabai sewa inontarai Galilea fuba wei foini fe? ³ Bireri kontai! Wape mearomioaifa, weo metaraberahai weru sasari metohoni wai kaha mani, mea kiai ambori memarareha kariri ea tonanai ki. ⁴ Tofidoni kontai we inontarai suraya indeatoruo emarareha na Siloami, na rahida bo menarai fo sautawansa fo? Mewaitarahio nana mani deinawiai kontai weo, ewesasari sewa inontarai siai enayai na Yeruselemi fosa re? ⁵ Bereri kontai! Yeoai nari aha mau we metauberahai weru sasari metohoni wai kaha mani, mea kiai ambori memarareha kontai kariri ea ki.”

Fiyiwansoai we ai urungno webong kaha

⁶ Mayeai Yesusi deiriri fiyiwansoai nini kontai, deyo, “Inontarai manei ne ai urung rowei sifu na ne romifo. Rahida bei da wa sera we aibongfoi. Manamo boyari kontaio wiro sobui kaha. ⁷ Ampafe medu we mano deitawang ne romi foi deyo, ‘Boti defuina botorua fininai, ira ma isera we urung bong na ai urungfoi, manamo boyari kontai wiro isobui kaha. Ampafe robang aifo weruaia. I kia fiang mahikai weru kahofa

* **13:1** Amani, rika weo wekorbani.

wausinia kiai funomaia.’ ⁸ Mano deitawang romi-foi yoa wei deyo, ‘Daie, tawini doa defuina bonini ahang wo. Yau ambori itara wari kahofa doa naia fo tutu yohong fi indoaing kahofa feai aha. ⁹ Tarahio defuina da aha ma wani webong. Mae bireri aha mani, yo, robani ki.’ ”

Yesusi waraira fimaninang weru wiwing amaina tikapa na rahida Sabati

¹⁰ Na rahida Sabati bei Yesusi deunau na munu agama Yahudi bei. ¹¹ Na nanaifa wiwing meninang amaina tikapa manei minohi na munu agama foi. Wiwingfoi meninangno defuina suraiya indeatoru kawurua, weo fikahai dohong ririwani, ampafe wiro da tirai ahang kaha. ¹² Na rabuang bo Yesusi deti wiwingfoi fo, medu wei deyo, “Wiwingne waune, rahida nini kontaio fimaninangwai da weru wau.” ¹³ Ainanaya Yesusi yuai warangfoa wasau wiwingfoi, na kutu nanai kontaio wiwingfoi dentengna, doa tirai, mayeai fia Seng Allai.

¹⁴ Mano wenungkamiei we munu agama foi ke-sou paria, weo Yesusi waraira maninangfoi weru wiwingfoi na rahida Sabati fefe. Ampafe medu we wiwingfoi tutu kaiwasa na munu agama rorongfoi deyo, “Na Kaiwo Musai soi fo deyo rahida wonang Allai dohonai we tanari fi nayai, mae rahida itu, Sabati mani, tafoai fitanarifo, tafiai te Sengnei. Ampafe mera na rahida wonang nanaifa ma weo waraira mene maninangwai nayai, wiro na rahida Sabati nei fanai.”

¹⁵ Sengnei yoa deyo, “Mano mewenungkamiei na munu agama ne mea, mantaunau fi Musai soi

fo mea, inontarai mewefarisi tutu mano mewewafoniai na inontarai Yahudi ne mea, mea kiai mepararasa webeyari. Weo metaunau we kaiwasa bitoya wiwo enari fi na rahida Sabati nei fanai. Wape mea metohong kariri mene kaiwofo kaha. Mae na rahida Sabati fo, meha mene fi ahungnesa weru wore rorong etoa naya fo, metohonsa etunung mereha tutu etampi. ¹⁶ Wape na rahida bonini wiwing manei weriria na Abrahami ma, Saminseni dohoni meninang waroi kawuru mauwa, ete ne tarai toyari tebhiri, defuina suraya indeatoru fininai. Tofino i wiwo iforehu Saminseni ne amitabuhiri nani weru wiwingnei na rahida Sabati nei fanai e?”

¹⁷ Yesusi ne kaiwo medura fo dohong ne aitetafosa emamaya paria, wape inontarai fiauwai foi kiai eparaise we ewati Yesusi fitantuma niari fo.

*Fiyiwanso Allai ne Mananufu kariri sawi bong
(Matusi 13:31-32; Markusi 4:30-32)*

¹⁸ Yesusi dutang bera kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Allai ne Mananu rorong fo mani ne tarai todoni? Na fifiani ambori iriwansoi ne? ¹⁹ Ne tarai toyari fiyiwansoi nini: Sawi bong bei, manei kiariao sanami na ne romifoi. Sawi kamieinei mani ketui pari sewa raung ete fitantanango tatanami na romi rorong nei kiai. Wape sifua fiebai weai, fiabai demoya we romu enari aisangging na arirawangfo.”

*Fiyiwanso Allai ne Mananufu kariri ragi
(Matusi 13:33)*

²⁰ Yesusi dutang berahai nariai aha, “Allai ne Mananu rorong fo mani, na fifiani kontai iriwan-soi ne? ²¹ Ne tarai toyari fi dohong tepung dautai, amani ragi. Wiwing manei sariri aweu fiahi tamu tepung bitoya, wedaya tepungfoi dautai paria ketu loyong wiatai nai foi dereungfo.”

Rahutu dedira

²² Na rang rorong Yesusi da to Yerusalemi fo, da maino bendari tutu munuefo mae deunau nayai kontai. ²³ Mayeai inontarai manei dutang berahi deyo, “Tofino rabuang bo Sengnei wemananu nani fai mani, inontarai manea efau esobu mai ete bireri e?”

²⁴ Yesusi yoa deyo, “Mesera we mesuai to Allai ne Mananu rorong fo mani, merurai we mesuai na rahutu dadira fo. Weo mearomuoaiifa, inontarai bitoya erurai we esuai na rahutu nani manamo esobua kaha. ²⁵ Na rahida bo mano ne munu foi doaria kife rahutufoi, metoa na boriefo meboi rahutufoi mae meteyo, ‘Daie, fai rahutunei we amea ambori amera to rorong!’ Manamo yoa we mea ma deyo, ‘Yeroanso mea kaha. Mea mera na doni ma?’ ²⁶ Ambo meroa wei aha meteyo, ‘Daie, boroanso amea kawuru ampa! Weo tatampi, tatunung mereha ruhiai kawuru ampa mae, kontaio bounau kawuru na fino amene munuefe ampa.’ ²⁷ Manamo mano ne munu foi medu aha deyo, ‘Yeroanso mea kaha. Mea mera na doni ma? Mera kahai weru ninaifa, inontarai menari sasarine mea.’ ²⁸ Na rahida bonani mewatio Abrahami, Isaki, Yakupi, kontai nabifosa kiai eminohi efaraise na fino Allai ne Mananu rorong foi. Wape mea ambori mesodai

ne karirafu tuti mesaia metamirai paria, weo Allai data mea to boriei fefe. ²⁹ Kaiwasa bitoya ambori era na katai doni kontai na rea diru foi, na rea aha foi, na do wanamba foi tuti na do wanansai foi, efanduhisa we etohong muniara na Allai ne weMananufo ki. ³⁰ Anture, inontarai maneiruo na nunei ninai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, tuti maneiruo na nunei ninai enai to kurumifui fosa ambori ewefonai ki.†”

Yesusi enerorong fituayai weo inontarai Yerusalemi fosa weo wiro emaya wei kaha (Matiusi 23:37-39)

³¹ Na rahida bonani kontai Farisi maneiru teai era we Yesusi ma emadu wei eteyo, “Nayai na nina fanai! Ro ahera to katai bei siai, weo Mambaiseng Herodesi deyo ming wau fefe.”

³² Yesusi yoa deyo, “Mera wa meteikaririai we inontarai kerira nani, yeitawang fikerira de niari we yau fo, mae rahida beiru da aha ma wanai yata fikahai kontai inari inontarai emaninang ebeng, akawuru wori, fifiani aino ira weai we inari ne mani, inaria kai ki. ³³ Tonanai ki wape, rahida bonini kontai rahida beiru da aha ma wanai, nehu rang rorong iraoai to Yerusalemi ne iraoaia mai. Weo na Yerusalemi fafong nanai emung nabifosa nayai. Ampafe yauo emung yau nai konta rai.

³⁴ Yerusaleme! Yerusalemi wo! Nabifosa kiai memunsa! Inontarai Sempaisi demisa era we

† **13:30** Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiro eroasoa kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefuiai, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoi, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

mea ma fosa, meru kamieio sara emarareha. We-beiru teai mauwa yohong weai paria we ikaruhi mea kiai we yewawu mea, toyari manggohei inangfoi we tebung wedua ne arikangfosa na warapemafo suru, manamo memaya kaha tuti meteiyaya yau. ³⁵ Mewati! Mene Munu Seng nei mani, Allai wiro weriria mea nai ahang kaha. Tuti yeisaharai we mea mau, na kutu ninai wiro mewati yau ahang kaha pariao memadu meteyo, 'Moanafeai we mano ro na Sengnei wonongne wau.' ”

14

Yesusi niari inontarai manei denteng na rahida Sabati

¹ Na rahida Sabati bei Yesusi da wa dampi ria Farisifo manei na ne munufoi, inontarai ne wafonia dine kontai na inontarai eweFarisi fosa. Na nanai inontaraifosa euremi nayai nai na mai kariri fifiani aino Yesusi niari fo. ² Mayeai inontarai bebara manei, fimaninangfoi dohong warang aweng wemereha na rorongfui, da we Yesusi ma. ³ Ainanaya Yesusi dutang berahai we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tutu Farisi eminohi nana fosa, deyo, “Na Kaiwo Musai soi we tata fo mani tofino? Na rahida Sabatinei mani, tanari inontarai emaninang we ebeng nai, ete nana fanai e?” ⁴ Mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tutu Farisifosa emadu fiea kaha mae enemboru terai. Mayeai Yesusi sahu inontarai meninang foi ma, yuai warangfoa wasau inontarai meninang foia, waraira maninangfoi weruria, mayeai demi da wa.

⁵ Mayeai Yesusi medu we Farisifosa tutu man-taunau Kaiwo Musai soi fosa aha deyo, “Tofino we mea, manei na mea ne sapi manei saukaha kamirei wemereha bei, toyari sumuri, na rahida Sabati foi. Mano ne fiahung sawa foi minohi suati ete sikaherawa yuaisi na kutu iari nanai konta ne? Tawaitawanai weo yuaisi rai.” ⁶ Manamo wiro manei yoa we Yesusi kariri fi medura fo aha kaha.

⁷ Na nanai Yesusi deti inontarai notisa manea na munufoi mani, etiri katai mahikai sewa fo we eminohi nayai. Ampafe doni deiriri fiyiwan-soai ninai wesa, deyo, ⁸ “Manei wenoti mea we muniara mandirau bei mani, dohonao mera wa mani metiri fatao mahikai sewa watai na fongfo weo meminohi naya fe. Weo tarahio mano ne muniara foi wenoti inontarai wewonong manei kontai to muniarafoi fe. ⁹ Nana mani ambori mano ne muniarao wenoti muru ruhiai nani, da we wau mau deyo, ‘Waune, katai nini imainenami we mano iwenoti mambani.’ Nana mani ambori mumaya paria boabari wau ro ahao munohi nano katai fui pari foi. ¹⁰ Ampafe manei wenoti mea mani, metiri katai fui pari fo we meminohi nayai, ambori mano ne muniara foi da ma deti mea mani medu we mea deyo, ‘Maniwowire, ro ma munohi na kataio mehikai nini.’ Ampafe kaiwasa esomi we mea na bitoyafoi euremireafo. ¹¹ Weo mandoni dino yuai ne tarai dedai mani ambori tewawa ki, wape mandoni dino niariri ao tewawa mani ambori dedai ki.”

¹² Mayeai Yesusi medu we Farisi mano ne munu foi deyo, “Boyo nari muniara bei wenoti inontarai we metampi, na rahida ete diru ete, wiro wenoti nemu maniwowiri ete arururai, ete mano memi-

nohi ruhiaio ene fianggeng bitoya fosa fe. Weo nana mani ambori ea ewenoti wau kontai tonanai ki, ne tonanane bai wawerahai na finari nanaya. ¹³ Ampafe boyo nari muniara bei mani, wenoti inontaraio ene pari fi, inontaraio ene taraifo mesi kahai, inontaraio eawemi fananahang tutu inontaraio euremifafa. ¹⁴ Nana mani wobu moang rai, weo inontarai nanisa wiro ebai nemu mahikai bohonai nana kaha. Mae nemu mahikai nanai ambori Allai biaitai ki, na rahida bo inontarai emai fosa esuwi na marareha rorong foi fo.”

Fiyiwansoai we muniara fuba
(*Matiusi 22:1-10*)

¹⁵ Inontarai manei dampi ruhiai kontai ria Yesusi na nana foi, tarao kaiwoariri Yesusi medura fo, ampafe medu deyo, “Inontarai mano ambori etampi ruhiai ria Seng Allaifoi na ne Mananu rorong fo, esobu mai paria!”

¹⁶ Manamo Yesusi medu we inontaraifoia deyo, “Na rahida bei, inontarai manei niari muniara fi-abai bei, tutu wenoti inontarai bitoya paria we ne muniarafoi. ¹⁷ Rahida bo muniarafoi ne diru neungfo mai we nariri fo, inontaraifoi demi ne mano fiatari foi, da we mano wenotisara fosa, medu wesa deyo, ‘Mera ma, we fianggengfe mainenang ampa.’ ¹⁸ Manamo mano wenotisa fosa kiai, na manei to manei eteiaio mangfatafoi. Mano reantenang foi medu we mangfatafoia deyo, ‘Yau arahio iwori nehu kahofafeai tutu ira we ye iwatioa fininai. Kosou yau fanai.’ ¹⁹ Mano sua ahang foi medu deyo, ‘Arahio iwori sapi ewesura ma fininai we efata yau na nehu romifo, tutu ira we yeo inari karirisa fininai. Ampafe kosou yau

fanai.’ ²⁰ Manei aha mani deyo, ‘Yau arahio irirau ninai ampafe wiros ira mau kaha rai.’

²¹ Mangfatafoi daraberahi aha dekaririai we mano ne muniarafoi, kariri fifiani aino mano wenotisa fosa emadura fo. Ampafe mano ne muniara wenotisa foi kesou paria, medu we mangfatafoi deyo, ‘Ro kahairai to rang dereung, to katai ruhi na bendari fo. Ka inontarai ene pari fi, inontarai ene tarai mei kaha, inontarai euremifafa, tutu inontarai eawemi fananahang.’

²² Mangfatafoi da wa dohong kaririaia daraberahi aha ma deyo, ‘Daie, nemu kaiwofe yohong kaririai kawuru ampa, manamo katai bitoya wiatai arora nendai.’

²³ Mano ne muniarafoi medu aha deyo, ‘Ro nariai aha to rang baba, tutuo rang ai rorong, na bendari dereung boriai fo, boa biaing inontaraiwasa era ma ambori nehu mununei sefang na kaiwasa. ²⁴ Aromuoaiifa weo inontarai fuba iwenoti kawurua foi mansiri kontai wiros dang nehu fiangno muniara finini kaha.’ ”

Manei de daria Yesusi mani, enetituai sauwarai na mai akawuru

²⁵ Ainanaya Yesusi dao ne rang rorong dao afo aha, tuti inontarai bitoya paria era ruhia riati. Yesusi daraberahi medu we ea deyo, ²⁶ “Manei de daria yau, wape enewawu inanai, tamanai, ne wiwing, ne arikang, ne tahatui, ne tafuaisa, kontai ne tarai bo neng foi terai sewa yau mani, wiros daria yau kaha. ²⁷ Inontarai mandoni dino miaya we sodua ne aitabafoi tuti daria yau kaha,

amani wiro meinenang we eteiberahi, enari kang-gani, tutu emuni toyari yau kaha mani, wiro daria yau kaha.

²⁸ Ne tarai kariri finina. Inontarai manei na mea de biaung munu bei, wiro beyari nana mani niariri kaha, mae minohi deto kariri ne doi we niari munufoi nai foi akawuru wo. Tarahai ne doifo mai we niari ne munufoia kiai ete bireri e. ²⁹ Weo enefunomi niari amangfoi kawurua, wape ne doifo kaia, ampafe niari paria kiai kaha. Nana mani ambori inontarai fuba ewati fi niariri foia ambori emarari ki. ³⁰ Eteyo, ‘Tofino, inontarai nini biaung munu amangnei ao wia funomai tonanaia, wape wiro wedaya we niariria kiai kaha.’

³¹ Ete, ne tarai kariri finina kontai. Mananu manei ne rai mamuna ewepiaura wering wesura (10.000), de era we emamuna we mananu siai manei. Wape mananu siai nani ne rai mamuna efau weberu sewa aha. Mananufoi wiro enefunomi kahai, minohi mae enetituai sauwarai we ne rai mamuna fosa, ewemambiriu weo emamuna we ene aiteta efau sewa fosa ete bireri e? ³² Mae deitawanaifa weo ewemambiriu kaha mani, ne aitetafosa enai waroi mae demi manea kawurua etutang berahai we mananu siai nani. Etutanai we fifianai aino enetituaitaifa medurai we fio ambori mananu ne rai mamuna efau kaha foi dohong kaririai, ambori uenemirorong boyari.” ³³ Ampafe Yesusi deyo, “Tonanai kontai we mea. Manei de daria yau mani enetituai sauwarai akawuru wo. Manei wiro sawing pari fi niari fo kai, kontai aroporoha kaha mani, wiro daria yau kaha.”

Aio meuwai ahang kaha

³⁴ “Ainei mani mehikai we indawang fi nai, wape meuwai ahang kaha mani, ohoni todoni wori meuwai aha ki? ³⁵ Denteng ahang kahaia finana weo nari fifiani nai kontai aha. Ampafe kabi teri reto. Mewemetarami mani metarami sua kaiwo fino imadurai nina!”

15

Domba niai (*Matiusi 18:12-14*)

¹ Na rahida bei, inontarai efanduhi pajaki we Mananu Kaisarifo manea, tutu inontaraio siai bitoya kontai, era ma etaramididau Yesusi. Inontarai nansa, Yahudifosa esahusa we inontarai ene sasari fiabai disa. ² Ampafe inontarai eweFarisi tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa ewatisa nana fo emadu wawerasa paria. Eteyo, “Is! Inontarai nini minohi ria inontaraio ebeng kahai tutu dampi ruhiai ria sa.”

³ Yesusi tarao emadu tonana ne ampafe deiriri fyiwansoai nini. ⁴ “Tofino na mea, manei ne domba ewepiaring, manamo manei da sarawai ampafe niai, nana mani dohong todoni rai? I wiro niyai deitawang ne domba ewemansiri konta reti piaring fosa ahang kaha, mae todoni kontaio sawing ne efaufosa enayai na katai minano foi mae da sera we mansiaro niai foi paria sobui. ⁵ Kontai sera wa sobui aha mani piraise paria, ampafe yuaisia wia sau warabiawafoi, kiari daraberahi aha. ⁶ Mayeai sahu ruhi ne maniwowirifosa tutu mano ene munu wariruhia fosa, medu wesa deyo, ‘Mera ma tafaraise weo nehu dombafi niai ampa, manamo isobui kawuru aha ma ne.’ ⁷ Na

Waidani kontaio tonana, inontarai sasari manei daraberahi weru ne sasari rorong foi mani, Seng Allai piraise fuba paria, piraise sewao ewemansiri konta reti piaring mano eteyo ene pari sasari fosa.”

Yesusi yiwanso doio niai

⁸ “Ete, toyario fiyiwansoai nini kontai. Wiwing manei ne doi peraki* sura. Doi peraki sura nana mani we ne gajio rahida sura finanai. Mayeai bei niai. Fifiani aino niari fo? I ambori kiai padamarang bei sambewa munufoi, tutu fintang aikahia munufoi, sera wei paria sobui aha. ⁹ Na rahida bo sobu doifoi nani, sahu ruhio ne maniwowirifosa kontai mano ene munu wariruhia fosa, medu wesa deyo, ‘Mera ma tafaraise weo nehu doi niai fi isobui aha ma ne.’ ¹⁰ Tonanai kontai inontarai seipaya manei daraberahi weru ne sasari foi mani, Allai ne wewai rabuang faisai efaraise fuba pari beyari.”

Arikang niai

¹¹ Yesusi medu aha deyo, “Wawa manei, amani ne kaisung mandu. ¹² Mano fui foi medu we tamanai deyo, ‘Daie, nemu rao munohi tutirai fa, awao mureha mani auratorai mai we auru wa, rahida nini kontaio botoraiifa bohong nehuwa ma.’ Ainanaya tamang deto rao minohi tutira fo weberu maino ne kaisungfo suru.

¹³ We rahida beiru teai aha mani, arikang mano fui foi dewayangno nengfo we doia, mayeai dong to nu waroi. Na wanai sifai ne doifoi we

* **15:8** Doi peraki ninai wowong fino drakma, ne harga mai kariri inontarai yufi we rahida bei ne fiembaitafo.

dampi, dunung, piraise, niari fi mai kahai kontai. ¹⁴ Pariao rahida bo ne doifo kai foi, tete kahari fiebai pari beyari ming na kataifo tentenang. I fo mayeai sodai ne dadirafo, dampi na mai kahai, sensung ansung mai aha kahai. ¹⁵ Ainanaya, da wa niari fi we inontarai na munuefo manei, amani wenani demi da wa, deitawang ne fia rabuang foi na katai fia etoa nai foi. ¹⁶ I wewisi paria ampafe deyo dang fia ene fietang fo wea, weo wewisia tonanai wape wiro manei aroi dohong fiea dang kaha fefe.

¹⁷ Mayeai arahio urengfo tabau, we deroanso fifiani aino niaria fo, ampafe medu deyo, 'Inontarai bitoya erufi we dai fosa esobu fianang bitoya, wape yau na ninai adareti iwawisi ao imereha. ¹⁸ Rahida bonini kontaio yarabera yau ira we dai aha. Na dai arongreafo imadu wei yeyo, "Daie, yohong sasari fiebai we Seng Allai tutu wau kawuru. ¹⁹ Ampafe wiro imai we wahu yau we nemu arikang ahang kaha. Yau ira ma weo nehu tarai toyario nemu inontaraio erufi we wau wasa." '

²⁰ Ainanaya daraberahi da we tamanai aha. Tamang doa na itone munufoi, na waroi detiaoi kawuru. Tamang aroi paria deti kahutu urehuru mae mito wei, awa sobui mayeai fiauni tutu ni-nahi.

²¹ Arikangfoi medu we tamanai deyo, 'Daie, yohong sasari fiebai kawuru we Seng Allai tutu wau ampa. Ampafe wiro imai we wahu yau we nemu arikang ahang kaha.'

²² Manamo tamang medu kutu ne kaiwofo, sahu inontarai erufi wei fosa deyo, 'Mesahera meha ansung mahikai sewa feai ma mesansuni

nayai, araha mehikai bei we metatari na warakehanei, tutu sapatu mahikai feai we metatarai na awengne. ²³ Menari kariri ne nanai amani, meha sapi ne arikangno biriayai manei, ama memuni. Rahida bonini kontaio tatohong muniara fuba, tatampi tafaraise. ²⁴ Weo nehu arikangnei mireha ampa, manamo suwi nari aha ma ninai, i niai ampa manamo isobui nari aha.' Mayeai ea etohong muniarafoi.

²⁵ Wape arikang mano fuba foi mani niai nano romi. Mayeai ramindena ampafe daraberahi to munufo aha, da pariao kefang munufoi, tara to munufoia mani, tarapao musiki dotu fo tutu kaiwasa mikai foi eraomifuifoi. ²⁶ Ainanaya sahu tamang ne mangfatafosa manei ma dutang berahi deyo, 'Fifiani dino menariri na munufoi wana?' ²⁷ Mangfatafoi medu wei deyo, 'Nemu tahatuifi daraberahi aha ma ne. Ampafe tamamuo anta demi amea amemung sapi antung biriayai manei, we tatohong muniara fuba, weo sobu antungfoi daraberahi na mai aha ma fefe.' ²⁸ Arikang mano fuba foi tarao kaiwofo nana ne kesou paria, ampafe miaya we suai munufoi kaha. Mayeai tamang taraoi we doa na boriaifo, ampafe dari ariei weworiri ambori da to rorong. ²⁹ Manamo kesou medu we tamanai deyo, 'Bo! Rahida neungne iminohi ria wau na defuina to defuina, irufi ao imereha we wau, modu kaiwofea mani yohong kaririai. Manamo fifiani aino bohonai we yau ne? Kambingne arora ki, wape wiro bohong sobu manei we inari muniara ria nehu maniwowiri sa kaha. ³⁰ Antumu mesi kahai nani dewayang fi munohi tutura wa we doi, kia doi nani dong to

katai doboriai fo niai nayai, na wanai mei doifo na wiwing diru paria kai, mayeai daraberahi ma, wape wau mungno sapi antung fiebai biriayai weo bohong muniara fuba wei!’

³¹ Manamo tamang medu wei aha deyo, ‘Kaisungne waune, wau munohi pampang ria yau na ninai. Fifiani aino nehu ne nemu fi fine kontai. ³² Wape nina mani nemu tahatuinei toyari mireha ampa, manamo suwi nariai aha ma ne. I niai ampa, manamo tasobui nari aha ma ninai, ampafe todoni kontaio tatohong muniara taparaise.’ ”

16

Fiyiwansoai kariri mangfatao sewai

¹ Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Inontarai ne ra bitoya manei, ne mangfata manei, yuaisi we deitawang ne ratoi, yurai tuturi sera weo ne faufo kontai aha. Manamo na rahida bei inontarai ne ra bitoya foi sobu kaiwoariri weo mangfatafoi sifai ne ratoi. ² Ampafe sahu ne mangfatafoi ma, mayeai dutang berahi deyo, ‘Tarahuoai weo wiro nari sua nehu ranei na mai kaha, mae wufai funomi. Rahida nini kontaio bohoni we yau fi woi kariri nehu ranei we bohoni toa ne, kontaio fotourai weru boitawang nehu ranei.’ ³ Ampafe mangfata deitawang ne ratoi enetituitai, ‘Fiani aino inari na kutu ninaifa ne? Weo mano ifatai foi deiai yau weru fi yoasoai yau we inari ne fefe. Inari romi nehu mam-biriufea kaha, ira yedo weo fi na rang dereung imamaya.’ ⁴ Mayeai enetituai obu mano eha fi riati fosa manamo wiro ebaita kaharai. Ampafe

medu deyo, ‘O! Enehutituai rang bei, ambori ifotourai weru fi inari ne mani, nehu maniwowiri bitoya, kontαιο emirising we iminohi ria ea, na ene munufo.’ ⁵ Ampafe mangfatafoi sahu mano ehao inontarai ne ra bitoya foi ne rafo, manamo ebaita kaharai fosa. Sahusa wemansiawarai ma dutang berasa. Medu we mano reantenang foi deyo, ‘Nemu fi baita kaharai beiru we mano ifatai foi?’ ⁶ Inontaraifoi yoa deyo, ‘Maning ora babeu piaring (100).’ Mangfatafoi dohongno surati fi baita kaha foini we inontaraifoi aha, medu wei, deyo, ‘Munohi na nanaifa, wukahera woi riwangno fiwoi we maning ora babeu piaring na surati nani faini wa, weo babeu piarua sura (50).’ ⁷ Mayeai medu we inontarai mano sua aha foi deyo, ‘Wau nemu fi baita kaharai beiru?’ Inontaraifoi yoa wei deyo, ‘Patibu karung piaura wering (1.000).’ Mangfatafoi dohongno surati fi baita kaha foini we inontaraifoi aha, medu wei, deyo, ‘Nemu surati kariri fi baita kaha wai dinini. Woi riwangno fiwoi we patibu karungno piaura wering na surati nani, riwani we karung piaura wera (800).’ ⁸ Mano ne ra bitoya foi tarao kariri finiarifo, ampafe fiafi ne mangfatafoi weo ne enetitaitafo, weo i sewai paria, we sera we rang weo ne maifo, na rahida bo fioairai weru fi yu fong fo. Weo inontarai eroaso Allai kaha nesa, esera we ra na nunei mani esawai paria, sewao inontarai eroaso fosa, na esera weo rao Sempaisine.”

⁹ Mayeai Yesusi medu aha deyo, “Metarami ma! Fianggengno Sengnei dohoni we mea na nu finini, menari suari na mai we mefata inontarai siai nai, karirio Seng Allai dawiafo. Ambori rahida bo

mansuwi-suwi foi mani, fianggeng nunei kiai niai, wape mea mesobu mai na Waidani.

¹⁰ Inontarai manei niari fi katui fo na mai mani, ambori yuaisi we niari fi fuba fo ki. Wape inontaraio niari fi katui fo na mai kaha mani, wirowe yuaisi we niari fi fuba fo kahai kontai. ¹¹ Ampafe na ra nunei wirowe inontarai eroaso mea weo menari suari na mai kaha mani, mantei dino de yoaso rao tarai na Sengnei we mea ne? ¹² Kontaio manei siai ne fieaifa, yoasoario mea we menari sua neng, manamo wirowe menari suarai na mai kaha, nana mani Allai wirowe dohong fieai we menari suarai ahang kaha.

¹³ Wirowe inontarai manei wewoming we mananu mandu kaha. Weo nana mani ambori enewawu manei mae enerireu mano wei foi ki. Ete niari kariri manei ne kaiwofo mae kiobu tarang we mano wei foi nengfo ki. Tonanai kontaifa we mea, wirowe mewewoming we Seng Allai tuti mewewoming we doi ruhia kaha.”

Kaiwoariri Yesusi medurai

¹⁴ Farisifosa etaramio fifiani aino Yesusi yiwansoia fo. Manamo emarari Yesusi ne kaiwofo, weo inontarai euremi fiebai we doi disa fefe. ¹⁵ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Mea mani inontarai merurai paria, ambori kaiwasafowi ewati fi menari wa tutu enemititui weai, eteyo mea mani inontaraio metohong karirio Sengnei ne Kaiwo na mai di mea. Wape Allai deitawang menemirorongwai. Weo fifiani aino inontarai nuneisa esahuai we fi dedai tutu esomi weai fa, Allai eneo kaha tutu sahuai we fi mai kaha.

¹⁶ Hukumi Musai soi fo tutu kaiwo nabifosa emadura fo mani, wemambiriu pampang paria

sobu rabuang bo Yohanesi deunau fo. Mae na nanai to fong ma mani, Kaiwo Mahikai kariri todoni Allai weMananu na demi Mananu Mampariri nei ma fo aino aiririai pampang ne. Kontai kaiwasa bitoya erurai we Sengnei yuaise we ambori eminohi na Sempaisi ne Mananu rorong fo ki. ¹⁷ Wape Seng Allai ne Kaiwo Musai soi fo tutu nabifo emadura fo wemambiriu wefitawafa, wiro hurupi kutu bei kontai oiayari kaha.

¹⁸ Ampafe mandoni dino dira binengfoi tuti dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari, amani sasario dena ria wiwing siai fo. Tuti mandoni dino dau wiwing anta ne mangfoi dirari nani aha mani i kontai niari sasario dena ria wiwing siai fo.”

Inontarai ne ra fiebai tutu Lazarusi inontarai ne pari fi

¹⁹ “Inontarai ne ra bitoya manei, sensuni na ansungno ne harga dedai paria, tutu rahida neungne dampi na mai kontai, wiro sobu dadirafea kaha. ²⁰ Na rahutu borong da nai to ne munu rorong foi afuifo, inontarai ne obu fiea kaha manei minohi fefiei derewawa, dedo we fiang nayai, wonong fino Lazarusi. Inontarai nani kahai bosibosi suang wari ne taraifo sentenang, ampafe ne mambiriu feai ahang kaha. ²¹ Ifo, minohi na rahutu borongfo finanaia, we demang we tarahio inontarai ne ra bitoya foi dang ta fieai fa ete nukahaifea tarirawai aweu, etiri to borie ariei mani ambori yuru dang. Inontarai nani faini kontaio, fiawerafosa era erare kahai fuba suang na ne taraifo nani.

²² Waroi kahai mae inontarai ne obu fiea kaha foi mireha, mayeai wewaifosa eha ne nuaninu-foi to katai mei, awa minohi na fata dedai rurang Abrahami. Inontarai ne ra bitoya foi kontaio mayea mani mireha kontai aha, ne inontarai esarai enari suari na mai. ²³ Wape na Soroha rorong fo sodai ne dadirafo paria. Na katai nani fioai ureng deti to yai awiai mani, detio Abrahami na katai waroi, kontai deti Lazarusi we minohi rurang Abrahami. ²⁴ Inontarai ne ra bitoya foi sahu we Abrahami deyo, ‘Dai Abrahamame! Aromuo yau kite! Bomi Lazarusi yorang warakehawai na merehafeai, kia da ma ao wawasao rahukanangnei wo. Weo isodai ne dadira ne pari beyari na adia rorong nei fefe.’

²⁵ Wape Abrahami yoa wei deyo, ‘Nehu kaisungwa wau, aromuoaiifa, weo raminde munohi barang na nuwausi mani wobu ne bengfo paria. Wape Lazarusi sobu ne karirafo paria. Ampafe na ninaifa mani, i piraise we sobu mai na katai nini, tutu wau wobu ne karirawa na nanai. ²⁶ Kontaio katai nai nai wai tutu katai amenai nai nei, kenatateraio fiebai berorong paria, kiutu tata. Ambori wiro amea na ninai amera mau kahai, tutu mea na nanai wiro mera ma kahai.’

²⁷ Inontarai ne ra fiebai foi medu we Abrahami aha deyo, ‘Daie, tonana mani yutang wau na mai mau weo, bemi Lazarusi da to dai ne munufoinia.

²⁸ Weo nehu tahatui ewering eminohi na dai ne munufi fo. Bomi Lazarusi dei kaririai wesa ambori ea kontaio wiro esobu katai kerira isobui nini konta fanai.’

²⁹ Abrahami yoa wei deyo, ‘Ea ene Kaiwo Musai soi fo tutu kaiwo nabifo esoi fo ampa. Ampafe eto-

hong kariri te fifiani aino deinawiai tutu deunau kaririaia fo.’

³⁰ Manamo inontarai ne ra fiebai foi yoa we Abrahami aha deyo, ‘Dai Abrahame! Kaiwo nanai tera mani demoyara kaha, wape inontarai mireha manei suwi na marareha rorong foi, da wa medu wesa mani, ambori etaraberasa weru sasari rorong etohoni foi ki.’ ³¹ Wape Abrahami medu aha deyo, ‘Ea emaya we etarami Kaiwo Musai soi fo tutu nabifosa emadura fong kaha, tutu etohong kariria kaha mani, manei suwi na mararehafoi da wa medu wesa kontaio eroasoa kahai kontai ki.’ ”

17

Yesusi deunau kariri mano wedaya inontarai niari sasari sobu fiani

¹ Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Na nunei mani fi bitoya wedaya inontarai we enari sasari. Wape inontarai manei wedayarao inontarai siai enari sasari nani fai mani, ambori sobu ne karirafo rai. ² Inontarai mano wedaya inontarai siai enari sasari mani, ne mahikai sewa we wenani mani, kase kamiei fuba bei na rahanangfo tuti kabioi deisui na rawanangrausi. Weo inontarai fo ambori sobu aibo maraba fuba sewari aha ria Seng Allai. ³ Ampafe metanansiau!

Mane nemu doroi manei dohong sasari mani, mesua wenani. Detua wawerahi we sasari dohonia nani mani, mefariri ne sasarifo. ⁴ Manei dohong sarafieai fa we mea pampang, toyari na rahida bei we beitu, wape wenani da mauo mea deiai ne sasari dohoni we mea nani, deyo, ‘Yetua we sasari yohonia fo’, mea kontaio mefariri ne sasarifoni.”

Yesusi deyo tarahai taroasoaine katui, mae we-daya tanari fifuba ki

⁵ Rasuli ewesuraya mandu fosa, emadu we Seng Yesusi, eteyo, “Sengne waune, bohong amea ameroasoaia mutu, ambori amea kontai amenari fi toyari wau nari wa.” ⁶ Sengnei yoa wesa deyo, “Sawi bongnei mani ketui paria, wape mene meroasoawa fuba kariri sawi bong nani mani, mea kontai ambori menari fitantuma ki, toyario meteia ai rowei tifating tutu newa, awarauo doa na rawanangrau, ai nani tifating kaririai.”

Fio mano ewewoming enari

⁷ Yesusi medu we ne inontaraifosa aha, deyo, “Na mea manei ne woming manei. I da wa niai na romi ete deitawangno fiahung na kafa paria ramindena. Womingfoi daraberahi to munufo aha ma mani, mano ne womingfoi wiwo medu wei deyo, ‘Fotou finariwa, munohi, bampi.’ ⁸ Wape medu wei deyo, ‘Tata ansung mararebana feai, moinenang nehu fiyangwa tutu fata yau mae yampi paria kai wo. Ainanaya finariwa kai wori, bampi ki.’ ⁹ Womingfoi niari kariri fifianai aino ne mano wewoming wei foi medura fo. Wape wiwo fiwi womingfoi kaha, weo inontarai yufi wei dine terai. ¹⁰ Tonanai kontai we mea. Metohong kariri fifianai aino Seng Allai medurai we meara wa mani, memadu meteyo, ‘Manta ametohong kariri fifianai aino Sengnei demi amea amenari fo.’ ”

Yesusi waraira ewesurao emaninang kusta

¹¹ Na Yesusi ne rang rorong da to Yerusalemifo, Yesusi da wa sobu katai rabuang na nu Samaria

tutu nu Galilea. ¹² Da wa de suai munuefeai na nana fo mani, inontarai ewesura emaninang kusta fo, era we Yesusi ma. Etoari na waroi ¹³ esahu we Yesusi eteyo, “Dai Yesuse, aromuo amea to!” ¹⁴ Na kutu siario Yesusi detisa nana fo medu wesa deyo, “Mera wa meteinawi mene taraiwai we imamifosa, tutu metutansa ewati kariri mene taraiwai.”* Na rang rorong era we imamifosa foi, ea kiai ene fimaninangfoi niai werusa. ¹⁵ Inontarai mansiri na ewesura nanisa, deti bera ne taraiwai deitawanai we fimaninangfoi niai weruri ampafe dentengna. Ainanaya daraberahi we Yesusi aha, piraise fiai Seng Allai. ¹⁶ Na Yesusi arongreafo disang kapa awebuka, dohong mahikai wei. Inontarai nani fai mani, inontarai Samaria dine, wiwo Yahudi kaha. ¹⁷ Mayeai Yesusi medu deyo, “Tofino! Yeitarahi anta inontarai ewesura inarisa ebeng mae? Ewemansiri konta reti sura fe saidoni ampa? ¹⁸ Todoni fino inontarai Yahudi kaha nini faini, andino daraberahi terai aha ma deparanding Seng Allai ninai?” ¹⁹ Ainanaya medu we inontarai fo deyo, “Boabari wau, roa. Weo roaso yau ampafe bonteng ninai.”

*Rabuang bo Allai da ma we wemananu
(Matusi 24:23-28, 36-41)*

²⁰ Inontarai eweFarisi maneiru teai etutang bera Yesusi eteyo, “Kidoni wori Allai da ma we wemananu we tata ki?” Yesusi yoa wesa deyo, “Rabuang bo Allai da ma we wemananu mani, wiwo waitawanai na fiainawiaio atioai na nunei

* **17:14** Na Yahudifosa ene koang, imamifosa terai ansai eteisharai we inontarai wedenteng ampa.

ete na rorafaisi kaha. ²¹ Ampafe wiro inontarai ambori emadu eteyo, ‘Mera ma mewati andinini!’ ete ‘Andiwani!’ Weo Seng Allai wemananu rahang mea kawuru ampa.”

²² Ainanaya Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, “Ambori na rabuang bo da aha ma wani, merurai paria we mewati Kaisung Inontarai nei niai woru mea, na rahida boyari kontai ki, manamo mesobua kaha. ²³ Ambori inontarai emadu we mea ki eteyo, ‘Mewatia niai na wanai,’ ete ‘Mewati ma niai na ninai!’ Wape dohonao meroa-soaifa mera mesera wei fe. ²⁴ Weo Kaisung Inontarai nei ne rahida arera fo mai we da aha ma mani, ne tarai toyario kaiwewao keiwewari na rorafaisi, sambewarai na rearei paria sobu rearei. ²⁵ Wape reantenangfo mani, sodai ne karirafu bitoya paria, tutu inontarai na rabuang bonini eteiyari ki. ²⁶ Rabuang bo Kaisung Inontarai nei da aha ma weo wemananu foi mani, ne tarai kariri na rabuang bo Noaki na fafong nanaia fo. ²⁷ Amani rahida neungne inontarai etampi, etunung, erirau, paria sobu rahida bo Noaki suai to ne wa fiabai rorong fo, fofa fubaterehai dautai sufoi nunei kontai inontaraifo mirareha webuai kiai beyari. ²⁸ Kontai kariri rabuang bo Loti fa. Inontarai etampi, etunung, etawayang ewori fi, enari romi, enari munu. ²⁹ Wape rahida bo Loti da weru munue Sodomi fo mani, na kutu siari nanai kontaio adia tutu kamiei adia bia na rorafaisi meu, kaso bendarifoia wioru tutu inontaraifosa ehai beyari. ³⁰ Ne tarai tonanai fa konta rai na rahida bo Kaisung Inontarai nei kiawariai aha ma fo.

³¹ Toyarine, kaiwasanei esobu karira tantuma rai. Ampafe na rahida bonani inontarai manei minohi na ne munu refongfo mani, dohonao da wafui we kia ne fianggengfo na munu rorongfo fe, wape mito weru katai nani. Manei niayai na romifoi, dohonao daraberahi we ne fianggengfo to ne munufoi fe, wape mito weru katai nani. ³² Mearomio fifianai aino Loti binengfoi sodairai fo, [weo enerorong dohong we ne munu tutu ne kataifoi weo ne maifo nai naya finanai. Ampafe deti berahai we kataifoinia, ainanaya wekamiei doaria]. ³³ Mandoni dino derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau fo mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki. ³⁴ Meroasoaifa! Na diru bonani, inontarai mandu uwa na fata bei mani, Sengnei yuai manei mae manei wiatai. ³⁵ Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bireri. ³⁶ Mang mandu unai na romi, kia manei, manei bireri.”

³⁷ Mano eraria Yesusi fosa eberahi aha eteyo, “Sengne waune, finanai dariai na doni rai?” Yesusi yoa wesa deyo, “Fi mireha piro fei wiatai na doni mani, atio korowei esifo etari katai nani. [Toyari nanai kontai, rahida ira nai aha ma foi mani, ati pari ki, wiro yediwa yau kaha.]”

18

Yesusi deiriri fyiwanso wiwina tutu wekiutu kaiwoariri ampafe ne inontarai fosa ewaitawanai ewenadi pampang

¹ Mayeai Yesusi deiriri fiyiwansoai nini we deunauo ne inontarai erariati fosa, ambori etutang Sempaisi we fiea mani enemitawanai, tarahi etutanai waroia manamo esobua kaharai, nana mani dohonao ewarami mururang ahera fe. ² Yesusi deyo, “Na bendari bei, inontarai manei eruaisi we andino kiutu kaiwo ne. Inontarai nani fai mani wiwo mitai Seng Allai kahai, tutu i mani wiwo tarao inontarai siai kaha kontai. ³ Na nanai wiwina manei sodai kaiwoaririfeai. Ampafe wiwinafoi deikaririai we mano kiutu kaiwoariri foi, weo medu kariri neng, manamo wiwo dohong kaririai ahera kaha. Ampafe wiwinafoi da weduari pampang, medu wei deyo, ‘Fata yau, modu we mano weaiteta we yau foi.’ ⁴ We beiru teaia, manamo mano kiutu kaiwo foi miaya we dohong kariri fi wiwinafoi deyoa fong kaha. Wape mayeai enetituitaitai deyo, ‘Yau wiwo imatai Sengnei kahai tutu wiwo tarahuo sobu manei ahang kahai. ⁵ Manamo wiwinanei da wedua yau pampang we ne kaiwofo, ampafe ne mahikai mani yohong kariri fifianai aino deyoa foa. Bireri ki mae ambori da tetawa yau pampang, dohong yaua isera wawera yohong toai ki.’ ”

⁶ Ainanaya Sengnei deyo, “Menemitituai we kaiwo mano kiutu kaiwoariri mesi kaha fi medura fo. ⁷ I wiwo inontarai mesi kaha dine, wape niari ne bengfo we wiwinafoi. Nana mani Seng Allai ne mahikaifo sewari aha. I ambori fiata ne inontarai esodai ne dadirafo tutu etutani pampang kameai ramindena weo fi esodairai nana fo ki. ⁸ Meroasoaifa! Allai ambori sikahera fiata ne inontaraifosa weru ne karirafo ki. Wape

Kaisung Inontarai nei daraberahi to nunei aha ma mani, sobu inontarai eroasoa fea rai ete bireri e?”

Fiyiwansoai kariri Farisi tutu mano fianduhi pajaki we mananu Kaisari foi

⁹ Yesusi deiriri fiyiwansoai nini aha, deiriri fo mani reng we mano esahu inontarai siai we emai kaha, mae ene tarai bo eneng foi di mei sewa fo.

¹⁰ Yesusi deyo, “Na rahida bei, inontarai mandu ura taterai to Sempaisi ne Munufoi we uwenadi nai. Inontarai nani suru mani, Farisi manei tutu inontarai fianduhi pajaki we Mananu Kaisari foi manei. ¹¹ Na Sempaisi ne Munufoi rorong fo, Farisifo do futuayai siai na fong pari fo, mae wenadi deyo, ‘Seng Allae yohong mahikaifeai we wau, weo yau wiro nehu tarai kariri inontarai siaio esera we ene ra bitoya fosa kaha, etatofa biriu, ete emaninawa fosa kaha. Yohong mahikai kontai we nehu tarai kariri mano fianduhi pajaki we Mananu Kaisari foi wani kaha. ¹² Yau wem-
inggu bei mani, iwepuasa weberu, tutu yohong fi isobuai feai na fi inari wau, we wau.’ ¹³ Wape
mano fianduhi pajaki we Mananu Kaisari foi mani, doari waroi na munu warabuka refui fo, waratawang arongfo tutu ureng toung ambori medu we Seng Allai deyo, ‘Seng Allae aromuo yau inontarai sasari karira nini yau.’ ” ¹⁴ Yesusi deyo, “Yeisaharai we mea mau, inontarai nani suru uwenadi kai mani, inontarai fianduhi pajaki we Mananu Kaisari foi, andino Allai detori we beng riati aha ne, wiro Farisifo kaha. Weo mandoni kontaio yuai ne taraifoia weinontarai dedai mani, Allai ambori niariria tewawa ki, tuti

mandoni dino niariria enerorong tewawa mani, ambori Allai yuaisia dedai ki.”

Yesusi mioang arikang

(Matiusi 19:13-15; Markusi 10:13-16)

¹⁵ Yesusi doa deunau kaiwasa bitoya foi mae, inontarai manea eha ene arikang marareha manea, ehasa ma weo ete ambori Yesusi yuai warang wasausa tutu mioansa. Yesusi ne inontaraifosa ewati arikangfosa nana fo, ehasou ene wawafosa tuti esuasa. ¹⁶ Manamo Yesusi sahu arikangfosa ma, mayeai medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Metawing arikangwasa era we yau ma, dohonao meteiweduasa fe, weo inontarai toyari arikangfesa nini saino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ne. ¹⁷ Tarai, imadu we mea mau yeyo, inontaraio wiwo yoasoai tuti niari enerorongfoia tewawa kariri arikang kaha mani, wiwo suai to Seng Allai ne Mananu rorong fo kaha ki.”

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti Allai ne Mananu rorong fo

(Matiusi 19:16-30; Markusi 10:17-31)

¹⁸ Inontarai wenungkamiei we inontarai Yahudi fosa manei, ne ra bitoya, i dutang bera Yesusi, deyo, “Mantaunau bontengne waune, fianai aino inari we ambori isobu numainufo ne?”

¹⁹ Yesusi yoa deyo, “We fiani e wahu yau we yenteng ninai? Wiwo manei denteng kahai, mae Allai meiri kawuru. ²⁰ Allai ne Hukumio dohonai we tatohong kariria fo boitawanai ampa, amani:

‘Wiwo bena ria wiwing siai fanai,
mung inontarai fanai,

wiro komananapi fanai,
binggai inontarai na kaiwo wetarai kaha fo
fanai,

womi we nemu dai tuti nemu ai.’*»

²¹ Inontaraifo yoa wei deyo, “Kaiwoariri fuba nani yohong kariri kawuru na iwebariboifa ampa.”

²² Yesusi tarao inontarai ne ra bitoya foi medu tonana ne, ampafe medu wei aha deyo, “Sea fi beyari bohong kariria kaharai, bowayang nemu ra munohi tutira wara kai, tuti doiwa bohonai we inontarai ene pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na Waidania finanai. Tuti nari tonanaia mani ro ma ro ria yau.” ²³ Manamo inontaraifo tarao kaiwo Yesusi medurai wei fo, enerorongfo fituayai we-beyari, weo ne rafoi bitoya fefe.

²⁴ Yesusi deitawanai we inontaraifo enero-rong dohong we ne rafoi karerai, ampafe medu deyo, “Mawa kahai we inontarai ene ra bitoya nesa esuai to Seng Allai ne Mananu rorong fo.

²⁵ Weo mawa sewa we unta manei suai kaha aniai kamirei bei weru inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu rorongfo fo.”

²⁶ Inontarai etaramioai we Yesusi medu tonana fo, etutang berahi aha eteyo, “Tonana mani, mandoni dino mesi we sobu faririfo ne?”

²⁷ Yesusi yoa deyo, “Fifianai aino inontaraine ene mambiriufea we enari kaha fo, wape we Allai mani finanai mawa arora.”

²⁸ Ainanaya Petrusi medu wei deyo, “Daie, boti amene munu rorong fo kontaio ametawinaifa tuti ameraria wau!”

* **18:20** Keluaran 20:12-16; Ulangan 5:16-20

²⁹ Yesusi deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai mandoni da weru ne munufoi, ete ne wiwing ne arikang, ne tahatui ne tafuai, ete ne wawafo suru, ambori yufi we Allai ne Mananu rorong fo, toyari mea ninai, ³⁰ inontarai nanisa ambori sobu fi sobuai ria Allai fo fuba pari sewa aha weru ne sobuai na nuneifo ki, tuti sobu nu-mainufo.”

*Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo
(Matiusi 20:17-19; Markusi 10:32-34)*

³¹ Yesusi fianduhi ne inontarai ewesuraya mandu fosa siai, mayeai medu wesa deyo, “Metarami ma. Nina mani, tara to Yerusalemi ayai finina. Na wanai fi fuba nabifosa esoi kaririai we Kaisung Inontarai nei, ambori sodairai ki. ³² I ambori manei dewayani we inontarai etaroangno Allai kaha fosa, ambori eteiberahi, enemirireuwi, tutu ehandioi. ³³ Ambori erarubati na wai, tuti emuni mireha. Wape rahida bo botoru foi mani, ambori suwi aha ki.”

³⁴ Fifiandai aino Yesusi medura fo ne inontarai ewesuraya mandu fosa, ewaitawang sobu kutea kahaia. Kaiwo neung fo medu baurai wesa kaha. Ampafe esera wawera kaiwo medu wea fo.

*Yesusi niari inontarai urengfafa manei deti
(Matiusi 20:29-34; Markusi 10:46-52)*

³⁵ Rabuang bo Yesusi tutu ne inontaraifosa era wa rerai we bendari Yeriho foi mani, inontarai urengfafa manei minohi dedo we fi na rang dereung fo. ³⁶ Inontaraifoi tarao kaiwasa bitoya era ria Yesusi fosa etohong kataifoi niukuayai paria, ampafe dutang berahai deyo, “Fiea to, donio kataifi niukuaiyai karerai nina?”

³⁷ Inontarai na nana fosa emadu wei eteyo, “O, Yesusi inontarai Nazareti foi da na ninai ma.”

³⁸ Ainanaya weurengfafafai sahu deyo, “Yesuse! Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!”

³⁹ Inontarai era fonia fosa ehasouwi tutu etemi nemboru. Manamo tentumasa kaha mae sahu fo mambiriu aha, deyo, “Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!”

⁴⁰ Yesusi taraoai nanai doa ukai, tutu demi inontarai maneitoru itobing weurengfafafai weia. Da wa kefangna, Yesusi dutang berahi deyo, ⁴¹ “Fianai aino boyo inari we wau ne?” Inontarai urengfafa foi yoa wei deyo, “Daie! Yeyo iwati.”

⁴² Yesusi medu wei aha deyo, “Yo, tonana mani, boti to! Nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa.” ⁴³ Na tatofang kutu nanai kontaio urengfo tabau deti. Ainanaya da ria Yesusi tutu deparanding Seng Allai. Inontarai bitoya na nana fosa ewati fi Yesusi niari we mano urengfafa foi nana ne, ea kiai efiai Allai.

19

Yesusi tutu Zakeusi

¹ Yesusi da wafui bendari Yeriho foi, de da pari ria bendarifo pari to Yeruselemi. ² Na bendari nani mani, inontaraio wenungkamiei we mano efanduhi pajaki we Mananu Kaisari foi fosa, wonong fino Zakeusi. I mani, inontarai ne ra bitoya dine. ³ I dohong we deti inontaraio esahu we Yesusi foi, manamo kaiwasa bitoya etoa we-duari, kontai i inontarai tewawa dine. ⁴ Ampafe mito foni kaiwasa bitoya foi, awa dautai na ai rowei na rang dereung fo we deti Yesusi, we katu

mani da na nanaifa ma. ⁵ Mayeai Yesusi da wa sobu katai nani, deti ayaioi tuti medu wei deyo, “Zakeuse, bia kahairai! Weo rahida nini kontaio ye ira to nemu munuwaini mau.”

⁶ Zakeusi tarao kaiwo fenana fo, toyario turu pari wei na ai raingfo meu fe, tutu piraise paria we sobu Yesusi. ⁷ Inontarai fuba ewatioai we Yesusi minohi ria Zakeusi na ne munufo, ampafe euremitaterai paria, emadu wawerasa, eteyo, “Is! I da wa minohi ria inontarai kerira.”

⁸ Mayeai Zakeusi, na ne munufoi, doaria medu we Yesusi deyo, “Sengne waune, nehu ra iminohi tuturaifa ne, ambori yohong dowe wei we mano ene pari fi fosa, tutu inontarai itofasa ika ene doifeai kawurua mani, ambori ibai webea wesa aha.”

⁹ Ainanaya Yesusi deyo, “Abrahami ne riria di wau. Weo fi anta moduraia nana mani, na rahida bonini kontaio wau tutu nemu munu rorong ne, mesobu ne maifo ria Allai. ¹⁰ Weo Kaisung Inontarai nei da ma weo sera we inontarai eraiworuai na sasari rorong fosa tutu feririsa.”

*Yesusi deiriri fyiwansoai kariri mangfatafosa
(Matiusi 25:14-30)*

¹¹ Kaiwasafoida etoa etaramididau Yesusi we medufo, mayeai deiriri fyiwansoai bei. Weo rabuang bonani mani da kefang we Yerusalemi, ampafe kaiwasafoida ewaitaraihio katu wo Allai da ma we wemananu we ea na nunei. ¹² Ampafe Yesusi deyo, “Inontaraiio wewafonia manei, deyo dong to nu waroi we eruaisi we mananu, ambori daraberahi aha ma weo wemananu na katai nanai ki. ¹³ Donta kaharai mae, sahu ruhi ne mangfata ewesura fosa ma, mayeai dohonai wesa

doi minasi* boantenang. Medu tua fi dohonai nanai deyo, 'Metawayang na doi yetorai we meara ninai, we mesera we ne faufo aha, paria sobu yarabera yau aha ma.' ¹⁴ Wape kaiwasa na katai nanai enemirireu inontaraifo, ampafe dontai fafongna mae, etemi manea etong tuari aha emadu we ene mano fuba pari foi eteyo, 'Amemaya we inontarai nini wemananu we amea kaha.'

¹⁵ Manamo ene mano fuba pari foi kiobu tarang, mae yuasi we mananua, mayeai daraberahi to ne kataifo aha ma. Ainanaya sahu ne mangfatafosa ma, weo etei kaririai wei doi beiru aino esobuai ahang fo. ¹⁶ Mangfata mano reantenang foi da wa medu wei deyo, 'Daie, doi minasi boyari bohoni we yau nani, irurai tuturi tutu isobu sura aha.' ¹⁷ Mananufoi medu wei deyo, 'Mahikai paria! Wau mani mangfata mosi di wau. Weo na fi katui iroaso wau, ampafe iruai wau we wenungkamiei we bendari sura.' ¹⁸ Mangfata mano sua foi da ma medu wei aha deyo, 'Daie, doi boyari bohoni wai, irurai tuturia mani isobu ring.' ¹⁹ Mananufoi medu we ne mangfatafoi deyo, 'Wau ambori wenungkamiei we bendari ring.'

²⁰ Mangfata mano fui foi da aha ma medu deyo, 'Daie, nemu doifi dinini, ikafa tawania mitu na ireu bei yediwari na nehu munufoi. ²¹ Weo imatai wau. Weo wau mani, inontaraio nemu kaiwo tapapa di wau. Wau mani nemu te fiea kahai mae ka finanai, tutu wau mani tanang te fiea kahai mae roa beting finanai.' ²² Mananufoi medu wei deyo, 'Wau mani mangfata korira di wau! Kariri

* **19:13** Doi minasi mani, mai kariri manei ne fiembaitai we yufi we embai botoru.

nemu kaiwoariri modura wa, yohong aiboi we wau. Wau boitawanai we inontarai nehu kaiwo tapapa di yau, ika fi wiro nehu tera kahai, tutu yeting fi itanang tera kahai. ²³ Boitawanai tonana mani, ka doiwaia bohoni wia na bangki ambori dawing nayai. Ambori yarabera yau tonina mani ika tamu ne antungfo kontai. Wape wau nari tonana kaha.’

²⁴ Mayeai mananufoi medu we inontarai etoari na nana nesa deyo, ‘Meha doifoi werui tutu metohoni we mangfata mano ne doi minasi sura foi.’

²⁵ Manamo inontaraifosa eteyo, ‘Daie, i ne sura ampa mae?’ ²⁶ Mananufoi yoa wesa deyo, ‘Yeisaharai we mea mau yeyo, weo mano sobuai kawurua foi ambori sobuai fuba aha ki, ampafe nengfo fuba aha, wape mano sobu kuteai manamo niari kaririai kaha foi ne kutu nayai nai fo kontai ambori tafating werui ki. ²⁷ Tutu na ninaifa kontaio meha nehu aitetao emaya we iwemananu wesa kaha wasa ma. Memung kahai sa na urehureane!’”

*Yesusi suai to bendari Yerusalemi
(Matiusi 21:1-9; Markusi 11:1-10; Yohanesi 12:12-15)*

²⁸ Yesusi medu kaiwofoa kai fo, i da foni sa to Yerusalemi. ²⁹ Era wa kefang munue Betfage tutu Betania na wiwoio Saituni, demi ne inontarai erariati fosa uwemandu, ura fafong. ³⁰ Medu we suru deyo, “Mura to munue watai na taaromife wanai, mura waroi afui kahai mae muwati manei tebuhi ne keledai antung manei doari na nanai. Keledai nani manei wiro dau nai kaharai. Murehuwi mukari ma. ³¹ Masino manei dutang bera

muru deyo, ‘Murehu keledaiwai we fiani?’ muroa wei mureyo, ‘Sengnei andi demi auru aukari ne.’”

³² Inontarai mandu fo suru ura wa, fi usobua fo kariri fifianai aino Yesusi medurai we suru fo. ³³ Ainanaya uroa urehu keledai antungfoi, mayeai mano neng foi dutang bera suru deyo, “Murehu keledaiwai we fiani?”

³⁴ Uroa we mano neng foi ureyo, “Sengnei dino demi auru aurehui aukari wei ne.” ³⁵ Ainanaya uka keledai antungfoi we Yesusia. Mayeai etohongno ene ansung boriai feai awiai ebuaisai na keledai kuruinafoi, tutu efata Yesusi dautai ayai minohi sauwi. ³⁶ Ainanaya Yesusi dautai na keledaifo to Yerusalemia. Na rang rorong da naia fo, kaiwasa era riati fosa eha ene ansungfeai ehafarai na rangfoi, emaranding rangfoi ambori Yesusi da nai.

³⁷ Yesusi rerai we suai Yerusalemifo, na rang bia na wiwoi Saituni aweu fo, kaiwasa fuba era riati fosa esahu na eraomifui fiabai, esahu efiai Seng Allai tutu etohong mahikai wei, weo fitantuma fuba ewatioai na euremireafoa fo. ³⁸ Ea esahu eteyo,

“Moanafeai we Mananuo da na Sengnei wonongne!”*

Mai na Waidani tutu sambewaraio dedai feai we Allai na katai dedai!”

³⁹ Inontarai eweFarisi maneiru teaio era ria kaiwasafai, ehasou etarami kaiwasafai esahu Yesusi we Mananu dine, ampafe emadu we Yesusi eteyo, “Dai Mantaunaune waune, bemi nemu inontarai era ria wau wasa enemboru.” ⁴⁰ Yesusi yoa deyo,

* **19:38** Masmuri 118:26

“Meroasoaifa! Inontarai ninisa enemboru mani, kamamiei nini ambori sahu tutu kaiwone ki.”

Yesusi sai we Yerusalemi

⁴¹ Yesusi da wao arong wao Yerusalemi tutu deti bendarifo fo, sai we bendarifo. ⁴² Medu kariri kaiwasa Yerusalemi fo deyo, “Aroo! Tofino rahida bonini ewaitawang fifanai aino kia ne maifo ma ne mani, mahikai paria. Manamo ni-naifa mani wirowo ewatio ne maifo kaha. ⁴³ Ea ambori esodai rabuang bo ene aitetafosa enari fi kahobu bendarifo, esorui, etata wahisa. ⁴⁴ Ea ambori emei bendarifo we dorang kuru watai, tutu emung kaiwasafosa ki, tutu kamiei boyari kontaio wirowo etuati wia sau ne katai wia nai foi kaha. Weo Seng Allai da kawuru ma weo feriri kaiwasa Yerusalemi fosa ampa, manamo emaya we etoaroansoi kaha.”

Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi

(Matiusi 21:12-13; Markusi 11:15-18; Yohanesi 2:13-16)

⁴⁵ Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi rofongfo, mayeai data mano etawayangfi na nana fosa. ⁴⁶ Mae medu wesa deyo, “Na Allai ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu tonina:

‘Nehu Mununei mani we munuo wenadi nai,’*
wape menariri wemunu mananapia.”

⁴⁷ Rahida neungne Yesusi deunau na Sempaisi ne Munufoi. Imami baba fosa, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, tutu mano ewenungkamiei we inontarai Yahudi fosa, etohong we emuni weruai. ⁴⁸ Manamo esobu rangfeai we etohong kariri fi enemitituitai nana kaha. Weo kaiwasa bitoya

* **19:46** Yesayai 56:7

etaramioi pampang, tutu enemirorongfoi sau we ne kaiwoaririfo.

20

Mano ewefoniai we Yahudifosa etutang bera Yesusi kariri ne mambiriu we niarifi fo

(Matiusi 21:23-27; Markusi 11:27-33)

¹ Na rahida bei Yesusi deunau tutu deiriri Kaiwo Mahikai na Allai fo, we kaiwasafosa na Allai ne Munufoi refongfo. Imami baba fosa, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, tutu mano ewefoniai we Yahudi fosa, era ma emadu we Yesusi eteyo, ² “Boi kaririai we amea, na mandoni wonongne tuti ne mambiriune nari fi bitoya tonina fenina? Tuti mandoni dino yuai wau we nari fininaifa ne?”

³ Yesusi yoa deyo, “Yau kontai yutang bera mea we fieai. Meteisaharai we yau, ⁴ weo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mani, mandoni dino yuaisi we webaptisi kaiwasa tonana ne? Allai ete inontarai nunei manei e?”

⁵ Mano ewenunggamiai we imami fosa tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa emadu kaririai wawerasa eteyo, “Masino tateyo, ‘Allai dino yuaisi we niari finana ne,’ nana mani ambori dei we tata aha ma deyo, ‘Tonana mani, we fianie wiro meroaso Yohanesi kahai nina?’ ⁶ Wape tateyo, ‘Inontarai batang manei andino yuaisi ne,’ nana mani ambori kaiwasa fuba eroaso kaiwo medura fo tutu etohong kariria fosa, eru kamieio tata ki. Weo ea eroasoifa weo Yohanesi mani nabi manei dine.” ⁷ Ampafe eroa we Yesusi eteyo eserawaw-eraha, mantei dino yuaisi fo.

⁸ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Tonana mani yau kontai wiro yeikaririai we mea kaha

weo mantei dino yuai yau we inari fi bitoya nini faini.”

Yesusi medu fyiwansoai kariri weenari romi angguri

(Matiusi 21:33-46, 22:15-22; Markusi 12:1-17)

⁹ Yesusi deiririai we kaiwasa fuba fianduhi nana foi fyiwansoai nini, deyo, “Inontarai manei sanang ne romi angguri bei, sanamia kiaia, dohoni inontarai manea ewaitawani, ambori romi-foi wetarai mani, taraifofoi etatori mai sa ki. Ainanaya mano ne romi foi dontai to nu siai, tutu awa niai waroi na wanai.

¹⁰ Tete rabuang bo romifofoi wetarai fo, mano ne romifofoi demi ne mangfata manei dontaia weo kia ne atorafo ria mano ewaitawang ne romifofoi fosa. Manamo mano eru romifofoi sa etafu mangfatafoi, eboia denteng kaha tuti etatari daraberahi na warang arora aha. ¹¹ Ainanaya mano ne romi foi demi nari ne mangfata manei siai nariai aha, manamo mangfata nani kontaio eboia tafai kiari, eteikanggani ne woria denteng kahaia, mayeai etemi daraberahi warang arora nariai aha. ¹² Mayeai mano ne romi foi demi nari mangfata mano mantoru foi aha. Manamo mangfatafoi da wa, eboi, toyari ne ahao tafai kiari, eruti esoi to fino romi dereung boriei fo ariei wia nayai. ¹³ Ainanaya mano ne romi foi deyo, ‘Fianai aino inari aha ne? O! Tonana mani yemi nehu kaisung teraio enehuwawuti neia. Weo i da wa mani, tarahai esomi wei rai.’ ¹⁴ Manamo we eru romi-foi sa ewati ne kaisungfoi we da ma fo nanai, emadu wawerawa eteyo, ‘Ne kaisung ambori sobu

tamang fi minohi tutira fe andinini, ampafe tamu-
nia mireha weruaia, ambori fianai aino tamang
minohi tutira fo taha we tata.’¹⁵ Etafuria tuti efa-
fari to boriai weru romifoi awariai emuni nayai.”

Ainanaya Yesusi bera kaiwasafoi aha deyo,
“Tofino mano ne romi foi, fifiani aino ambori
dohonai we mano eru romifoi sa fo? ¹⁶ Todoni
kontaio ambori daraberahi ma tuti miung mano
yoasosa we eru ne romifoi sa ki, tuti dohong romi-
foi we inontarai siai manea aha we ewaitawani
ki.”

Kaiwasafosa etarami kaiwo Yesusi medura fo
nanai, emadu wei aha eteyo, “Todoni kontaio
nana fanai!” weo ewaitawanai weo Yesusi
deinawiai we ene tarai kariri inontarai ewait-
awang romi angguri fosa.

¹⁷ Yesusi seitesa akawuru wo medu wesa deyo,
“Tonana mani Sengnei Ne Kaiwo arawang bonini
mani weneung todoni? Amani:

‘Kamieio mano enari munu nesa ehabioi fi,
andi wekamiei reantenang we etang
kamieifoi doa sauwi ampa.’*¹⁸

¹⁸ Inontarai etawai na kamiei nani mani, eworu
ki, tuti mantei dino kamiei nani sau kangguni
mani ambori yoyaria wenukahai ki.”*¹⁹

¹⁹ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo tutu imami
baba fosa, ewaitawanai we Yesusi ne fiyiwansoai
medura fo reng wesa kariri todoni eteiayari we
Mananu Mampariri foi fo. Ampafe etohong we
etafuri na kutu nanai kontai, manamo ematai

* **20:17** Masmuri 118:22-23 * **20:18** Kamieifoi mani yiwanso
Yesusi tuti mano esobu karira na kamieifoi mani yiwanso mano
eteiaya Yesusi we Mananu Mampariri Allai demi ma foi, toyari
inontarai Yahudi fosa.

kaiwasa bitoya foi weo kaiwasafoi eparaise na fi Yesusi meduraia fo. ²⁰ Ampafe esera we rahida mai we etafuri. Ebaio inontarai manea, ambori enari parari weinontaraio etohong kariri Sengnei ne Kaiwofo, kontaio etemi inontarai nanisa eweanggari Yesusi na fi etutang wea fo. Ambori Yesusi yoa medu fi sara kaiwoariri na parenta Roma foi mani, etafuri na ne kaiwo nanai, tutu ehari to inontarai mano wegubernuri, na parenta Roma foi na katai nani, we i mani wemambiriu weo kiutu aiboi. ²¹ Ampafe inontaraio esobu fiembaitafo emadu we Yesusi eteyo, “Dai Mantau-naune waune, amewaitawanai weo kaiwoariri fuba modurai tutu bounau wai nanai wetarai. Amewaitawanai kontai we bounau na mai kariri fianai aino Seng Allai medurai we inontarainesa fo tuti wiro womi we mano ewewonomi fosa kaha fefe. ²² Ampafe kariri tane hukumifoi, mesi we tabai pajaki weo Mananu Kaisari ete bireri e?”

²³ Manamo Yesusi deitawang ene anggarifoi, ampafe medu deyo, ²⁴ “Meteinawiai we yau doi mebai pajaki nai wai. Mandoni dino yabani na doi finina, tuti mandoni dino wonongfe watai nai ne?” Eroa wei eteyo, “Mananu Kaisari.” ²⁵ Yesusi medu wesa aha deyo, “Tonana mani metohonai we Mananu Kaisari fifiani aino Kaisari neng fo, tuti we Allai fifiani aino Allai neng fo.”

²⁶ Tuti na inontarai bitoya euremireafo, esobu obu fi sarawai kuteai ria Yesusi kaha. Ampafe enemboru terai mae epapuhung paria we ne kaiwofo.

Yesusi deunau kariri inontarai esuwi na

*marareha rorong fo**(Matiusi 22:23-33; Markusi 12:18-27)*

²⁷ Inontarai maneiru tea na inontarai ewe-Saduki fosa era we Yesusi ma. Ea mani inontarai Yahudi saine, wape eroasoai we inontarai emarareha nesa wiwo esuwi ahang kaha. ²⁸ Era wa weo etutang berahi eteyo, “Dai Mantaunaune waune, nabi Musai soi kaiwo ninai we tata, soi deyo, ‘Mang manei rirau wape sobu arikang kaharai mae mireha, nana mani ne tahatuifo dau ne wiwingfoi aha, ambori dohong arikang we mano mireha nani ne ririafoi aha.’” ²⁹ Ametaterai weo mambetahatui eweitu, mano fuba foi riraua, wape wiwo une arikang kaharai mae mangfoi mireha weru wiwingfoia. ³⁰ Mayeai mano suari foi dau ne wiwingfoi aha, manamo wiwo une arikang kaharai mae mangfoi mireha kontai. ³¹ Ne tonanane, we ne tahatui mano sua foi, paria sobu mano fui pari foi kontai. Ea kiai erau wiwingfoi wape ene arikang kaharai mae emararehara. ³² Ne fui ai pari fo wiwingfoi kontai mirehara. ³³ Ampefe na rahida mansuwi-suwi foi mani, na mambetahatui eweitu nanisa, mantei dino ne wiwingfoi ne? Weo mambetahatui eweitu fosa erau ruhi wiwingfoi fefe.”

³⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai na nunei ninisa erirau, ³⁵ wape inontarai eroasoai donio emasi na Allai arongreafu fosa esuwi na marareha rorong foi tutu eminohi na rabuang bo da aha ma wani faini mani, wiwo erirau ahang kaha. ³⁶ Ene tarai toyario wewai, tutu wiwo emarareha ahang kaha. Ea mani Seng Allai

* **20:28** Ulangan 25:5-6

ne arikang disa, weo Allai duwisa na marareha rorong foi fefe. ³⁷ Musai mantauni medurai tatarami paraifa weo inontarai emarareha nesa ambori esuwi aha ki. Na kaiwo soi karirio ai yafui denggararu foi fo, i sahu Sengnei we Allai Abrahami, Allai Isaki, tutu Allai Yakupi. ³⁸ Tonana mani, Seng Allai nani mani wiro Seng we inontarai emarareha kaha, mae i mani Seng we inontarai etarang, tuti wiro inontarai emarareha fo saino esomi wei fo kaha, mae mano etarang fosa, ansaino esomi wei ne. Nanai deinawiai we Abrahami sitoru etarang aha na Waidani ampa. Weo we Allai, inontarainei kiai etarang, na nunei kontai na rorafaisi.”

³⁹ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teai eteyo, “Daie, nemu kaiwo modura wa mahikai paria!” ⁴⁰ Ampafe wiro ewemang we etutang bera Yesusi we fieai ahang kaha.

*Kaiwo kariri Yesusi, Mananu Mampariri dine fo
(Matiusi 22:41-46; Markusi 12:35-37)*

⁴¹ Yesusi dutang berahai wesa deyo, “Todoni e, inontarai eteyoai we Mananu Mampariri nei mani Dauti ne Kaisung dine? ⁴² Weo Dauti mantauni soi na bukuo Masmuri deyo,

‘Seng Allai medu weo nehu Sengnei deyo,

“Munohi na warahu domoya nei,

⁴³ pariao iwedaya nemu aitetanesa taha tawansa kiai na awemuwai.” ’*

⁴⁴ Ampafe Dauti mantauni sahu Mananu Mampariri foi we ne Sengfoi tonana mani, todonie i mani weriria terai na Dauti ma nina? Mae nanai

* **20:43** Masmuri 110:1

deinawiai we Sengno Mampariri foi dedai sewa Mananu Dauti tuti ne riria tera fo ne.”

Anansiau we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa (Matiusi 23:5-7; Markusi 12:38-40)

⁴⁵ Kaiwasafai etaramio Yesusi medufo tonanai mae, i medu we ne inontarai erariati fosa aha deyo, ⁴⁶ “Metanansiau we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa. Ea mani emirising we esansung ansung dewariroi, era tuturai na kaiwasa bitoya foi euremireafu, toyari na kondirora, ambori kaiwasa bitoya nanai esomi wesa. Emirising we etoa na katai mahikai na munu agama Yahudi fo rorong tutu na muniara bei mani, emirising we etiri katai mahikai na fong fo we eminohi nayai. ⁴⁷ Ea epampamu wiwinafosa weo eha fi eminohi tutura fo, tuti ewenadi mani ene nadifoi dewariroi, ambori kaiwasa bitoya fosa etatosa we inontarai ebeng disa. Inontarai nanisa aiboi esobuai na Sempaisi fo mani maraba pari sewa rai.”

21

Wiwina manei ne doi dohonai we Sempaisi (Markusi 12:41-44)

¹ Na Sempaisi ne Munufai rorongfoi, Yesusi deti inontarai ene ra bitoya fosa etohong doi to kataio efanduhi doi we Sempaisi nai foi. ² Yesusi deti wiwina ne pari fi manei kontai, kia ne doi seni boru, dohong suru na buruao efanduhi doi nai foi. ³ Ainanaya Yesusi medu deyo, “Tarai, yeisaharai we mea mau yeyo, wiwina nini faini fi dohonai we Sempaisi fo fuba sewa kaiwasa fuba wei foi kiai. ⁴ Weo ea kiai etohonai na ene ra bitoya foi, wape

wiwinanei ne pari fi tonanai ki, wape dohong doi kutu wiatai we wiori fidang naya fo awa kiai.”

*Yesusi medu kariri Sempaisi ne Munufoi we am-
bori miru fo*

(Matiusi 24:1-2; Markusi 13:1-2)

⁵ Yesusi ne inontarai manea emadu kaririai we Allai ne Munufoi wedentengfo, emarandini na kamiai marandinaio mehikai tutu na fianggengno kaiwasa etohonai we Seng Allai fo. ⁶ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Ne rahidafe naya ne, weo fi mewatioai ninai kai, ambori inontarai borirai etotawi, ampafe misuhia kiai ki, wiro kamiei boyari kontaio wiro doa na ne katai doa nai foi ahang kahai ki.”

*Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo
(Matiusi 24:3-14; Markusi 13:3-13)*

⁷ Yesusi ne inontarai erariati fosa etarami ne kaiwofe nanisa, eberahai aha eteyo, “Dai Mantau-naune waune, kidoni wori fi antanafa modurai nanai kawariai ki, tuti finanaifa kawaria mani ne fiainawiafo todoni?”

⁸ Yesusi deyo, “Metanansiau weduarai ambori dohona inontarai etatofa mea fe. Weo inontarai bitoya ambori era ma eteyo emadu we mea na wonohune tuti eteyo, ‘Mananu Mampariri metamang wei nei di yau. Nehu rahida arera fe mai ampa doni ira kaririai ma nina!’ Dohonao meroaso ene kaiwofo tutu meraria sa fe. ⁹ Kontaio metarami kaiwo we kaiwasa enemirorong boyari kahai tutu emamuna wawerasa mani, dohonao mematai fe. Ne tonanane todoni kontaio kawariai akawuru wo. Wape nanai wiro deinawiai we nunei werea nayai finana kaha.”

¹⁰ Ainanaya Yesusi medu ne kaiwofo pampang deyo, “Parentafei ambori memuna we parentafei ki, tuti mananu manei ambori memuna we mananu siai manei ki. ¹¹ Na doni kontaio ambori mundiai beba foi fio nai ki, kahari tutu fimani-nang ming ki. Ambori na rorafaisi, fi fuba man-taungno dohong kaiwasafai mitaia mirareha foi ambori atioi ki.

¹² Wape wiwo fifuba nani kiawaria kaharai mae, mea ambori inontarai siai erutawang mea, tutu enari kanggani mea ki. Etafu mea, eha mea to munu agama Yahudi fo ambori etutang wawera mea, tutu esoa mea to aitamu rorong fo. Kontaio ambori inontarai eha mea tono mananufosa, tutu mano ewewafonia fosa earomirefo, weo etutang bera mea tutu enari kanggani mea nai ki. Weo meroaso yau tuti meraria yau fefe. ¹³ Nanaifa mani, rabuang mahikai we mea weo metairiri Kaiwo Mahikai na Allai fo finanai. ¹⁴ Dohonao mearomikuayai we kaiwo fianai aino ambori memadura fo fe, mae menemitawanai. ¹⁵ Weo imeiri yauno ambori yohonai fa we mea, kaiwoariri fianai aino memadura fo tutu sewaifo we mea, ampafe inontarai manei kontai na mene aitetafosa wiwo esawa tutu esahu fora kaiwo memadurai nana kaha.

¹⁶ Mea ambori mene wawafosa, mene terafosa, tutu mene maniwowirifosa, etawayang mea to mene aitetafosa ki. Na mea, manea ambori emunsa ki. ¹⁷ Kaiwasanesa kiai ambori enemirireu mea weo meraria yau fefe. ¹⁸ Tonanai ki, wape menumirandaung rowei kontaio wiwo niai kaha. ¹⁹ Wape mehikatawanaia mutu tuti metawang mea mani, ambori mesobu ne maifo ki.”

*Yesusi medu kariri Yerusalemi wemirufu
(Matiusi 24:15-21; Markusi 13:14-19)*

²⁰ “Mewati Yerusalemi weo rai mamuna fea etoa wariria mani, mewartawanai weo bendari nanai waroi ahang kahai mae ambori emeiria wioru ki. ²¹ Na rahida bonani mani inontarai enayai na Yudea fosa todoni kontaio ewawu ahera, emito to katai weuai fo we etadiwa nayai. Mano enai na bendari Yerusalemi rorong fosa, todoni kontaio emito weru bendarifo, tutu mano enai boriei weru bendarifo, wiro era afui fanai. ²² Weo rahida nanaifa mani, rahidao Sempaisi su aiboifo we Yerusalemi finanai, ambori mai kariri fifianai aino wa na Sempaisi ne Kaiwofia fo. ²³ Rahida nana fo, rahida karira paria we wiwinaifosa tuti wiwingno etinsui ui, weo nana mani ewawu ahera kaha. Nu bonini ambori sodai ne dadira fuba pari fo, tutu Sempaisi yu aiboio kaiwasa nini. ²⁴ Manea ambori emunsa na fimamuna, manea kontai ambori etafusa ehasa we inontarao aitamu to nu waroi siai, tutu inontarai Yahudi kaha fosa ambori eru bendari Yerusalemi paria rahida Sempaisi dohonai wesara fo kai kaririaia.”

Rahida Kaisung Inontarai nei daraberahi aha ma fo

(Matiusi 24:29-31; Markusi 13:24-27)

²⁵ “Ambori na wofaisi, embaifaisi, tutu awahafaisa, ambori ati fiainawiafeai nai ki. Na nunei kaiwasanei kiai ambori ematai tutu enemirorong fituayai we dobarai pinang mantaung wiro atioi na wea kaharai, dohong rawanangrausi nikuayai paria. ²⁶ Inontarai ambori emataia emarareha weo fifianai aino ambori kiawariai sentenang na

nunei ne, weo fi wemambiriu na rorafaisi ambori dari babiaini ki. ²⁷ Na rahida bonani faini dino atio Kaisung Inontarai nei, ambori watioi we da na kafafefo na rorafaisi meu, ne tapapafo fuba paria tuti ne sambewarao dedai fo fiabai. ²⁸ Finanai de kawariafo mani, metoabari mea tutu meruai meuremiwa, weo katu mani mea ambori mesobu ne faririfo.”

*Yesusi deinawi fiainawiai na ai urung
(Matiusi 24:32-35; Markusi 13:28-31)*

²⁹ Ainanaya Yesusi deiriri fiyiwansoai nini aha deyo, “Meuremifo nai na ai urung tutu ai siai wei fo. ³⁰ Aifo wedahami, rerorifo kiawawariai aha mani, nana mani fiainawiaio katu wo wemunudang ki. Ampafe mewati finanai, mewartawanai weo na katai bonini, nana mani rerai weo wemunudang finanai. ³¹ Tonanai kontai, mewatio fiainawiai kiawawariaifa na rorafaisi mani, mewartawanaifa weo rerai we Seng Allai da ma we wemananu finanai.

³² Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai na rabuang boninisa wiro emarareharao ehai kaharai mae finanai kawariai kawurua. ³³ Rorafaisi tuti nunei niai rai, wape nehu Kaiwone watai wenumainu.”

Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung Inontarai foi da nai ma fo

³⁴ “Mewartawang mene taraiwai, dohonao meuremiwa karerai we metohong muniara tutu metunung ye fe, ete menemitituai karerai weo meminohi toa wau tutu fi meneni wasi fe. Weo finanai wedaya mea ambori wiro metohong kariri ne maifo kaha. Weo mene

tarai karira tonanaifa mani, na rahida bonani mani memainenang kaha, tuti mesoi mea paria. ³⁵ Weo rahida bonani mani, kaiwasanei na nunei kiai ewatioai. ³⁶ Mewaitawang weduarai tutu mewenadi we Sempaisi pampang, ambori mesobu mambiriu we metawang mea na ne dadirao ambori mesobua fo na mai. Ambori mea kontaio memai na Kaisung Inontarai nei arongreafo.”

³⁷ Na rahidafo mani Yesusi deunau na Allai ne Munufoi, mae diru mani da to Yerusalemi bori-aifo, da to wiwoi Saituni we niai nayai. ³⁸ Kamiai neungne, kaiwasafai da to Allai ne Munufoi, weo etaramididauo Yesusi we deunaufu.

22

Yudasi yoa we dewayang Yesusi

(Matiusi 26:1-5, 14-16; Markusi 14:1-2, 10-11; Yohanesi 11:45-53)

¹ Rahida fubao Inontarai Yahudi etang roti weragi kahai, esahui we rahida Paska, kefang we etohonsuari. ² Imami baba fosa tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, esera we emung Yesusi na mamunggasai, weo ematai kaiwasa bitoya foi fefe.

³ Mayeai Saminseneni sensoni Yudasi mano esahui kontai we Iskarioti foi, i mani Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fo manei dine. ⁴ Ampafe donio Yudasi da wa medu ria imami baba fosa tutu mano ewenungkamiei we ewaitawang Sempaisi ne Munufoi, kariri todoni i dewayang Yesusi wesa fo. ⁵ Etaramioai nanai efaraise paria tutu etarerai we ambori etohong doi wei ki. ⁶ Yudasi kontaio yoa we fi etea fo, tutu

sera we rahida mai we dewayang Yesusi wesa na mamunggasai, wirow manei deitawana kaha.

Emainenang fiang we rahida Paska

(Matiusi 26:17-19; Markusi 14:12-16)

⁷ Rahida fuba Yahudio esahui we rahida Roti Weragi Kaha, ne diru neung mai we etohonsuari, tutu domba we fiang Paska foi muni wekorbani.

⁸ Ampafe Yesusi medu we Petrusi tutu Yohanesi deyo, “Mura wa mumainenang fiang Paska we tata.”

⁹ Ainanaya ubera Yesusi aha ureyo, “Na katai bodoni dino enemurorong niai nai we aumainenamai nai ne?”

¹⁰ Yesusi yoa deyo, “Mutarami ma! Mura wa musuai bendarifo mani, muwatio inontarai mang manei, kia babeu bei, soni mereha kawuru nai, da to munu bei. Mura ria wenani to munufoia, ¹¹ mumadu we mano ne munu foi mureyo, ‘Mantaunaufoi deyo, “Rorong bodoni dino yau tutu nehu inontarai eraria yau nesa ametang fiang Paska nai ne?” ’ ¹² Inontarai nani ambori deinawiorong fiebai bei na yai fo we muru. Rorong nani meinenang ampa. Mumainenang fiang Paska na nanai we tata.” ¹³ Ainanaya Petrusi tutu Yohanesi ura wa, mayeai usobu fi Yesusi deyoa fo kai na mai. Urufu umainenangno fiang Paska foi.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa

(Matiusi 26:20-29; Markusi 14:17-25; Yohanesi 13:21-30)

¹⁴ Diru neungfo mai we etang fiang Paska foi, Yesusi minohi ria ne rasulifosa na katai etampi

nai foi. ¹⁵ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Wiro isodai ne dadirafu kaharai mae, yohong weai paria we yang fiang Paska nini ria mea! ¹⁶ Meroasoafa! Weo yang fiang Paska nini ahang kahai pariao Allai kia ne kaiwasafu esuai to ne Mananu rorong fo ki. Nana mani fiang Paska ne dotu wea fo mai kaririaia finana.”

¹⁷ Ainanaya Yesusi yuai kibi angguri foi, dutang Sempaisi dohong mahikai we Allai, mayeai medu deyo, “Meha anggurinei metatori, ¹⁸ weo mewartawanai, na ninai to fona mani wiro yunung angguri nini ahang kahai pariao Allai ne Mananu Rorong fo atioi ki.”

¹⁹ Mayeai Yesusi kia rotifoi, dutang Sempaisi dohong mahikai wei, fioabau rotifo na warangfo, mayeai dohonai wesa tutu medu deyo, “Nehu tarafi dinini. Nehu tarao yohoni we mea weo ifariri mea nai fi dinini. Menari kariri fininai we mearomio yau.” ²⁰ Etampi kaia, dohong nofi angguri foi wesa aha deyo, “Angguri nini mani Allai ne Kaiwo Arerai waworuo tebuhirai na nehu rikanei, rikao tiwowu we feriri mea.

²¹ Wape mewati! Inontarao dewayang yau fi minohi na ninai kontai ria yau ne! ²² Kaisung Inontarai nei anture mireha rai, kariri Allai meduraia fo, wape mano dewayani foi mani sobu ne karirafu ki.”

²³ Ainanaya etutang wawerasa, weo mantei na ea andino niari tonanane.

Inontarai ewesuraya mandu fosa esawasa we mantei dino fiebai wesa fo

²⁴ Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa esawasa we mantei dino esahui we fiebai wesa

fo. ²⁵ Yesusi medu wesa deyo, “Yahudi kaha fosa, amani kaiwasao etaroang Allai kaha fosa, ene mananufosa eru ene raifosa na kaiwo tapapa. Tonanai wape mano ewenungkamiei nanisa esahusa we mano etaba wedua raifoi. ²⁶ Wape mea mani wiro tonana fanai. Mae mantei dino fiebai we mea mani todoni kontaio niariria ketui, tutu mano wenungkamiei foi mani todoni kontaio ne tarai toyario mangfata. ²⁷ Mantei dino fiebai sewa ne, mano minohi dampi na mejafoini ete, mano wesarawiri foini e? Tawaitawanai we mano minohi na mejafoi. Yau mesahu yau we mene fuba di yau, wape inai rahang meane iwemangfata.

²⁸ Na dadira rorong isodaira kawurua fo, menai ria yau pampang. ²⁹ Toyario Dai yuai yau we iwe-mananu, tonanai kontai, yau ambori iruai mea ambori mewemananu ki. ³⁰ Ampafe mea ambori metampi metunung ria yau na rabuang bo iwe-mananu foi ki. Kontaio mea ambori meminohi na kadera suraya boru fo kontai ria Kaisung In-ontarai nei, tuti mehutu kaiwo kariri riria Israelio suraya boru fo ki.”

*Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki
(Matusi 26:31-35; Markusi 14:27-31; Yohanesi
13:37-38)*

³¹ “Simone, Simoni wo, taramu ma! Saminseni sobu rang we ambori weanggari mea ki, toyario patibu iriri weru rerawafoi, ampafe ne denteng-foi iriri siai weru ne kerirafoi. ³² Wape yutang Sempaisi we Simone wau kawuru ampa, ambori roasoawa dawohi fanai. Kontaio barabera wau kawuru we yau aha ma mani, wau kontai bohong

kaiwo we nemu doroiwasa ambori eroasoai kontai.”

³³ Petrusi yoa deyo, “Sengne waune, yau imainenang we isuaio aitamu rorong fo tutu imereha ria wau!”

³⁴ Yesusi yoa deyo, “Petruse, imadurai we wau mau yeyo, diru nini wiro manggohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua, amani boyo wiro boroanso yau kaha.”

Ka doi, aderi ete sondu

³⁵ Mayeai Yesusi medu wesa deyo, “Raminde yemi mea mera fa, yeo mea re wiro meha doi, ansung tutu sapatu siai kaha, nanaifa ne metari we fi metang ete ansung we mesansunai fa ne?” Eroa wei eteyo, “Bereri.”

³⁶ Yesusi medu wesa aha deyo, “Wape ninaifa mani, mante wauno nemu doifea mani ka, ete aderi ansung bei mani kari, tutu mante wauno nemu pari sondu mani, bowayang nemu ansung siai fea weo wori sondu nai. ³⁷ Tonanai weo Sempaisi ne Kaiwo arawang bo dotu kariri yau toninane:

‘I esahui kontai we inontaraio kerira.’*
Kaiwo kariri yau ninai, ambori wetarai kaririai ki. Weo fifianai aino esoi na Sempaisi ne Kaiwo fi kariri yau ne, isodairai kawuru maninai.”

³⁸ Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa emadu wei aha eteyo, “Sengne waune, boti sondu abururu ne.” Yesusi yoa wesa deyo, “Demoyarai.”

*Yesusi wenadi na wiwoi Saituni
(Matusi 26:36-46; Markusi 14:32-42)*

* 22:37 Yesayai 53:12

³⁹ Kariri rahida beirua fo, Yesusi deunaua kai na rahidafo, mae diru mani da to wiwoi Saituni. Ne inontarai ewesuraya mansiri fosa era riati. ⁴⁰ Era wa sobu wiwoifoa mani medu wesa deyo, “Mewenadi we Allai, ambori mesobu Saminseni ne anggarifo mani, wiro metawai metohong sasari kaha.”

⁴¹ Mayeai da waroi werusa kuteaia, waroifo to-yari o kamieia sau naya fo, ainanaya disang kapa awebuka, wenadi we Seng Allai, deyo, ⁴² “Daie, maya mani, kadeo ruai fi miraba fuba isodairi nini weru yau, wape wiro kariri nehu yawiane fanai, mae kariri nemu bawiawa terai.” ⁴³ Wewai na rorafaisi manei da wei ma, dohong mambiriu wei. ⁴⁴ Yesusi nuruainso sodai ne marabafo fuba beyari na enerorongfoi, ampafe wenadifo wero-rong mambiriu aha. Amayafoi ne tarai toyario rika fenanai, tipu na ne taraifoi, deda to kofafo aweu.

⁴⁵ Yesusi wenadia kai, daraberahi we ne inontaraifosa aha. Da wa mani detisa we etenawa emarareha, weo euremimamong paria, weo enemirorongfoi fituaya fefe. ⁴⁶ Ainanaya medu wesa deyo, “Todonie metena ninai? Metoabari mea mewenadi we Sempaisi, ambori Saminseni weanggari mea fanai.”

Etafu Yesusi

(Matiusi 26:47-56; Markusi 14:43-50; Yohanesi 18:1-11)

⁴⁷ Yesusi doa medu we ne inontaraifosa tonanai mae, rai manea era wei ma. Rai nanisa Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa manei dino kiasa ma ne, wonong fino Yudasi. Mayeai Yudasi da we Yesusi awa ninahi. ⁴⁸ Wape Yesusi medu wei

deyo, “Yudase, nemu nuna yau ninai ambori boyo bowayang Kaisung Inontarai nei e?” ⁴⁹ Yesusi ne inontarai ewesuraya mansiri enai na nana fosa, ewati finanaifara fo, emadu eteyo, “Amemamuna wesa na fimamunara ne?” ⁵⁰ Ainanaya inontarai manei na sa, fiating ne sondufoi doa awaru ferang kutu imami fuba ne woming manei tarandaungfoia fituayai.

⁵¹ Wape Yesusi deyo, “Nana fanai!” Ainanaya waratawang imami ne womingfoi tarandaungfoi tutu niariri denteng aha.

⁵² Mayeai Yesusi medu we imami baba fosa tutu rai mamuna ewaitawang wedua Allai ne Munufoi, kontaio mano ewenungkamiei we Yahudi fosa deyo, “Mewaitaraihio yau mani inontarai mamuna* di yau e, doni mera tutu fimamuna ma weo metafu yau nina e? ⁵³ Rahida neungne inai ria mea na Allai ne Munufoi, wiro metafu yau kaha. Wape dirufo mai we metohona fininai, diruo Saminsen deinawi ne mambiriufo.”

*Petrusi fefora we wiro deroanso Yesusi kaha
(Matiusi 26:57-58, 69-75; Markusi 14:53-54, 66-72; Yohanesi 18:12-18, 25-27)*

⁵⁴ Raifosa etafu Yesusi tutu ehari to Kayafasi imami fuba pari foi ne munufoi. Petrusi da riatai na waroi. ⁵⁵ Na munu dereungfo, manea eminohi eharuru adia bei na nanai, ampafe Petrusi kontaio da wa minohi keruru adiafoi ria sa. ⁵⁶ Mangfata wiwing manei deti Petrusifo urengfo

* **22:52** Ete mananapi.

nai nai, deroang wei, ainanaya medu deyo, “Inontarai nini kontai anta doa ria Yesusi na wanai.”

⁵⁷ Manamo Petrusi fefora deyo, “Wiwingwa wau, yau yeroanso sobu inontarai nani kahai arowa.”

⁵⁸ Tourai aha mani inontarai manei siai deti Petrusi, ampafe medu deyo, “Wau kontai Yesusi ne inontarai manei di wau.” Manamo Petrusi yoa aha deyo, “Bereri, yau mani bereri.”

⁵⁹ Tarahio we araha ureng bei teai aha mani, inontarai manei siai aha medufo kika tawanai beyari deyo, “Antu inontarai nini, inontarai da ria Yesusi manei dine, weo i inontarai Galilea manei dine fefe.”

⁶⁰ Manamo Petrusi yoa wei deyo, “Fianai aino modura wa? Fi modurai nanai iserawa iru na wa amang wau we beyari!” Na tatofang kutu Petrusi medu nanai, manggoheifo bibea.

⁶¹ Yesusi fiobera ureng deti rarang Petrusi urengfo. Ainanaya Petrusi aro fianai aino Seng Yesusi medurai weia fo, deyo, “Diru nini aha rorong, wiro manggohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua.” ⁶² Ainanaya Petrusi dari weru katai nanai tutu saia wiro denteng ahang kaha.

Emei kanggani Yesusi kontai eboi
(*Matiusi 26:63-68; Markusi 14:60-65*)

⁶³ Inontarai o ewaitawang Yesusi fosa, emei kanggani tutu eboia tafai kiari. ⁶⁴ Etabung wedua urengfo ambori etutang berahi eteyo, “Hai! Boyo nabi di wau ampafe bafu weaifa, mantei na amea andino bioi wau ne?” ⁶⁵ Kaiwo oiberahai bitoya beyari eru esoai rufang Yesusi.

*Yesusi doa na Majelisi Yahudi earomireafu
(Matiusi 27:1; Markusi 15:1; Yohanesi 18:19-24)*

⁶⁶ Kameaia mani eha Yesusi to Majelisi Agama efanduhisara fosa. Ea mani mano eruaisa na mano ewenungkamiei we Yahudi fosa, imami baba fosa, tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa.

⁶⁷ Etutang berahi eteyo, “Boi kaririaifa we amea, wau mani Mananu Mampariri di wau e?” Yesusi yoa wesa deyo, “Yeikaririai we mea kontaio wiwo meroasoa kaha. ⁶⁸ Tutu yutang bera mea kontaio, wiwo metei kariri fieai we yau kaha rai. ⁶⁹ Wape na ninai to fongna mani, Kaisung Inontarai nei ambori minohi na Seng Allai mano weMambiriu sewa pari foi eneung domoya fo ki.”

⁷⁰ Ea kiai emadu wei eteyo, “Tonana mani, wau mani Allai ne Kaisung di wau e?” Yesusi yoa wesa aha deyo, “Yo! Tonanai kariri memaduwa.”

⁷¹ Ampafe emadu eteyo, “Kasau we tata ampa. Mandoni dino tatutani we medu kariri ne sarawafo aha ne? Weo tatarami terai na borong nengfi ampa.”

23

*Yesusi doa na Pilatusi arongreafo
(Matiusi 27:1-2, 11-14; Markusi 15:1-5; Yohanesi 18:28-38)*

¹ Majelisi Yahudi fosa kiai eha Yesusi to Pilatusi, gubernorifo i aha.* ² Na nanai etinggai Yesusi. Eteyo, “Amesobu inontarai nini deunau kaiwasa bitoya foi we ne karirafo. I deunau kaiwasa we

* **23:1** Ehari to Pilatusi gubernuri foi tonanai weo i terai wemambiriu we kiutu kaiwo aiboi marareha.

wiro ebai pajaki we Mananu Kaisari fanai. Tuti i deyo, i mani Kristusi, Mananu dine.”

³ Ampafe Pilatusi dutang bera Yesusi deyo, “Taraie, wau we Mananu we inontarai Yahudi fesa ne ne?” Yesusi yoa wei deyo, “Yo, tonanai kariri modurawa.”

⁴ Ainanaya Pilatusi medu we imami baba fosa tutu kaiwasa bitoya foi deyo, “Yutang bariria manamo isobu fi kuteai we dohong sarawa kaha.”

⁵ Wape eafu etoabiainai eteyo, “Deunau kaiwasa fuba na Yudea fosa we enari ne karirafu. Reantenang mani deunau na Galilea, manamo ninaia mani paria sobu katai boninia ninai.”

Yesusi doa na mambaiseng Herodesi arongreafo

⁶ Pilatusi tarao kaiwofo, berasa aha deyo, “Ampafe inontarai nini mani, inontarai Galilea dine ne?” ⁷ Pilatusi taraoai ria sa we Yesusi mani na Galilea, kataio Mambaiseng Herodesi yu naia fo kontai, ainanaya Pilatusi demisa eha Yesusi we Herodesia. Teteo nana mani niai na Yerusalemi finanai. ⁸ Herodesi deti Yesusi nanafo mirarising karira, weo waroia tarao Yesusi we fi fuba niariri foi, kontai dohong we detioi paria. Enetawanaifa weo ambori Yesusi niari fitantumafeai detioai ki.

⁹ Aiwedaya mani Herodesi bera Yesusififo bitoya paria, manamo Yesusi wiro fioai borong kutea kahai arorawa. ¹⁰ Imami baba fosa tutu man-taunau Kaiwo Musai soi fosa, era wa etoa kontai na nanai, tutu etinggai Yesusififo ehikatawanai beyari. ¹¹ Herodesi tutu ne rai mamuna fosa emei kanggani Yesusi tutu enemirireuwi, esansuni na ansungno we inontarai fuba, mayeai demisa ehari we Pilatusi aha. ¹² Herodesi tutu

Pilatusi uru, raminde nana mani uweaiteta, manamo na rahida bonani kontaio uweboyari aha.

Yesusi sobu aiboio marareha
(*Matiusi 27:15-26; Markusi 15:6-15; Yohanesi 18:38–19:16*)

¹³ Pilatusi fianduhi imami baba fosa, mano ewewafonia fosa, tutu kaiwasa na nana foi kiai, ¹⁴ medu wesa deyo, “Meha inontarai nini we yau ma tutu meteyo i deunau kaiwasa bitoya we ne karirafu. Na mearomireane iberahia tonanai, manamo isobu fi metinggairi wea ne kutea kahaia. ¹⁵ Herodesi kontaio medu tonanai, weo i kontaio denatu Yesusi nani toninai we tata ma. Inontarai nini wiroti niari fi sarawa feai weo ambori sodai aiboio marareha fo kaha. ¹⁶ Ampafe irubati teraia mayeai itawinia da wa.”

¹⁷ Medu tonana weo rahida fuba Paskao inontarai Yahudi fosa etohonsuari, na defuina neungfo mani, Pilatusi deiari inontarai niai na aitamu fo manei, da to boriai we kaiwasa bitoya foi aha. ¹⁸ Manamo kaiwasa fuba etoari na nana fosa ehuyai, esahu eteyo, “Muni weruai! Tawing Barabasi we amea!” ¹⁹ Barabasi mani, etafuri etohoni niai na aitamu rorong fo weo i wedaya kaiwasa bitoya foi emamuna na bendarifoi. Kontai i miung inontarai.

²⁰ Pilatusi deo sawing Yesusi, ampafe medu we kaiwasa bitoya foi aha. ²¹ Manamo kaiwasa bitoya foi ehuyai esahu mambiriu aha eteyo, “Pahui na aitabafui! Pahui na aitabafui!”

²² Ainanaya webetoru finanai Pilatusi medu wesa aha deyo, “Wape fisarawaio todoni fino niari ne? Yau wiroti isobuai we dohong sarawaio ambori

sobu aiboi marareha fo kaha! Ampafe yau irarubati terai, mae itawini da wa.”

²³ Manamo nana mani arahio ehubisa mantang finanai, weo todoni kontaio Yesusi epahui na aitabafoi. Donio fi etohong wea fo Pilatusi dohong kaririai. ²⁴⁻²⁵ Ainanaya Pilatusi kiutu kaiwofo we Yesusi sobu aiboi marareha foi, kariri kaiwasa bitoya foi ene awiafo, tutu sawing Barabasi wesa kariri ene etohong wea fo. I mani inontarai etafuria wiana aitamu rorong fo weo wedaya kaiwasa emamuna tutu ming inontarai. Ampafe Pilatusi dohongno Yesusi we ne rai mamuna fosa weo enari kanggani karirio fianai aino kaiwasafosa enemitituita fo.

Epahu Yesusi na aitabafoi

(Matiusi 27:33-44; Markusi 15:22-32; Yohanesi 19:17-24)

²⁶ Ainanaya Yesusififo eharia. Na rang rabuang ehanggungno inontarai manei, arahio da na munuefeai de suai tonu bendarifo, wonong fino Simoni, inontarai Kirene dine. Erutawani etawi mae sodua aitabafoi da ria Yesusi na kurufuifo.

²⁷ Kaiwasa bitoya era ria Yesusi na kurufuifo. Na kaiwasa bitoya nani, wiwing maneriu teai era riatai kontai. Wiwing nanisa esaia etaidu we Yesusi. ²⁸ Manamo Yesusi deti berahi wesa, medu deyo, “Wiwing Yerusalemiwa meaine! Mesai yau fanai, mae mesai mene tarai bo meneng wai tutu mene arikangwasa. ²⁹ Weo rabuang bo inontarai emamuna we Yerusalemi, nani faini dino ambori da ma ki. Na rabuang bonani faini dino inontarai emadu eteyo, ‘Denteng sewa weo wiwingno eharawahio esobu arikang kaha fosa, tutu mano

wiro earomi ui kaha fosa.’ ³⁰ Na rabuang bonani faini dino,

‘Inontarai ambori emadu we uaifo eteyo,

“Tirutawang amea!”

tutu we wiwoifo,

“Biritawang amea!”*

³¹ Weo we ai darama nei, inontarai enari toninaia, nana mani ai memasa nei mani, waitawang enariri toa ne ahang kaha! [Ete, we yau inontarai nehu pari sasari, wape emung yau, enari kanggani yau toninai. Nana mani we mea inontarai mewesarine mea, mesobu aiboi fuba sewa paria!]

³² Inontarai siai mandu kontai, inontarai umamuna suruine, eha suru kontai we emung surua umereha kontai ria Yesusi. ³³ Era wa sobu kataio esahui we *Woming Nungkamiei* (nana mani, esahui we Golgota dine), epahu Yesusi tutu inontarai mamuna fosuru nayai, manei na dowe, manei na domoya, Yesusi na rabuang. ³⁴ Ainanaya Yesusi wenadi deyo, “Daie, waramuai ene sasari-foi! Weo eserawawera fifianai aino enari ne.”

³⁵ Rai mamuna fosa, ehabi onde we etato Yesusi ne ansungfoi mai sa. Kaiwasa etoari na nana esairi, mae mano ewenungkamiei we inontarai Yahudi fosa eteibera Yesusi eteyo, “I mani deyo feriri inontarai siai, tonana mani feriri bera mantauni to, tarai we i mani Mananu Mamparirio Allai diriri ma!”

³⁶ Rai mamuna fosa kontai eteiberahi. Era wa etohong angguri sisasa feai wei, ³⁷ tutu emadu eteyo, “Wau inontarai Yahudi ene Mananu di wau mani, foriri bera mantaung waua!”

* **23:30** Hosea 10:8

³⁸ Na aitaba Yesusi sau nai nungkamiefoi, esoi kaiwo ninai, Mananu Inontarai Yahudi Dinini.

³⁹ Inontarai mamunao epahu suru na nana fo suru, manei deibera Yesusi. I medu deyo, “Boe! Yeitarahi wau mani Mananu Mampariri di wau mae? Tonana mani foriri bera wau tutu auru kontai!”

⁴⁰ Manamo inontarai mamuna mano wei foi sua ne maniwowirifo deyo, “Mutai Allai kaha e? Wau kontai emung wau mureha kariri i.

⁴¹ Manamo aiboi tusobua ne karirio fikarira finai aino tunaria fo. Wape i mani, wirowahong sarafia kahai kontai.” ⁴² Ainanaya medu we Yesusi deyo, “Yesuse, aromuo yau, na rabuang bo ro wemananu ma foi!”

⁴³ Yesusi medu wei deyo, “Roasoaifa, rahida bonini wau ambori munohi ria yau na katai deng fo ki.”

Yesusi ne mireha toa fo

(Matiusi 27:45-46; Markusi 15:33-41; Yohanesi 19:28-30)

⁴⁴ Tarahio araha ureng suraya boru rahida rabuang batang, na tantuma kataifo memantiti sentenang paria sobu araha ureng botoru, ⁴⁵ weo wofaisi wirowahong sambewarai ahang kaha. Ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi rongrong miabu weberu. ⁴⁶ Ainanaya Yesusi bibe mambiriu beyari deyo, “Daie! To waramu rongrong wa mampui, itawing nuhuaninunei!” Medua kaifo, kiaharaia.

⁴⁷ Rai mamuna fosa ene mano wenungkamiei foi, deti finanai terai na urengreafo, fia Allai, tuti

medu deyo, “Tarai, inontarai nini mani, inontarai mesi dine!”

⁴⁸ Kaiwasa fubao da ma seiri Yesusi fo, ewatio fio dariai na nana fo, ea kiai etaraberasa to ene munufo aha na enemirorong fituayai. ⁴⁹ Tutu Yesusi ne inontaraifosa, kontai wiwingno era ria Yesusi na Galilea ma fosa, etoa na waroi ewati fi fuba nani kiai.

Esarai Yesusi na fafofo

(Matiusi 27:57-61; Markusi 15:42-47; Yohanesi 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Inontarai manei wonong fino Yusupi, i mani na bendari Arimatea na nu Yudea. I mani, inontarai enerorong denteng dine, kaiwasa esahu suari kontai, tutu inontaraio demang we rahida bo Allai ne Mananu rorong fo ambori atioi fo. I kontaio yuo wang Majelisi Agama fo, wape wiro yoa we kaiwo ne maniwowirifosa ehutua fo tuti fi kangganiaio enari we Yesusi fo kaha. ⁵² Yusupi nini da wao dutang Pilatusi, ambori dohongno Yesusi ne taraifo wei. ⁵³ Mayeai suo Yesusi ne taraifo weru aitaba epahui nai foi, ainanaya sensani na ireuo lineni ne harga dedai. Mayeai i dohoni wiatai na fafo o mantauni dahi na wiwoio wekamiai, fafofoi wiro esarai manei nai kaharai. ⁵⁴ Rahida bonani mani rahida Jumati dine, tutu wofoi de sawai ampafe rerai we rahida Sabati foi.

⁵⁵ Wiwingno era ria Yesusi na Galilea ma fosa, era ria Yusupi tutu ewati fafofoi. Ewatioai kontai weo dohong Yesusi wiatai toa fo na kamirei fafo rorong foi. ⁵⁶ Mayeai etaraberasa aha, ainanaya emainenang fininsai burayang tuti maning niun-sai mampori weo esariai na Yesusi ne taraifo.

Wo sawaia, nana mani rahida Sabati foi finana, ampafe efotourai weru fi enari fo, weo etohonsua kariri Sempaisi ne Hukumi Musai soi fo.

24

Yesusi suwi aha
(*Matiusi 28:1-10; Markusi 16:1-8; Yohanesi 20:1-10*)

¹ Na rahida Minggufoi, kamiai kutung, wiwingfosa eha fininsai burayang tuti maning nunsai mampori emainenangna fo, era to fafofoi. ² Na fafofoi ewatioai we kamiei etadoiria we dua kamirei borongfo, dedoi weru kamireifo anina. ³ Ainanaya esuai to fafoorong foi afui, wape wiro ewatio Seng Yesusi ne taraifo na nana kaha. ⁴ Masio etoari na nanai fo tutu enemituaitai paria mae, inontarai mandu, na tantuma mao uroa ruransa. Amani une ansungfo toyari kaiwewa fenanai. ⁵ Wiwingfosa ematai karira, ainanaya esomi ao ewatai, mae inontarai mandu fo suru umadu wesa ureyo, “Todoni e, mesera we inontaraiio darang nei na kataio inontarai emarareha fesa ninai? ⁶ I wiro wia na nina kaha, weo suwi ampa! Mearomio fifianai aino medurai we mea kawurua fo na rabuang bo niayai na Galileafoi, ⁷ deyo, ‘Kaisung Inontarai nei, etohoni to mano ewarami aipaya fosa ewaramiorong fo ki. Emuni sau na aitabafoi, tutu rahida bo botoru foi wori, ambori suwi aha ki.’ ”

⁸ Ainanaya wiwingfosa arahio earomio Yesusi ne kaiwoariri medurai kawurua fo. ⁹ Etaraberasa weru fafofoi fo, etairiri karirio fifianai aino ewatioai kai fo we inontarai ewesuraya mansiri

fosa tutu we inontarai siaio eraria Yesusi fosa. ¹⁰ Wiwingno eteikariri fi fuba ewatioai nanai we Yesusi ne rasulifosa, amani; Maria Makdalenai, Yohanai tutu Yakobusi inangno Mariai, kontai wiwing siaio era riasa fosa. ¹¹ Manamo eroaso kaiwo wiwingfosa etairiria fo kaha, eteyo wiwingfosa emadu funomai. ¹² Wape Petrusi doa bariri mito to fafofoi. Suang mae deti kariri kamirei fafofoi afui, ainanaya detio ireuo ansang Yesusi naya fosuru, ansuruino uwatai tera ne. Petrusi kiri tapereng beyari, ainanaya daraberahi aha, mae enerorongfoini berahai beyari we fi fianai aino detioa fo na fafofoia.

Na rang rabuang to Emausi

¹³ Na rahida bonani kontaio inontarai eraria Yesusi fosa, uwemandu ura to munue Emausi. Emausi mani, tarahio kiro suraya boyari terai na Yerusalemi. ¹⁴ Na rang rorong fo umadu kariri Yesusi ne mararehafoi tuti fi fubao kawariai ampa. ¹⁵ Ura umadu kaririai tutu usewa weai to nanai mae, Yesusi mantauni da ma da ria suru. ¹⁶ Uwati Yesusi we da ria surufo manamo fieai sau wedua uremifo ampafe uraroansoi kaha.

¹⁷ Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, “Mura murairiri fiani na rang finina?” Uroaukai mae uremi toung. ¹⁸ Ainanaya manei na suru wonong fino Keliopasi, fia Yesusi aha deyo, “Dai wau mani, tarahio inontarai waworu na katai nini di wau fe? Weo wau wiro boitawangno fi enari kawuru na Yerusalemia fo kaha e?”

¹⁹ Yesusi berahai aha deyo, “Fifianai aine?” Uroa wei ureyo, “Fio enari we Yesusi, inontarai na Nazareti foi. I mani nabi dine, kaiwo medura fo tutu fi niari fo wemambiriu paria. I mani, mai

na Allai urengreafo, kontai mai na inontarai eurenire ne. ²⁰⁻²¹ Ameafo amenemitawanai paria weo, andino ambori feriri Yahudine tata weru tane aitetafosa. Wape imami baba fosa tutu mano ewenungkamiei we inontarai Yahudi ne tata fosa, etohoni we rai mamuna Roma fosa, ampafe etohong aiboi marareha wei. Ambori epahui sau na aitabafoi ao mirehara. Kontaio, rahida bonini mani rahida botorua finanai na ne mararehafoi. ²² Kontaio wiwing maneiru teai na amea, etohong amea amesioi amea paria. Weo kameai kutung fa era to ne fafofoia, ²³ wape wirow esobu inong marareha foi kaha. Ainanaya etaraberasa aha ma, eteyo, ‘Amewatio wewai mandu, umadu ureyo, Yesusi suwi ampa.’ ²⁴ Ainanaya maneiru teai na amea era to fafofoia, awa mani esobuaifa karirio fi wiwingfosa emaduraia fo, mae wirow ewati Yesusi kaha.”

²⁵ Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, “Muru mani anture muserawawerahi paria. We fi-ani e wirow muroaso fi nabifosa etoi fo kaha nina? ²⁶ Weo tarai tofino, Mananu Mampariri foi sodai ne marabafo akawuru wo Seng Allai yuaisi dohongno ne sambewaraio dedai fo wei ki.” ²⁷ Mayeai Yesusi deisaharai we suru, fifianai aino esoi na Sempaisi ne Kaiwofo kiai kariri ne tarai bo neng foi fo, amani na fio Musai soi fo, tutu na fi nabifosa esoi fo.

²⁸ Tonanai mae itora kefangno munue itora wea foa. Yesusi niari toyario de da paria, ²⁹ manamo urei weduari. Umadu wei ureyo, “Diru fi kefang ampa, katu mani manantiti fine, ampafe torena na ninai ki aha wo.” Ampafe Yesusi suai munufoi

afui weo dena na nanai.

³⁰ Dirua mani, minohi we dampi ria suru na nanai. Ainanaya kia rotifo dutang Allai dohong mahikai wei, tuti fioabau rotifo na warangfo, dohonai we suru. ³¹ Mayeai arahio uremifo tabau, uraroansoai we Yesusi dinani. Manamo na kutu nanai kontaio niai weru uremireafu anina. ³² Ainanaya umadu wawera suru ureyo, “Tarai! Antanafa na rangfoi ma fo, medu deisaha kaiwoariri na Sengne ne Kaiwofo we turu nana fo, tuenemirorong mirising weai paria.”

³³ Na kutu iyari nanai kontaio, uroa bari suru, urarabera suru usahera to Yerusalemi aha. Na nanai usobuai weo inong anatu ewesuraya mansiari fosa efanduhisa ria kaiwasa fuba wei foi kiai. ³⁴ Emadu eteyo, “Taraito! Sengnei anture suwi aha ma ne! I deinawi ne taraifoi we Simoni.” ³⁵ Ainanaya Yesusi ne inontarai mandu arahio ura aha ma nansuru, urairiri karirio fifianai aino usobuaifa na rang rorong ura naia fo, kontai tofino uraroanso Yesusi na kutu fioabau rotifo we itorang fo.

Yesusi deinawi ne taraifoi we ne inontarai erariati fosa

(Yohanesi 20:19-23)

³⁶ Eminohi esewa we fi ewatioai tutu etaramioai nanai mae, na tantuma Yesusi mantauni doa rahansa tutu medu deyo, “Mararebanafeai we mea.”

³⁷ Esioisa tutu ematai, weo ewaitarahio ewati romoaninu. ³⁸ Manamo Yesusi medu wesa deyo, “We fiani e, mematai ninai? We fiani e, menemirorongwai soriru ninai? ³⁹ Mewati warahune tutu awehune weo matatine. Mewaitawanai weo

yau aranane. Mewarami kariri nehu tarainei, tutu mewati nariai, weo romoaninunei mani ne pari tarai tutu neina, toyari ne mewatioai na yau ninai.”

⁴⁰ Yesusi medu tonanai wesa mae deinawio warangfo tutu awengfo wesa. ⁴¹ Kontaio kature eroasoa kahai, weo efaraise karerai tutu ehiri ewarami. Yesusi dutang berasa deyo, “Mene fi-angfea e?” ⁴² Ampafe etohong diang ora tarai bei we Yesusi. ⁴³ Yesusi kia diangfo ainanaya dani na euremireafo.

⁴⁴ Mayeai medu wesa deyo, “Fio raminde inai ria mea mani, imadurai kawuru we meara fo aininai. Weo fifianai aino toi na fi Musai soi fo, nabifosa tutu na Masmuri kariri yau fo kawari kaririai nina.”

⁴⁵ Mayeai Yesusi fiafai ene enemitituaifao, weo ewaitawangno fianai aino Sengne ne Kaiwofo medura fo. ⁴⁶ Medu wesa deyo, “Na Sengnei ne Kaiwofo soi weo, Mananu Mampariri nei todoni kontaio sodai ne marabafo, tutu suwi na mararehafoi na rahida botoru foi. ⁴⁷ Kontaio na Mananu Mampariri nei yau wonohunei, todoni kontaio aiririai we kaiwasa fuba na nunei kiai weo etaraberasa weru ene sasarifoi, tutu weo Allai waraira sasari. Tutu kaiwo ninai aiririai na nunei sentenang, reantenang mani na Yerusalemi. ⁴⁸ Meaino mera metairiri kariri fi mewatioai ninaifa ne. ⁴⁹ Tutu mantaung yauno ambori yenatuai we mea fianai aino nehu Dai dererai kawurua fo. Wape mea metamang pampang na bendari nini pariao Sempaisi ne tapapafo bia na rorafaisi meu niai woru mea.”

Yesusi dau to rorafaisi

⁵⁰ Mayeai Yesusi kiasa era to boriai weru bendarifo, paria kefang we munue Betania. Na nanai yuai warangfo mioansa. ⁵¹ Niari fi nanai mae dau to rorafaisi awao ketai werusara. ⁵² Ea esomia emarareha wei, mayeai etaraberasa to Yerusalemi na enemirorong mirising paria, ⁵³ tutu efiai Sempaisi pampang na Allai ne Munufo.

Sempaisi Ne Kaiwo Mirarebanai New Testament in Ambai

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ambai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ambai

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

a4b461f1-cd72-5074-9be0-b39efea15ceb